



**Цифрова колекція наукової бібліотеки Державного
природознавчого музею НАНУ**

**Digital collection of the scientific library of the
State Museum of Natural History
of the National Academy of Sciences of Ukraine**

Krótkie zebranie Historji i Geografii Polskiey. – Supraśl: W Drukarni
Supraślkiey XX. Bazylianów 1767 Roku. – 392 s.

Download a copy of the book from the site:

<https://libsmnh.com.ua>

Permanent link to the book page:

https://libsmnh.com.ua/books/krotkie_zebranie_historji_geografii/

Biblioteka Muzeum im. Dzieduszyckich
we Lwowie.

S. 14. a N^o 4.

14. 1309

Ex libris Ignati
Mietzke



1

1984

1990.

Nr. inwentarza

A 1309.



KROTKIE ZEBRANIE

Historyi y Geografii
Polskiej.

11.363

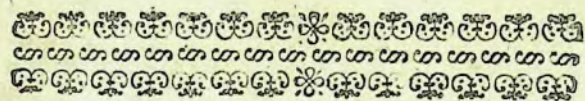


S. Pogonowski

W Drukarni Supraślskiej
XX. Bazylianów 1767. Roku.

Ex libris Johannis Thome

0081 -



Historia jest świadkiem czasu,
prawdy światłem, życiem pamięci,
mistrzynią życia, starożytności Po-
skiem. *Cice: de Oras:*

Nie zaniedbuj, *(mawiał Ba-
zyli wschodni Cesarz do Leona Filo-
zofa Syna y Następcy swego na Pań-
stwo)* pilnego Historii czytania; Tam
ci to z ukontentowaniem to czytać bę-
dziesz, co inni z pracą pisali, y z wielką
zbierali trudnością. Tam się łatwo
nauczysz, iak rządzić masz ludem;
które tak potrzebney, a ciężkiey bar-
dzo sztuki, przez długą y przykrą
nabyć inni experyencyą niemogli. Tam
jednych cnoty, drugich poznasz wy-
stępki. Tam zobaczysz różne życia
ludzkiego stany, ustawiczne w rzeczach

Az odmiany

4
 2)()(2
 odmiany, Państw początki, rewolucye,
 y upadki. Tam naostatek postrzeżesz,
 że iako występki nigdy nie są bez kary;
 tak też cnotliwe uczynki należytą so-
 bie zawsze odbierają nadgodę; a zatym
 nauczysz się, iak masz w niewinności
 życia chodząc, do tej dążyć chwały,
 która nierozdzielna jest towarzyszką
 cnoty, a chronić się tych występków,
 do których mściwa ręka Boska, y na
 tym świecie przywiązała niesławę, y
 na tamtym wieczne zgotowała kary.



Histo-

5
 2)()(2
Historia Królestwa Polskiego na
 cztery znaczniejsze dzieli się
 Epoki *

Pierwsza od Roku 550. zawiera w
 sobie Lecha I. Fundatora Polki, y na-
 stępujące po nim Xiążęta, aż do Po-
 piela II. to jest: do Roku 840. Tym
 idą porządkiem.

Zacz. Pan: Roku.		Panow. lat.
550.	Lech I. Xiążę Polski Wizimirz y inni Lecha Potomkowie	
700.	XII. Woiewodowie. Krakus - -	28.
750.	Lech II. - -	2.
	Wanda Xiężna -	10.
	XII. Woiewodowie	
	Powtòre -	10.
	Aż	Prze-

* Epoka jest czas pewny, sławnym iakim
 zaszczycony dziełem, od którego Chrono-
 logowie y Dzieiopisowie lata zaczynają
 liczyć.

760.	Przemysław lub Le-		
	szek I.	- -	34.
804.	Leszek II.	- -	16.
810.	Leszek III.	- -	15.
815.	Popiel I.	- -	15.
830.	Popiel II.	- -	10.

Druga w Roku 842. poczyną się od Piaśta, kończy się w Roku 1382. na Ludwiku Królu Węgierskim Siostrzeńcu Kazimierza Wielkiego. Panowali w niej najprzód Xiążęta, od Piaśta, aż do Bolesława Chrobrego Pierwszego Króla Polskiego. Potym Królowie, aż do Bolesława II. Śmiałego, który tytuł Królewski utracił. Powtórnie znowu Xiążęta, aż do Przemysława, od któ-

rego

rego Monarchowie Polscy Królami po dziś dzień nazywają się.

842.	Piaśt	- - -	10.
861.	Ziemowit	- -	31.
892.	Leszek IV.	- -	21.
913.	Ziemomysł	- -	51.
964.	Miecysław I. przyjał		
	Wiarę Chrześciańską		35.
999.	Bolesław Chrobry Król I.		26.
1025.	Miecysław II.	-	9.
1034.	Kazimierz I.	- -	24.
1058.	Bolesław II. Śmiały stracił tytuł Króla	-	23.
1081.	Władysław Herman		
	I. Xiążę	- -	20.
1102.	Bolesław III. Krzywousty	- - -	37.
1140.	Władysław II.	-	6.

A4

1147.

1147.	Bolesław III. Kędzie-	
	rzawy - - -	26.
1174.	Mieczyław III. Stary	4.
1178.	Kazimierz II. Sprawie-	
	dliwy - - -	16.
1194.	Leszek V. Biały -	6.
1200.	Mieczyław Stary po-	
	wtóre - - -	
	Leszek V. Biały po	
	wtóre - - -	
1202.	Mieczyław Stary po	
	trzeci raz	1.
1203.	Władysław III. Łasko-	
	nogi - - -	3.
1206.	Leszek V. Biały po	
	trzeci raz - -	21.
1227.	Bolesław wstydlivy	52.
1279.	Leszek VI. czarny	10.
1295.	Przemysław przywrócił	

tytuł

	tytuł Króla, Mieścicy	8.
1296.	Władysław Łokietek I.	
	Król - - -	4.
1300.	Wacław Król Czeski	6.
1306.	Władysław Łokietek	
	powtórę - - -	27.
1333.	Kazimierz III. Wielki	
	ostatni w Polsce z	
	Linii męskiej Piasta	37.
1370.	Ludwik Król Węgierski	12.

Trzecia od Roku 1386. zamyka w sobie Królów z Familii Jagellońskiej, aż do Zygmunta Augusta ostatniego z linii męskiej Jagellońskiej, to jest: do Roku 1572.

1386.	Władysław II. Jagello	
	W. X. Litewski	48.

1434.

1434.	Władysław III. Syn Jęgoł	
	Król Węgierski -	10.
1447.	Kazimierz IV. Syn 2.	
	Jagellona - - -	45.
1492.	Jan Albert, Syn Kazimie-	
	rza - - -	9.
1501.	Alexander, drugi, Syn	
	Kazimierza -	6.
1507.	Zygmunt I. trzeci Syn	
	Kazimierza - -	41.
1548.	Zygmunt II. August, Syn	
	Zygmunta I. ostatni z	
	Familii Jagellońskiej	25.

Czwarta od Roku 1574. ma w so-
bie Królów z różnych, tak obcych,
iako y Oyczytych Familii.

1574.	Henryk Walezyusz, po-	
	tym Król Franc: Mief.	5.
1576.	Stefan Batory, Xiążę Sie-	
	dmigr: - -	
1587.	Zygmunt III. Król	
	Szwedzki - -	
1632.	Władysław IV. Syn	
	Zygmunta III. -	
1648.	Jan Kazimierz 2. Syn	
	Zygmunta III. -	
1669.	Michał Korybut, Xiążę	
	Wiśniowiecki -	
1674.	Jan III. Sobieski -	
1697.	Fryderyk, August II.	
	Xiążę Elektor Saski	
1733.	August III. Xiążę Elektor	
	Saski, Syn Augusta II.	
1764.	Stanisław August, obrany	

7. Września, Korono-
wany 25. Listopada:
niech żyje w najdłuższe
lata.



EPO-

EPOKA I.

Lech I. Xiążę Polski, w szò-
stym Wieku po Narodzeniu
Chrystusa Pana, z Sklawonii,
albo z Słowiańskiej Ziemi * do Polski
przyszeli. Miasto Gniezno, od Orle-
go gniazda tak nazwane, wystawił, y
w nim założył Stolicę Państwa; orła
białego za herb Polakom dał. Jak
długo zaś, y iak wiele z Familii Jego
Potomków w Polszcze panowało, u-
pewnić niemożna; to jednak prawdzi-
wa jest: że po wygastey iego Familii,
XII. Woiewodóm rządy dostały się:
lecz ci w krótkim czasie, przez złe
panowanie swoje, przymusili Polaków,
iż na mieyscach zgodnie obrali sobie
Kra-

* Sklawonia (Esclavonie) jest iedna z
Prowincyi Królestwa Węgierskiego.

Krakusa, iednego z pośród tychże Woiewodów: który chwalebnie panował, y miaſto Kraków wystawił. Inſze iego dzieła, á oſobliwie one doweipne pod Krakowem ſtracenie ſinoka, iako mniey pewne, opuſzczają ſię. Hyſtorya albowiem początkowa Narodu naſzego, iako y wſzystkich innych Pańſtw; wiele błędóm podległa ieſt. Dzieie Królów Polſkich, dopiero od Mieczysław I. prawdziwe zaczynaia ſię.

Po Krakusie, Lech II. Syn iego rządy obiaży; w krótkim iednak czasie, po zdracliwym na polowaniu zabiciu * Brata ſwego ſtarſzego, Krakusa; był wygnany z Polſki.

Po Lechu II. Wanda, ſioſtra iego
naſtą-

* Lech, drugi, panowania chęcią zapalony,
Przez Bratobójſtvo nawet, wdarł ſię do korony;
Tak to, gdy amlicya w ſerce ſię zakradnie;
Na wſzystkie nieprawoſci odważy ſię ſnadnie.

naſtąpiła; która, po otrzymanym zwycięſtwie nad Rytygierem, Xiążęciem Niemieckim; w wiſle utopić ſię miała.

Powtórę XII. Woiewodowie rządzili; póki pewny Złotnik, Przemyſław, potym Leſzkciem I. nazwany, Polſkich nieobiaży Rządów; które mu, za otrzymane nad Węgrami zwycięſtvo, Polacy ofiarowali.

Po śmierci Przemyſława, podobno ſię Polakóm ofiarować rządy Pańſtwa temu, któryby naypierwſzy do wyznaczoney dobiegł mety. Lešek w prawdzie, pewny Pan Polſki, zaſadziwſzy oſtre kolce na placu wyznaczonym dobiegu, pierwſzy ſtanał u mety; ale iak tylko iego wydała ſię zdrada, y życie y Pańſtvo utracił,

* Xią-

* Xiążęciem zaś, na iego mieysce, pewny wieśniak, który tę zdradę, z towarzyszem swoim do teyże ubiegając się mety, odkrył, obrany, y Leszkiem II. nazwany iest. O nim, y iego Synie Leszku III. tudzież o Popiele I. y II. nic pewnego niemaż, chyba to, że Popiel I. Stolicę Państwa, y Rezydencyą z Gniezna do Kruszwicy przeniósł. Popiel zaś II. iako twierdzą, pokarmem stał się mysz, pomnażających się co raz z trupów Strypiów iego, potrutyh od niego.

EPO-

- * Z zdrady Leszka odkrytey, ta prawda wypływa:
Iż wszelka zbrodnia wyidzie na wierzch iak oliwa.
Można wprawdzie omamić na czas ludzkie oczy,
Sam się iednak powoli kryminał wytoczy.

EPOKA II.

Po śmierci Popieła, wielkie się w Państwie wszczęły zamieszania, dla długiey Panów niezgody; y te, aż za powtórny Szełachty na Sejm do Kruszwicy zgromadzeniem, uspokoiene były. Obrano bowiem Xiążęciem Piaśta, ubogiego Kruszwicy obywatela, który chwalebnie przez długi czas sprawował Polskę. Od niego wszyscy Królowie Polscy, pochodzący z iakiey Familii Polskiej, Piaśtami nazywają się. Familia Piaśta, w linii męskiej, trwała w Polsce aż do Kazimierza W. do Roku 1370. w linii białogłowskiej aż do Jana Kazimierza do R. 1672. w Śląsku zaś taż Familia² w linii męskiej, skończyła się w R. 1679.

na Jerzym Gwilhelmie Xiążęciu Lig-
nickim; w linii zaś białogłowskiej
skończyła się w R. 1707. na Karolinie
Xiężney de Holstein-Weissembourg.

Ziemowit, Syn Piaśta, po Oycu na
tron nastąpił; ten cnoty wielkiego Ry-
cerza, y łaskawego Rządcy, w sobie po-
łączył. Nauczył woysko, podzieliwszy
je na pułki, potrzebnego w bronieniu
się nieprzyjaciółom porządku, y zna-
czną część Węgrów, y Morawii podbił.

Po Ziemowicie, Leszek IV. Syn
iego, Xiążęcą objął godność; Pomo-
ranów y Kaszubów, lud po nad mo-
rzem Bałtyckim mieszkający, zawo-
iował.

Pod Ziemomyślem, następcą Le-
szka, Religia Katolicka, obrządków
Greckich, wprowadzona była na Ruś,
przez

przez Olhę Xiężnę Ruską. R. 956.

Po Ziemomyśle, Mieczyławowi
I. Synowi iego, Xiążęca dostała się
godność: który, za świadectwem wielu
Dzieciopisów, będąc na świat wydany
ślepy; aż w siódmym Roku życia swego,
wzrok odebrał. Postanowienie Mieczy-
ława w stanie małżeńskim z Dąbrów-
ką, Córką Bolesława Xiążęcia Cze-
skiego, y Mieczyława, y całą Polskę
w R. 965. do Wiary Chrześcijańskiej
pociągnęło. Założone są w Polsce
Katedry, iako to: Gnieźnieńska, Kra-
kowska * Poznańska, Kujawska, Płocka,
których dochody powiększone od in-

Bz

nych

* Krakowska Katedra, nayprzód była zało-
żona pod tytułem Arcy-Biskupstwa; lecz
gdy jedni po drugich następcy zaniedbali
Falliusza Arcy-Biskupiego zażywać, w
Biskupstwo obróciła się.

nych dopiero Królów były, z wyznaczeniem granic każdej Dyecezyi. Mieczysław posyłał do Rzymu Lamberta Arcy-Biskupa Krakowskiego, prosząc Benedykta VI. Papieża o Koronę dla siebie, y Następców swoich; ale iego prośba pożądanego nie wzięła skutku. Za panowania iego, nastał pobożny w Polsce zwyczaj, dobywania, pod czas Ewangelii, do połowy Szabel, na znak gotowości ku obronie Wiary Świętej, lecz teraz zaniedbany.

Po Mieczysławie, Bolesław I. Chrobry, to jest Waleczny, Syn iego, zawiadował Polską. Ten, w początkach zaraz panowania swego, prowadził pomyślnie dla Polski Woynę

z Rusią,

z Rusią, Czechami, y Niemcami. Przyłączył do Polski Misnią, Xięstwo Magdeburskie, y Meklemburskie, aż do pół wyspu Cymbryjskiego, który teraz należy do panowania Duńskiego, y zamyka w sobie Xięstwo Sleswickie, Holztyńskie, y Jutlandyą. Na znak zaś zwycięstw swoich, wystawił trzy kolumny na granicach Polskich, kończących się na ów czas w Saxonii, tam, gdzie rzeka Sala z Elbą łączy się. Inne zaś trzy Kolumny lokował przy Dnieprze, który w ten czas Polsce za granicę wschodnią służył.

Bolesław Królem Polskim nazywał się, y Rezydencyą do Krakowa przeniósł. Ciało Świętego Wojciecha od Prusaków, (którym Ewangelią

Bz

opo-

opowiadał) zabitego, odkupił, y do Gniezna sprowadził, gdzie grób Świętego Męczennika nawiedzającego, Ottona III. Cesarza, wspaniale przyjął, który też Bolesław za Króla uznał. Panował Bolesław Chrobry lat 26.

Pozeyściu Bolesława Chrobrego Mieczysław II. Syn iego nastąpił. Ten przez swoje gnuśne, y niesławne życie, wkrótce wszystkie prawie Prowincye, iako to: Czechy, Morawy, y Luzacyą podbite y zhołdowane od Oycy swego, utracił. Zostawił Mieczysław Syna imieniem Kazimierza, który ze dla młodości swoiey po zmarłym Oycu niebył zdolny do rządzenia Państwem, Dostojność Królew-

ska

śka y rządy przy Ryxie Wnuczce Ottona II. Cesarza, á matce Kazimierza, zostawione były, atoli ta w krótkim czasie naraziwszy się Polakóm, przez zbytnią preferencyą Niemców, zabrawszy Korony, y skarby Polskie, do Konrada II. Cesarza z Synem uiechała, który w Paryżu w wyzwolonych wyćwiczywszy się naukach, Benedyktynem w Francyi w Kluniackim Opactwie, á potym wkrótce y Dyakonem został. Ale kłótnie co raz bardziey wzmagające się w Polsce z niebytności iego, przymusiły Polaków do wyśłania Posłów do Benedykta IX. Papieża, aby im Kazimierza Dziedzica Tronu, uwolniwszy od ślubow Zakonnych, przy-

B4

wrócić

wrócić do Polski raczył. Co się y stało, pod obowiązkiem iednak płacenia Stolicy Apostolskiej corocznie grosza od głowy (co Święto-Pietrzem nazwano) noszenia w uroczyste Święta białey chusty na szyi, na wzór stuły, y golenia włosów na głowie, na kształt tonsury Zakonney. Grosz Świętego Piotra, albo święto-Pietrze, w późniejszych czasach ustało, lecz którego roku y z iakiey okazyi, wieść nie można. Kazimierz tedy, powróciwszy do Polski, ukoronowany był w Roku 1041. odzyskał Śląsk od Przedziśława Xiążęcia Czeskiego, y Mazowsze od Masłausa, w niebytności swoiey zawoiowane. Postanowił w

Forte-

Fortecach Kommendantów, którzy od tego słowa *Castellum*, po Polsku *Forteca*, nazwani są *Kasztelanami*. Opactwo Tynieckie fundował, y obfzernemi nadał majątnościami. Za niego, poczęto bić monetę w Polsce. *

Po śmierci Kazimierza, Bolesław II. Syn iego, dla męstwa, a bardziey ieszcze dla szczęścia wojennego, *Smiałym* nazwany, chwalebnie zaczął sprawować Polskę. Z Rusi, Czechów, Węgrów, y Prusaków znaczne odniósł zwycięstwa; lecz potym w Kiiowie,

* Do tych czas właśnie, iak niektórzy Dzieiopisowie mniemają, żadney srebrney w Polsce monety nie używano. Obchodzili się pewnie, albo zamiarą rzeczy, albo pieniędzmi skórzanemi, na wzór biletów Rzymskich bankowych, *cedula* lub *Cambio* po Włosku zwanych.

Kiowie, puściwszy się na wszelkie
nierządy, straszącego siebie, za powro-
tem do Krakowa, o złe życie Świętego
Stanisława Szczepanowskiego Biskupa
Krakowskiego, Roku 1078. Osmego
Dnia Maja, ręką swoją zabił. * Po
popełnionym tak strasznym zabój-
stwie, wzgardzony od wszystkich, a
od Grzegorza VII. Papieża wyklęty,
udał się do Karyntyi, y tam w Kla-
stozie Ofiackim życia dokonał, iako
się to pokazuje z nadgrobką jego,
którą tam po dziś dzień konserwuje
się. Za tego Króla Polska, straciwszy
Królewski tytuł, przez 220. lat po-
wtóre pod rządami Xiążąt zostawała,

aż

* Nikt lepszy przy początkach iak Bolesław śmiały.
Górszego nadeń potym wieki niewidziały.
Tak to passye w każdym odczwą się czasie,
Szczęśliwy, kto ie łamać z młodu przyucza się.

aż do Przemyśława, który się w Roku
1295. Koronować kazał.

Władysław I. Herman, Brat Bolesława, po jego ustąpieniu, objął rządy Polskie, starał się wprowadzić u Grzegorza VII. Papieża, o przywrócenie tytułu Królewskiego; ale mu odmówiono. Prowadził wojnę z Bretysławem Królem Czeskim, którego przez Sieciecha Woiewodę Krakowskiego pokonał; Prusaków y Pomorzanów poraził. Wiele ten Xiążę od własnych Synów swoich Bolesława, y Zbigniewa przykrości poniósł, którzy, niemogąc znieść zbytniego Sieciecha Woiewody Krakowskiego u Ojca kredytu, póty sekretnych na zgubę

jego

iego nieprzeſtali czynić zamachów, póki go Władysław od ſwego nie oddalił Dworu. Temu Sieciechowi Opactwa Sieciechowskiego należą ſię początki. Umarł Władysław Herman w Roku 1102. pochowany w Kościele Katedralnym Płockim.

Boleſław III. Krzywouſty, po Oycu Władysławie objął rządy, chwalebnie panował. Wiele batalii ſzczęśliwie wygrał; znacznieſze były z Czechami, y Pomorzany, których przeciwko niemu Brat iego Zbigniew niewierny, uſtawicznie pobudzał, za co potym, z rozkazu Boleſława, zabity był. Pomorzanów za kooperacyą Ottona Biſkupa Bamberskiego do Wia-ry Świętey przywiódł. Henryka V. Cefarza

Cefarza z woyskiem pod Wrocławiem na głowę poraził, y do pokoju przy- muſił, przez który, w Bambergu Cefarz wſzyſtkich pretenſyi do Polſki oſtąpił. Mieyſce, na którym była potyczka, nazwane ieſt. *Hundsfelt*, czyli: *pie pole*, dla tego, iż trupy poległych na placu, dla niewczesnego pogrzebienia, od psów pozerane były. Umarł Boleſław Roku 1140. podzielił Polkę między czterech Synów ſwoich, przy nayſtarſzym Władysławie Xiążęcią zoſtawując władzę: z apprehenſyi * po przegranej oſtatniey potyczce przeciwko Haliczanom, przez zdradę y płochóſć Wſzeborza Woiewody

* Zycia pozbawił ſmutek niepomiarkowany Boleſława; gdy przegrał bitwę z Haliczany Zwycięzca Król poniekaąd, więkſzym ten atoli, który równie ponoſił ſzczęście, y niedoli.

Woiewody Krakowskiego, który wsrzód potyczki z placu uszedł, za co potym pierwsze miał w Senacie utracić mieysce, które się Kasztelanowi Krakowskiemu dostało. Jakożkolwiek bądź, to pewna, iż Bolesław między najwaleczniejszy w owym czasie Rycerzami mieścić się może. Dzieciopisowie Polscy więcej mu nad 47. batalii wygranych przypisują. Lecz w Polityce mniej biegłym pokazał się, gdy Państwo swoje między Syny podzieliwszy, przyczyną był kłótni w Państwie, y Familii iego przez lat blisko 50. trwających, których skutkiem było oderwanie nawet Śląska od Polski. Podług podziału od Bolesława uczynionego. Władysławowi nay-

starszemu

starszemu Synowi dostały się Xięstwa Krakowskie, Sieradzkie, Łęczyckie, y Śląsk. Bolesławowi Xięstwo Mazowieckie, y Kuiawskie. Miecysławowi Xięstwa: Poznańskie, y Kaliskie. Henrykowi Xięstwa, Sandomirskie y Lubelskie. Kazimierz najmłodszy, opiece Braci polecony.

Po śmierci Bolesława, domowe w Polsce nastały niezgody, a to dla niepomiarowanej Władysława, najstarszego Syna Bolesława, chciwości, który nie kontentując się podziałem od Ojca swego uczynionym, za radą przewrotney Zony swojej Krystyny, wojnę przeciwko Braciom swoim podniósł, y w Poznaniu ich obległ, lecz porażony od nich, do Niemiec uciekać musiał, do Konrada III. Cesa-

rza,

rze, Brata Zony swojej. Bolesław IV. nazwany Kędzierawy przywłaszcza sobie, po Władysławie, Xięstwo Krakowskie, y rząd Państwa. Starali się wprawdzie o przywrócenie Władysława na Tron Konrad III. y Fryderyk I. Cesarze Niemieccy, ale na ich przyczynę, nic więcej nie otrzymał Władysław, tylko Śląsk, którym się, po prędkiej jego śmierci, trzy Synowie podzielili, których rozmnożeni Potomkowie, będąc zawsze we wszystkim co do rad, praw, y wojen z Polakami złączeni, Roku 1289. Czechom poddawszy się, od Polski odpadli.

Bolesław IV. uspokoiwszy kłótnie z Niemcami, nalegającemi o powrót Władysława do Polski, na Prusa-

ków,

ków, wysłanujących się z pod posłuszeństwa, siły swoje obrócił, y przymusił ich do hołdu. Wnetże, za powtórna ekspedycją, zdradliwie od nich wprowadzony na błota, y znacznie porażony, przed nieprzyjacielem uchodzić musiał, w której Batalii Henryk Xiążę Lubelski, Brat jego, mężnie potykając się, na placu poległ. Bolesław też w krótkce z tym się pożegnał światem.

Po zeyściu jego, Miecysław III. dla poważnych obyczajów, starym nazwany, Brat Bolesława, na Tron wstąpił. Nie długie iednak było panowanie jego, bo udawszy się na zdzierstwa y niezwyuczayne od poddanych exakcye, w krótkce nieznośnym stał-

C

się

się * w czym upomniony od Gedeona Biskupa Krakowskiego, gdy się upamiętać niechciał, za sprawą tegoż Biskupa, y innych Senatorów, z Tronu złożony był.

Kazimierzowi więc III. Bratu iego rządy Państwa Polacy oddali, lubo długo wzbraniającemu się, ten na siebie ciężar przyjąć. Kazimierz zaraz od skasowania złośliwych ustaw, y nadzwyczajnych Podatków, od Brata swego Miecysława uchwalonych, rząd zaczął. Wusselowda Xiążęcia Bełskiego, y Włodzimierza Xiążęcia Halickiego poraził. A w tym Miecysław, widząc Kazimierza Ruską zatrudnio-

* Niechaj stary Miecysław iak chce, uciemięza Poddanych, niech na ich kark dobywa oręza; Więccy przecież wymoże na nich dobroć Pana; Niżli ofie rozkazy kżawego Tyrana.

trudnionego wojną, uiawszy sobie różnemi sposobami znaczną część Panów, począł zamysłać o powrocie na Tron, przecież, za śpiesznym Kazimierza przybyciem, zamysły iego pożądanego niewzięły skutku. Uspokoiwszy domowe kłótnie, obrócił Woysko swoje na Prusaków rebelliujących, y do posłuszeństwa ich przymusił. Postanowił Podkanclerzego y Kanclerzego Koronnych; którzy aż do Roku 1357. obydwaj z Stanu Duchownego byli, teraz zaś między niemi alternata zachować się. Umarł nagle Kazimierz w Krakowie, z nie-małym wśzystkich żalem, dla wielkich cnót, a osobliwie sprawiedliwości, *Sprawiedlinym* nazwany, niektórzy piszą: iż mu truciznę zadano. Za iego

panowania, powstało z chat rybackich miasto Gdańsk, które z czasem do tej piękności, y okazałości przyszło: iż teraz z nayprzednieyszymi Europy miastami o prym zdaie się dobiiać. Za iego rządów, Papież Klemens III. przez Posła swego, dopraszał się o dzieścinę w Polscze, na odzyskanie Ziemi Świętej. Dzieścinę tę nazwano *Saladyńską*, od Saladyna Saraceńskiego Króla, który w Roku 1188. Jerozolimę, y całą prawie Ziemię Świętą z rąk Chrześcijańskich odebrał. Pod Kazimierzem Sprawiedliwym, Opactwa: Oliwskie, Sulejowskie, Koprzywnickie, Wąchockie, Witowskie, y Płockie założone są.

Po śmierci Kazimierza, Leszek V. od białych włosów, *Biały* nazwany,

zwany, syn iego, po długich z Miecysławem Starym, Strziem swoim, utarczkach, na Tron wzięty był, lecz że, dla młodości, niebył zdolny do rządów; władza Xiążęca Matce Helenie powierzona była, której też do rady przydano Fulkona, czyli Pełkę, Biskupa, y Mikołaja Brata iego, Woiewodę, Krakowskich, którzy się mężnie Miecysławowi, mocą na Tron wdzierającemu się, stawili, y pod Mozgawą rzeką, o siedm mil od Krakowa, wojsko iego rozproszyli, w której potyczce Miecysław ciężko raniony, a Bolesław Syn iego zabity został. Atoli mimo tej klęski, Matkę Leszka Helenę, tak ku sobie nakłonił: iż mu powabnemi iego obietnicami, y perłwazyami uwiedziona, z Synem swoim

im Leszkiem dobrowolnie z Tronu ustąpiła. Gdy jednak przerzeczonych niepełni kondycyi, Polacy rozjątrzeni, znowu Leszka do Korony wezwali. Ale nie tu koniec chytróści Miecysława, gdyż ieszcze, pozornie z nie-dotrzymanych Paktów Helenie wymówiwszy się, po trzeci raz do Tronu był przypuszczony, w pręcie jednak z tym się pożegnał światem, zostawwszy Synów dwóch Ottona y Władysława.

Po iego więc śmierci, Polacy znowu Leszka V. Białego na Tron zapraszali, ale Mikołaj Woiewoda Krakowski temu sprzeciwiał się, nalegając, aby Leszek Goworka Woiewodę Sandomirskiego, z którym miał

zawaśnie-

zawaśnienie, od siebie oddalił. Na co acz Goworek chętnie przystawał, szczęścia własnego y honoru dla pożytku Pana swego wyrzekając się; Leszek jednak tą iego wiernością y przywiązaniem do siebie wzruszony, odstępuje pretensyi do Tronu, * y zezwala, aby Władysławowi, od nóg wysokich y subtelnych nazwanemu *Łaskonogim*, Synowi Miecysława, rządy Państwa powierzone były. Niedługo jednak niemi Władysław ciefczył się, albowiem Leszek, poraziwszy pod Zawichostem Haliczanów, gdzie y Xiążę ich Roman na placu poległ,

C4

łaskawe

* Coż nad Tron serce ludzkie mieć może ładzi? Przecież dla przyjaciela, Leszek Tronem gardzi; Szczęśliwy, kto przyjaciół wiernych tak oszczędza, Nie złość mu, nie niechęć, lub dokuczy nędza: Niech będzie y w najgorzszym położony toni, Tych go wierność, tych męstwo, y cnota załoni.

łaskawe znowu Polaków na siebie obrócił oko, tak dalece, iż go iednostaynie do Korony zapraszali; którey mu Władysław dobrowolnie ustąpił. Leszek wszystko się potym udał do ugruntowania wewnętrznego w kraju porządku. Pomorską Ziemię pod moc swoją podbił, y oney rządy Swiatopełkowi powierzył. Mazowsza, y Kujaw Konradowi Bratu swemu ustąpił, który ustawiczne od Prusaków niaizdy, y kraju rabunki ponosząc, Roku 1227. wzwwał przeciwko nim na pomoc, Krzyżaków, osadziwszy ich w Ziemi Chełmińskiej, którzy z czasem całe prawie Prusy pod swoją podbili władzę. W tym Swiatopełk, Rządca Pomeranii, daniny powinney Leszko-

wi płacić wzbrania się, y nalega o tytuł Xiążęcia Pomorskiego, dla siebie, y Następców swoich. Leszek naznacza zjazd w Gązawie, na którym by sprawę Swiatopełka uznano, y rozstrzygnono. Tym czasem Swiatopełk nagle do Gązawy z Pomorzanami wpada, y Leszka zabija. Pod Leszkiem Białym, na usilne proźby Grzymisławy Zony iego, Córki Jarosława Xiążęcia Ruskiego, Religia obrządków Ormiańskich w Polsce pozwolona była w Roku 1220. która unią z Kościołem Rzymskim w Roku 1630. przyjęła, y do tych czas na Rusi Czerwoney, y na Podolu konserwuje się, pod dozorem Arcybiskupa Ormiańskiego, którego Katedra we Lwowie.

Bolesław V. *Wstydliwy*, sześć lat tylko miał, gdy go Ociec Leszek odumarł. Oiego więc opiekę między Konradem Xiążęciem Mazowieckim, y Henrykiem Xiążęciem Wrocławskim, kłótnie zaszyły. Henryk prze-mógł, ile że y sam Bolesław bardziey go sobie, niż Konrada, za Opiekuna życzył. Przyszedszy Bolesław do lat zdolnych do rządu, żeby się tym bardziey na Tronie ubespeczył, na którym Konrad nieprzestawał go kłócić, y turbować; wkroczył w traktaty z Bełą IV. Królem Węgierskim, wziąwszy za Zonę Córkę iego Kunegundę.

W tym Tatarowie (ludzie po nad morzem czarnym mieszkający) do

Polski

Polski wpadał, y kraj pustoszą. Wydana im bitwa pod Szydłowem, w której Polacy porażeni zostali. Tą nowiną przerażony Bolesław, z Krakowa do Węgier się przenosi. Tron iego naprzód sobie Bolesław *Łysy*, Syn starszy Henryka *Pobożnego*, Xiążęcia Wrocławskiego, a potym Konrad Xiąże Mazowiecki, uzurpują. Tatarowie poraziwszy wojsko Polskie, nie oparli się aż w Śląsku. Spotkały się wprawdzie z niemi wojska Xiążąt Śląskich pod Lignicą; ale niepomyślnie, bo na głowę prawie Chrześcianie porażeni, gdzie Henryk Pobożny, y Pompo Mistrz Krzyżacki na placu polegli. Polacy niemogąc dłużej znieść niezdolności panowania Konrada

da Xiążęcia Mazowieckiego, sprowa-
dzaią z Węgier Bolesława *Pudyka*,
y Konradowi posłuszeństwo wypowia-
daią. Zupy Solne naprzód w Bochni,
Roku 1251. a potym w rok, w Wie-
liczce odkryte są. Święty Stanisław
Biskup Krakowski, za staraniem Bolesława,
w poczet Świętych od Innocen-
cjusza IV. policzony, y za Patrona
Koronie Polskiej nadany. Jadźwin-
gowie (lud posiadający kraie Podla-
skie) po kilkokrotnych od Polki
wycieczkach, od Bolesława zwycięże-
ni, y cale prawie zagubieni, reszta
Wiarę Świętą przyjęła. Podlasie
przyłączone do Polki, y Biskupstwo
Łuckie założone. Bolesław żadnego

nie zоста-

nie zostawiając Potomstwa, Synowca
swego Leszka, Xiążęcia Sieradzkiego,
za Syna przyposabia, y następcą po
sobie mianuje, w krótcie potym y sam
z tym się żegna światem. Pochowa-
ny w Krakowie u Franciszkanów.
Święta zaś Kunegunda, Zoną iego,
resztę dni swoich w starym Sączu, w
Klasztorze Panien Franciszkanek, do-
konała y w Roku 1292. do lepszego
przeniosła się życia. Za panowania
Bolesława Wstydliwego Żydzi do
Polki nastali Roku 1289. Bolesław
Xiążę Kaliski wielkie im nadał
przywileie, które im potym od Kazi-
mierza Wielkiego są potwierdzone.
Pod Bolesławem Wstydliwym, Konrad

Xiążę

Xiąże Mazowiecki ustąpił wiecznemi
czasły Arcy-Biskupom Gnieźnińskim
Xieństwa Łowickiego, za to, iż Jana
Czapłę, Scholaftyka Płockiego, dał
obwieścić. Od tegoż czasu Arcy-
Biskupi Gnieźnińscy są urodzonemi
Kanonikami Płockimi, ponieważ
przy tym Xieństwa Łowickiego zapisał,
ta im kondycya od Konrada założo-
na była.

Leszek VI. od czarnych włośów
nazwany *czarny*, wstąpiwszy na Pań-
stwo; Leona Króla Halickiego, wspar-
tego posiłkami Litewskimi, poraził.
Jadzwingów do reszty pokonał. Tata-
rzy znówu bezkarnie Polskę plondro-
wali, wyprowadziwszy wielkie mnó-

stwo

stwo ludzi obojga płci. Leszek panu-
jąc lat 10. z tym się pożegnał świa-
tem. Za niego ustało Królestwo Ha-
lickie, erygowane w Roku 1208.
Pierwszym jego Królem był Kolo-
man, Syn Andrzeja Króla Węgierkie-
go. Drugim Daniel Romanowicz,
Syn Romana Xiążęcia Rusi Czerwo-
ney. Trzecim y ostatnim Leo, Syn
Daniela, Fundator Lwowa.

Po zmarłym bezpotomnie Leszku
Czarnym, lubo, prawem dziedzicz-
nym, Państwo na Władysława Łokiet-
ka, Xiążęcia Sieradzkiego, Brata
jego, spadało; jednak, za sprawą Pa-
wła Biskupa Krakowskiego, Bolesław
Xiąże Płocki, Brat Konrada Xiążęcia
Mazowieckiego, przemógł, y Kraków
opano-

opanował. Lecz obywatele miasta, obawiając się, aby się nie mścił na nich o kłótnie, które niegdyś z Bratem iego Konradem mieli, Henryka Probusa, Xiążęcia Wrocławskiego do Korony przyzwali, który wnet Bolesława z Krakowa wyrugował, aleć y sam, roku nie panując, otruty umiera, y Xięstwo Krakowskie dziedzictwem oddaie Przemyśławowi Xiążęciu Poznańskiemu. Ten, siły swoje zbyt szczerpie widząc do utrzymania się przy Xięstwie Krakowskim, ustępuje prawa swego Wacławowi, Królowi Czeskiemu. Z tej okazji, wybuchnęła wojna między Wacławem, y Władysławem Łokietkiem, która przez trzy prawie lat Polskę w zakłóceniu

ceniu trzymała. W tak nędznym stanie, Polacy udaia się do Przemyśława, ażeby chciał Rządy przyiać, y doradzaia mu, ażeby dla przywrócenia pokoju y oddalenia kłótni, tytuł Królewski wkrzesił, od Bolesława śmiałego niegdyś utracony; co on y uczynił, kazawszy się w Gnieźnie koronować, z Żoną swoją Ryxą, Córką Waldemera I. Króla Szwedzkiego. Niedługo iednak cieszy się Państwem, ponieważ, w siódmym panowania swego miesiącu, przez zdradę Ottona, y Jana Margrabiów Brandeburskich, zazdrośnych potencyi wzrastającej Przemyśława, w Rogoznie w Roku 1295. zabity był.

Władysław więc, nazwany od wzrostu niskiego *Łokietek*, Brat
D Leszka

Lefzka Czarnego, Xiążę Sieradzki, na zjeździe Poznańskim, do rządów wybrany iest. Ale, gdy poddanych swoich uciemięża, ci zbuntowawszy się przeciwko niemu, poddają się Wacławowi, Królowi Czeskiemu, Synowi Ottokara, Króla Czeskiego, który, śpiesznie ziechawszy do Polski, w Gnieźnie Koronowany iest. On pierwszy grofze Czeskie do Polski wprowadził, które potym w wielkiej kurencji, osobliwie w Krakowie zostawały, tak dalece: iż y w publicznych Kontraktach, Summy na grofze Praskie rachowano. Panując Wacław w Polszcze lat 6. z tym się pożegnał światem w Pradze, tamże iest pochowany. A w tym Władysław Łokietek przez trzy lata, po rozmaitych po-

stron-

stronnych Kraiach, zabawiwszy się, powraca do Polski, y rządy obemuie. Margrabiowie Brandeburscy przywłaszczają sobie Pomorską Ziemię, y Gdańsk, podbiwszy zamek, w oblężeniu trzymają. Krzyżacy, za konsensem Łokietka, od oblężenia ich odpędzają, a gdy Łokietek trudność czyni w przywróceniu im wojennych nakładów, Gdańsk y Część Pomorza sobie uzurpują. Łokietek udaie się do Jana XII. Papieża, żaląc się na Krzyżaków, o przywłaszczenie Pomorza. Ociec Święty przykazuje im, powagą swoją, aby ziemię Pomorską przywrócili Polsce; opierają się oni, zkąd potym okazywa wojny

Dz

wynikła

wynikła. Łokietek Krzyżaków, pod Połowcami, w Kuiawach, na 20000. trupem położył. Postanowił Order Orła Białego Roku 1325. który iednak z czasem w zaniedbanie pofzedł, dopiero od Augusta II. w Tykocinie Roku 1705. odnowiony był. Zszedł z tego świata Władysław Roku 1333. panując lat 29. Za niego, insignia, y Korony Królewskie przeniesione są z Gniezna do Krakowa, y miejsce Koronacyi w Krakowie wyznaczone. Niczego ten Pan przy śmierci bardziey nieżałował, jak tego: iż Ziemię Pomorską Krzyżacy posiadali, y dla tego usilnie Synowi swemu Kazimierzowi zalecał, ażeby wszelkich sposobów na odzyskanie Kraju

Kraju tego użył. Tak to, y w owych już czasach, na sytuacyi krajów Nadmorskich, y pożytkach ztąd dla handlu wynikających, Monarchowie poznawali się.

Kazimierz III. rządy, po Oycu Władysławie, obiawwszy, pokòy z Krzyżakami zawiera: Pomorzę im, y Ziemię Chełmińską wypuszcza. Czechom pretenfji do Śląska ustępuje. Jan, Król Czeski, z strony swoiey, zrzeka się tytułu Króla Polskiego, którego Królowie Czescy, od Wacława używali, y wszelkich do Królestwa tego pretenfji; Ziemię iednak Wschowską, należącą do Śląska, po uczynionym pokoju z Czechami, Kazimierz zbroyną ręką Henrykowi, Xiążęciu D; Zegań-

Zegańskiemu, odebrał, y do Woiewództwa Poznańskiego przyłączył. Po śmierci Bolesława, Xiążęcia Rusi Czerwoney, Kazimierz do Xięstwa tego z woyskiem wpada, Lwów mocą dobywa, y całą sobie Ruś Czerwoną przywłaszcza, przyrzekając Obywatelom tych Krain: iż obrządki Greckie w Rusi Czerwoney, w całości zachowane będą. Postanowił, na Radzie Wiślickiej, Sądy Relacyjne, y Asesorckie, Katedrę Arcybiskupstwa Halickiego do Lwowa przeniósł. Zszedł z tego świata Kazimierz Roku 1370. panując lat 37. ieden z najślawniejszych Królów, którzy w Polszcze panowali, od wielkich czynów y dzieł, a raczey iż poddanych swoich dobrym był y łaskawym Oycem; *Wiel-*

kim

kim nazwany. Cokolwiek Miasteczek porządniejszych, Kościołów wspaniałych, było y jest w Polsce, to się ma temu Królowi przypisać. Tak to, nie same tylko wojenne dzieła Królów potomności zalecać zwykły, ale y te, które w pokoju, ku pomnożeniu dobra powszechnego, czynią. Za panowania Kazimierza Wielkiego Arcybiskupowi Gnieźnińskiemu tytuł Prymasa, czyli pierwszego w Polsce Xiążęcia przyznany był.

Po wygaśnięciu w Polsce linii Męskiej Piaśta, na Kazimierzu Wielkim, Ludwik Król Węgierski, Siostrzeniec jego, na Tron był wzięty. Ten, aby sobie mocniej Polaków ujął,

D4

wiele

wiele Szlachcie wolności nadał, Starostwa pierwszy rozdawać począł, z tą iednak kondycją: żeby z nich znaczna część dochodów do Skarbu Królewskiego szła. Biskupstwo Kamienieckie erygował. Panował w Węgrzech lat 40. w Polszcze 12. z powszechnym nieukontentowaniem, bo przez niebytność iego, w Polszcze wielkie się bezprawia działy. Pod iego Panowanie, Władysław Xiążę Opolski, Kościół na Jasney Górze w Częstochowie założył, y w nim cudowny Obraz Najświętszey Maryi Panny, z Rusi sprowadzony, lokował.



EPO-

EPOKA III.

PO śmierci Ludwika, Króla Węgierskiego, Zygmunt, Syn Karola IV. Cesarza Niemieckiego, a mąż Maryi, starszey Ludwika córki, Ziemowit Xiążę Mazowiecki, y inni, starali się o Królewską godność w Polszcze, ale Polacy, uczyniwszy Konfederacyą stanów, *Kaptur* nazwaną (z kąd początek wzięły Sądy Kapturowe, które iedne tylko pod czas bezkrólewia miejsce mają) dla utrzymania powszechney spokoyności, wybrali na Tron Jadwigę, Córkę młodszą Ludwika, która z Węgier sprowadzona do Krakowa, y tam, z powszechną narodu radością od Bodzanty Arcy-Biskupa Gnieźnińskiego ukoronowana, rządy Państwa

Państwa obietą, zacyzmy iey mąż
był od Stanów wyznaczony. Ludwik
w prawdzie, za życia iefzcze swego,
Jadwigę Wilhelmowi Arcy-Xiążęciu
Austryackiemu w małżeństwo obiecał,
który też, w tę nadzieję, do Krakowa
przybył, ale wzgardzony od Polaków,
ustąpić musiał. Tym czasem Pošto-
wie przybyli od Jagiellona, Xiążęcia
Litewskiego z oświadczeniem przyja-
źni Królowy, y deklaracyą przypro-
wadzenia do Wiary Świętey, y przyją-
czenia do Polski Wielkiego Xięstwa
Litewskiego. Jadwiga, lubo mniej
kontenta z tego Poselstwa, atoli, za
przybyciem do Krakowa Jagellona,
nakłania się na proźby poddanych, y
akceptuie ofiarowane sobie małżeń-
stwo.

stwo. *Jagello* wyuczony Artykułów
Wiary Świętey z Bracią swoiem,
Witoldem, y Borysem, ochrzczony,
Władysławem nazwany, Królowy
zaślubiony, Królem uznany, y Koro-
nowany iest. Po Koronacyi, do Li-
twy powróciwszy, Religiją tam Chrze-
ścianką zaszczepia, Biskupstwo Wileń-
skie zakłada, y Brata swego, Kazi-
mierza Skirgiełła, na godność Wiel-
kiego Xiążęcia Litewskiego wynosi,
czym urażony Witold, Brat Strye-
czny Królewski, ucieka się pod protek-
cyą Krzyżacką, y wymaga na Królu
rządy Xięstwa Litewskiego. Krzyża-
ków, którzy częste do Polski y Litwy
czynili wycieczki, z Mistrzem ich

Ulrykiem

Ulrykiem Jungingen, który przed
batalią, na pośmiewisko Królowi
Władysławowi, Młzcy Świętej w obo-
zie słuchającemu, dwa pałasze przy-
stał, ażeby czym czym prędzej bi-
twę zaczynał. * pięćdziesiąt tysięcy
pod Tannenbergiem w Prusiech na pla-
cu położył, tychże pod Koronowem
na ośm tysięcy wyciął. Ziemię Spiską,
daną niegdyś w Posagu od Bolesława
Krzywoustego, z Judytą Córką, Stefa-
nowi Synowi Kolomana, Króla Wę-
gierskiego, zastawnym odzyskał sposo-
bem, pożyczwszy Zygmunтови,
Królowi Węgierskiemu. 37000. Kóp
grošy Praskich, od którego też odzy-
skał

* Z Bogiem wszystko zaczynać, z Bogiem czynić trzeba.
Ta pomoc najpewniejsza, która idzie z Nieba.
Jungingen z Nabożeństwa szydzi Władysława.
Traci bitwę; przy Królu Bóg zwycięzca stawa.

stał insignia y Korony Polskie, które
niegdyś Ludwik do Węgier był za-
brał. Akademią Krakowską, założoną
od Kazimierza Wielkiego dokończył;
Podole do Polski przyłączył. Umarł
Władysław Roku 1434. w Gródku
na Podlasiu, pochowany w Krakowie,
panował lat 48. Za niego, najpier-
wszy raz, Posłowie z Woiewództw, y
Ziem przyzwani byli na Sejm do
Korczyna, albo Nowego miasta, dla
naradzenia się z Senatorami, wzglę-
dem Kontrybucyi czterdziestu tysięcy
złotych, na wykupienie od Krzyżaków
Ziemi Dobrzyńskiej, którą im w po-
mienioney summie Władysław Xiąże
Opolski zastawił. Pod nim też Biskup-
stwa, Zmudzkie, Chełmskie, y Kijow-
skie

skie założone. Arcy-Biskupowi zaś Gniezińskiemu na Concilium Konstancyjskim potwierdzony tytuł *Prymasa Korony Polskiej*.

Władysław III. po Oycu, na Państwo nastąpiwszy, pokòy z Krzyżakami w Brześciu Kujawskim zawarł. kłótnie między dwoma Synami Alexandra Woiewody Wołoskiego pogodził; Eliażowi Multańską, a Stefanowi Wołoską Ziemię przysądziwszy, od których oni pewną corocznie dań, na znak hołdu, Królowi oddawać przyrzekli. Postanowił w znaczniejszych miastach Małopolskich, y Pruskich, probierzów publicznych mone-ty, ponieważ fałszywey wiele zewsząd do Polski cisnęło się. Po śmierci Al-
berta

berta Cesarza, obrany Władysław Królem Węgierskim, za pomocą Jana Korwina Hunniada, Xiążęcia Siedmiogrodzkiego, y Jerzego Kastrjoty Skanderberga, podnosi wojnę przeciwko Amuratowi I. Cesarzowi Tureckiemu, y przymusza go do traktatu Turkòm zelżywego. Zawarty pokòy w Segedzynie, na lat dzieścięć: atoli, w cztery potym lata, Władysław, zwyciężony próżnemi Paleologa, Cesarza Carogrodzkiego obietnicami posiłków, za dyspensą od Eugeniusza IV. Papieża, od przyięgi, y perswazyą Juliana Kardynała, do Węgier na to umyślnie zesłanego, nową przeciwko temuż Cesarzowi Tureckiemu podniósłszy wojnę, w batalii pod Warną, na placu poległ.

poległ. Kardynał Julian w ucieczce
 jest zabity. Sprawował Władysław
 Polskę lat 10. Tak więc niewczesna
 niektórych rada, Polskę pozbawiła
 Króla, po którym wielkie sobie po-
 myślności obiecować mogła, który
 tę jednę do siebie miał wadę, wielkim
 Bohatyrom przyrodzoną: że nad to
 ufał szczęściu wojennemu, które bar-
 dzo obojętne jest. ✱ Za iego Pano-
 wania, Zbigniew Oleśnicki, Kardynał,
 Biskup Krakowski, kupił Xięstwo Sie-
 wierskie, od Wacława, Xiążęcia Cie-
 szyni-

✱ Fortuna, frogie lubiąca Igrzyska,
 Równą szybkością sprzyja, y uciska:
 Honory na przemian rozdawa,
 Dziś ku mnie, jutro ku Innym łaskawa.
 Chwałę przytomną, gdy odemnie zboczy,
 Oddać nazad iey dary ochoczy.
 Pod cnoty bezpieczni puklerzem,
 Mądrze czyniemy, gdy iey zbyt niewierzym.
Horacyusz w Odz: 29. Xiegg: III.

szynskiego, za 6000. grzywien gro-
 szy Praskich, y wiecznemi czasy do
 Biskupstwa Krakowskiego przyłączył,
 od tego Xięstwa Biskupom Krakow-
 skim dać się tytuł, *Xiążę Siewierskie.*

Po Władysławie, Kazimierz IV.
 Brat iego, Wielki Xiążę Litewski,
 rządy objął. Prus część, to jest: trzy
 dzisieysze Woiewództwa, Chełmiń-
 skie, Malborskie, Pomorskie, y Xię-
 stwo Warmińskie, po czternaścieletniej
 z Krzyżakami wojnie, do Polski, przez
 traktat w Toruniu zawarty, przyłą-
 czył. Wiele mu, do tego Prus zawoio-
 wania, samiz obywatele Pruscy dopo-
 mogli, którzy, niemogąc dłużej znieść
 jarzma Krzyżackiego, Królowi poddali

E

się

się. Część wschodnia Prus, którą
dziś Dòm Brandeburski posiada, Krzy-
żakóm, z obowiązkiem hołdowania
Poliszczce, zastawiona jest. Rudolf
Biskup w Karyntyi, Poseł Papieski
który się, do zawarcia z Krzyżakami
Traktatu Toruńskiego, znacznie przy-
łożył, Kardynalską godność, za rekom-
mendacyą Królewską, otrzymał, z
którego czasu, Królowie Polscy, rów-
nie iak inni Katoliccy Monarchowie
do Kardynałstwa nominacyą dawa-
poczęli: Tatarów, Ruś y Podole pło-
drujących, dwa razy, przez Jana
Alberta Syna swojego, poraził. Kłótnie
o prym między Kardynałem Oleśni-
ckim, y Arcybiskupem Gnieźnień-
skim, na Seymie Piotrkowskim, Roku
1451.

1451. takowym uspokoił sposobem:
ażebym kolejną do Senatu przychodzili,
y nikt się od tąd z Biskupów Polskich,
bez wiadomości Królewskiej, o Kardy-
nalską Godność niestarał. Pierwszy
nominować począł Biskupów, których
sobie do tąd Kapituły, wolnemi głosa-
mi, obierały. Teraz znak, y cięń
tylko, tej Prerogatywy, przy Kapitu-
łach zostaie. Xięstwo Oświęcimskie, od
Janusza, Xiążęcia Oświęcimskiego, za
5000. grzywien groszy szerekich
Praskich, kupił. Kray Bełzki do Pol-
ski przyłączył. Zostawił Kazimierz,
z Elżbiety, Córki Alberta, Arcy-
Xiążęcia Austriackiego, Synów sze-
ściu: *Władysława*, Króla Czeskiego,
y Węgierskiego, *Świętego Kazimie-
rza*,

rze, którego ciało w Wilnie spoczywa, *Jan Albert, Alexandra Zygmunt, Fryderyk* Kardynała Arcy-Biskupa Gnieźnińskiego, y Krakowskiego, y Córka siedm: *Żadwiga* zaślubiona Jerzemu, Xiążęciu Bawarskiemu: *Zofia* Fryderykowi, Margrabi Brandeburskiemu: *Elżbieta* Fryderykowi, Xiążęciu Lignickiemu, a po jego śmierci, Bogdanowi, Woiewodzie, albo Hospodarowi Multańskiemu. *Anna* Bogusławowi, Xiążęciu Szczecińskiemu (*Stetin*) *Barbara* zaślubiona Jerzemu, nazwanemu *Bogatemu* Xiążęciu Saskiemu, z *Linii Albertyńskiej*, która dziś Xięstwo Elektorstwo Saskie dziedziczy: Dwie w dziecięcym wieku poumieraly.

Zszedł

Zszedł z tego świata *Kazimierz* w Grodnie, panując lat 45. Za niego, uchwalono, ażeby Król, bez dołożenia się Stanów, Senatorskiego, y Rycerskiego, żadnego niewazył się prawa stanować. Pod nim *Mikołaj Kopernik*, sławny na cały świat Matematyk, y Astronom, narodził się w Toruniu Roku 1473. był Kanonikiem Warmińskim: cała jego w Astronomii nauka polega na owym dobrowolnie wziętym początku (*Hipoteze*) iż Słońce stoi, a Ziemia obraca się.

Jan Albert, po Oycu na Państwo nastąpił. Xięstwo Zatorskie, od Janusza, Xiążęcia Zatorskiego, Roku 1494. za ośmdziesiąt tysięcy czerwonych Złotych kupił. Xięstwo Płockie, po

Ez - zmar-

zmarłym bez potomnie Janie, Xiążęciu Płockim, do Polski inkorporował. Złączywszy Woyska Polskie z Litewskimi, pod Kommendą Brata swego, Alexandra, Xiążęcia Litewskiego, podnosi wojnę przeciwko Turkom, ale zdradliwie od wiarołomcy Stefana, Woiewody Wołoskiego, w *Bukowinach*, tak nazwanym lesie, frogą klęską porażony zostaie. Moskwa też do Litwy wtargnęła, a zniósłszy woysko Wielkiego Xięstwa Litewskiego, Xięstwo Siewierskie zawoiowała; o dobycie Smoleńska, potrzykroć, lecz daremnie, usiłuie. Wkrótce potym, Jan Albert, apoplexyą tknięty, umarł w Toruniu, pochowany iest w Krakowie. Za niego, uchwalono, aby nikt z miey-

z mieyskiej, lub też wieyskiej kondycyi, dobr Ziemijskich w Polszcze nie wazył się nabywać.

Po zmarłym bezpotomnie Janie Albercie, *Alexandrowi*, Bratu iego Królewska dostała się godność. Koronowany w Krakowie od Fryderyka, Brata swego. Na Seymie Lubelskim, kłótnie, o mieysce w Senacie, między Duchownymi, y Swieckimi Senatorami, z przysądzeniem pierwszego mieysca Duchownym, uspokoił. Potym, odiechawszy do Litwy, wybrał się przeciwko Tatarom, kray Litewski pustoszącym; lecz śmiertelną zdięty chorobą, oddał Kommendę Woyska Michałowi Glinńskiemu, który Tatarów szczęśliwie pod Kleckiem na

2000. wyciął, á Alexander, zaraz po
batalii, umarł: panował lat 5. pochowa-
ny w Wilnie. On pierwszy, postanowił
w Woiewództwach, y Ziemiach, Urzęd-
ników Ziemskich Sądowych, którzyby
imieniem Królewskim, sprawy, y kłót-
nie pomiędzy Obywatelami rozstrząsa-
li. Zaiego także Panowania, Juliusz II
Papież Roku 1506. pozwolił Kancel-
rzóm, y Podkanclerzóm Koronnym
Duchownym, ażeby mogli sądzić spra-
wy kryminalne, na głowę, bez po-
padnienia w censury Kościelne.

Po zmarłym Alexandrze, Zygmuntowi. I. Bratu jego, rządy Państwa dostały się. Ten Michała Glinńskiego, który bunt przeciwko Królowi w Litwie podniósł, pokromił, y od wszystkich dobr odłączonego, z Kraiu wywołał.

Moskwy 60000. którą Wasil, Car Moskiewski przystawił Glinśkiemu, przez Konstantyna Xiążęcia Ostrogskiego poraził, legło na placu Moskwy 40000. Bogdana, Woiewodę Multańskiego, y Wołoskiego, który wtargnął do Polski, y onęż pustoszył, przez Mikołaja Kamienieckiego, Woiewodę Krakowskiego, poraził, y za pośrednictwem Władysława Króla Czeskiego, y Węgierskiego, do łaski przysiał, warując sobie z Multan, y Wołosza hołdowanie. Albert, Margrabia Brandeburski, Mistrz Wielki Krzyżacki, wzbrania się oddawać hołdu, do którego się Mistrzowie, pod Kazimierzem IV. obowiązali. Seym więc w Toruniu naznaczony, na którym uchwalona wojna przeciw Krzyżakom.

kòm, która na wzajemnym krain
pustoszeniu, y rabowaniu, zakończyła
się. Przymierze na lat cztery z Krzy-
żakami zawarte, które w Krakowie
potwierdzone, zupełnym między
Królem y Krzyżakami pokojem, mocą
którego, Margrabia Brandeburski, Al-
brycht, z Mistrza Wielkiego Krzyża-
ckiego, został Xiążęciem Dziedzic-
cznym Prus wschodnich, y bierze
nie od Króla solenną w Krakowie In-
westyturę, warując dla siebie, y Potom-
ków swoich, płci męskiej * lenność
z obiet-

* Na ten czas, gdy Albert Luterski przyjął sek-
ustał Zakon Kawalerów Ordinijs Teutonicis al-
Krzyżaków w Polsce, w Niemczech jeszcze po-
dziś dzień wspomniany Zakon kwitnie, y znaczą-
Beneficia przez Komendę posiada. Stołeczne
Rezydencyjne miasto wielkich Mistrzów Ordinijs
Teutonicis jest Margentheim, w Cyrkule Frankon-
Karol Alexander, Xiąże Lotaryński, jest dziś Wiel-
kim Mistrzem Ordinijs Teutonicis.

z obietnicą, przytawiania Rzeczy-
pospolitey, podczas wojny, Woyska
kwoty. * Powiaty Bytowski, y Lem-
burski, Jerzemu, y Barninowi, Xiążę-
tóm Pomorskim, Siostrzeńcóm swoim,
Zygmunt. I. Lennym prawem, na
Potomków ich, płci męskiej, oddał.
Mazowsze, po wygasłej linii Xiążąt
Mazowieckich, do Polski przyłączył.
Piotra, Woiewodę Wołoskiego, naiez-
nika Rusi, przez Jana Hrabie Tarnow-
skiego, wielką klęską poraził. Umarł
Zygmunt Roku 1548. panując lat
41. zostawił z Bony Córki Jana Galea-
za Sforcyusza, Xiążęcia Medyolań-
skiego, y Izabelli Aragońskiej, Syna
jednego, Zygmunta Augusta y Córki

* Kwota ta woyska, wyraźnie potym jest określona,
w Traktacie Welawskim, to jest Piechoty 1500.
Jazdy 300.

4. *Elżbietę* zaślubioną Janowi *de Zapol*, Królowi Węgierskiemu. *Zofję* wydaną za Henryka, Xiążęcia Brzeskiego. *Annę*, zaślubioną w pięćdziesiątym drugim roku Stefanowi Batoremu, Królowi Polskiemu: *Katarzynę*, zaślubioną Janowi, Xiążęci Finlandzkiemu, który potym Panował w Szwecyi, pod Imieniem Jana III. ta była Matką Zygmunta III. Króla Polskiego z Familii *Wazow*.

Za Panowania Zygmunta I. stała się Konkordata z Dworem Rzymskim, względem Biskupstwa Warmińskiego, samey tylko Apostolskiej Stolicy podlegającego, mocą której po zezwoleniu Biskupie, Król czterech Prałatów, lub Kanoników Warmińskich

skich rodowitą Szlachtę Pruską, albo Indygenat w Prusiech mających, nominuje, z których jednego obiera Kapituła. Pośpolicie ten pierwszy w Kandydacyą kładzie się, którego Król sobie widzieć na tym stopniu życzy. Za Zygmunta I. Leo X. Papież, na Concilium II. Laterańskim, nadał Arcybiskupom Gnieźnieńskim, za staraniem Jana Łaskiego, Prymasa, tytuł: *Legati Nati*. Stolicy S. Ta godność dała Prymasom zwierzchność i władzę nad Duchowieństwem Polskim, tak dalece: iż za wyjazdem Nuncyuszów z Polski, Namiestnikom onychże niepozwolili nigdy Prymasowie urzędu Nuncyuszowskiego sprawować. Lecz Dwór Rzymski dosyć na to ma polityki, gdy nie przedzwy

prędzey odwoływa Nuncyusza,
Następcę jego do Polski przybędę.
Za Zygmunta także, postanowio-
ażeby Hetmaństwa dożywotne by-
Tudzież pod jego Panowaniem, i
którzy Senatorowie pretendowa-
ażeby Szlachta Polska na dwie Clasy
Wyższą, y Niższą podzielona by-
ale się temu mocno Stan Rycerz-
sprzeciwił. Pod tenże prawie czas
Mikołay Radziwił, Woiewoda Wileń-
ski, otrzymał od Maxymiliana I. Ce-
sarza, tytuł *Xiążęcia Imperii S. Pa-*
stwa Rzymskiego, który mu *Rzeczpospolita* potwierdziła. Zy-
gmunt I. był to Pan pełny wielkich
przymiotów. Zaden prawie, z panu-
jących na ten czas Królów, doskona-
nad

nad niego, powagi Królewskiej utrzy-
mać niepotrafił. Do czego mu nie-
mało dopomógł wiek jego obfity bar-
dzo w wielkich ludzi, iacy byli: Jan
Laski, y Jędrzey Krzycki, Arcy-
Biskupi Gnieźnińscy, Samuel Macie-
iowski, Biskup Krakowski: Piotr
Tomicki, Podkanclerzy Koronny, po-
tym Biskup Krakowski nazwany, dla
piękney y gładkiey wymowy, *Oycem*
y Wzorem Kanclerzów, Mikołay
Kamieniecki, Jan Tarnowski, Kaszte-
lanowie Krakowscy, y Hetmani Wiel-
cy Koronni, Konstantyn Xiąże Ostrog-
skie, sławni Woioownicy, y wiele in-
nych, nauką y męstwem zaszczyco-
nych ludzi. Sprawiedliwie więc Pau-
lus Jovius, sławny Pisarz mawiał: iż
Karól

Karol V. Cesarz, Franciszek I. Król Francuski, y Zygmunt I. Król Polski każdy z osobna, pierwszeby między współzwiązcami Monarchami otrzymali miejsce, gdyby razem nie żyli.

Zygmunt II. August, za Zyciejsze Ojca swego, Koronowany Infanty, za dobrowolnym poddaniem się obywatelów uciemiężonych od Moskwy, do Polski przyłączając Kurlandią y Semigallią Gottardos

Ketleros

* Jeden w Polityce błąd Zygmuntowi I. sprawiedliwie może się zarzucić, że, widząc Krzyżaków poniżonych, y zgwałconych, Prus w hołd Allectora Margrafi Brandeburskiemu, Mistrzowi ich, oddał z sukcesją na potomków. Po dobrej Polityce należało, wczesnie przegłądać: że Dom Brandeburski wielu sukcesjami w Niemczech na ten czas wzrastał się, co raz bardziej wzrastać będzie, y jakkolwiek strasznym się uczynić może Polityce, która już, za Familii Jagiellońskiej, do Republiki skłonić nieznacznie dając rządów, z czasem koniecznie wpaść musiała w Archię y osłabić. Zauważyć tedy mocnych Sasów obawiać się należało.

Ketlerowi, Mistrzowi Krzyżaków Infantkich, w hołd, oddał, za to, że mu pomieniony Ketler udysponował serca Infantczyków do dobrowolnego poddania się. Złączył wieczyście Litwę z Polską, na Seymie Lubelskim Roku 1569. przypuściwszy ich do zupełnej wszelkich Swobód, praw, przywilejów, y prerogatyw koekwacyi. Pod tenże czas, Pruskim Woiewództwom miejsce w Senacie naznaczone. Postanowił wojsko Kwarciane, to jest: z czwartej części dochodów z Królewskiej, płać mające, na obronę Królestwa, przeciw Tatarskim wycieczkom. Zygmunt August umarł w Knyszynie, na Podlasiu, powracając z wyprawy wojennej, którą podjął przeciwko Iwa-

F

nowi

nowi Wasilewiczowi, Carowi Moskiewskiemu, po kilka kroć usiłującemu Infanty sobie podbić, ale zawsze od Polaków porażony, na ostatek o pokój prosić musiał, który y otrzymał. Polak Zygmunt August, Luterska, Kalwińska, y Aryanów Sekty, do Polski wprowadzone były, y wszystkie prawie znaczniejsze Famile iadem narkami swojej zaraziły. Na Króla naszego było podeyrzenie, iż Kacelerskim nowościom sprzyjał. Za jego panowania, Matka Królewska Bonifacja do Włoch Ojczyzny swojej wyjechała, y w krótcie tamże, w Barze, w Królestwie Neapolitańskim z tym światem pożegnała. Ta Królowa pożyczyła Filipowi II. Królowi Hiszpańskiemu,

pańskiemu, y Neapolitańskiemu summe 430000. Czerwonych Złotych pod obowiązkiem odbierania z niej prowizyi, z Komory Celney w *Toggia*, Miasieczku Królestwa Neapolitańskiego; ta summa, dziedzicznym Prawem, na Zygmunta Augusta, y Siostry jego spadająca po Matce, znaioma jest, pod imieniem *Summ Neapolitańskich*. Zygmunt III. Król Polski część tych Summ, na siebie po Matce spadającą, darował Rzeczypospolitey, która, w następujących czasach, po kilka razy u Dworów Madryckiego y Neapolitańskiego o odebranie oneyże starała się, ale zawsze daremnie. Przez Państwa Conventa *Stanisławowi Augustowi* szczęśliwie nam Panującemu Królowi, pozwoliły Stany, używania prowizyi z Summ Neapolitańskich.

EPOKA IV.

PO wygaścey linii męskiej Jagiello-
na, na Zygmuncie Auguście, Pola-
cy zgromadzili się dnia 5. Kwietnia
w Roku 1573. na Elekcyę, pod War-
szawę. Stany na cztery partye podzie-
lone były. *Austryacka*, za Arcy-
Xiążęciem Ernestem, Synem Maxy-
milian II. Cesarza, y tey Pryncypa-
łem był Jan Firley, Marszałek Wiel-
ki Koronny, Herzt na ów czas Dyssy-
dentów. *Francuzka*, za Henrykiem
Walezyuszem, Xiążęciem Andegaw-

skim,

* Od tey właśnie Epoki, właściwie, y ściśle biorąc
zaczęła się forma rządu Republikańskiego. w Po-
lsce, gdy, po wygaścey Linii męskiej Jagiellońskiej,
Polacy wolnemi głosy Królów sobie obierać poczęli
poddając się im w rządy pod pewnemi warunkami y
Kondycjami, które nazwali Paśta Conventa: Kró-
le nowo obiani poprzyśięga, iako ich wiernie prze-
strzegać będą.

skim, Bratem Karola IX. Króla Fran-
cuzkiego, Synem Henryka II. Króla
Francuzkiego y Katarzyny, z Domu
Medyceuszów, wsparta od Piotra
Zborowskiego, Woiewody Sandomir-
skiego, y Jana Montluka, Biskupa
Walencyi, Pośta Francuzkiego. *Mo-
skiewska*, za Iwanem Wasilewiczem,
Carem Moskiewskim, lub też Fiedorem
Iwanowiczem, Synem Carskim.
Czwarta Partya Piaśta pragnęca,
lecz ta wnet upadła, iako y Moskie-
wska. Austryacka còżkolwiek zdała się
trudnić Elekcyę, ale na reszcie y nad
tą przemogła partya Francuzka,
zwłaszcza, gdy się do niey Litwa, przez
Xięcia Radziwiłła, y Chodkiewiczów
nakłoniona, przyłączyła. Zaczym

F₃

Henryk

Henryk Walezyusz, Xiążę Andegawski, mianowany był Królem Polskim od Jakuba Uchańskiego, Prymasa Wyssani po niego do Francyi Posłowie, w których przytomności, *Pacta Conventa*, czyli obowiązki, pod któremi Koronę mu oddawano, przysięgę ztwierdziwszy, dane mu było *Diploma* Elekcyi. Wkrótce potem, przybył do Krakowa. Koronacja Dnia 12. Lutego Roku 1574. odprawiona; po krórey, w pięć miesięcy, odebrawszy, Henryk wiadomość o śmierci Brata swego, Karola IX. Króla Francuzkiego, uiachał sekretnie z Polski, na obięcie Tronu Francuzkiego. Jan Tęczyński, Kasztelan Woynicki Króla w Pilźnie na Śląsku dogonił, lecz go żadną miarą do powrotu nakłonić nie mógł.

Polacy

Polacy więc, niemogąc się doczekać Henryka, na Seymie w Stężyicy 12. Maia, Tron za wakujący ogłosili. Odezwali się Kandydaci: Ernest Arcy-Xiążę Austryacki, Ferdynand, Brat Maxymiliana II. Cesarza, Jan III. Król Szwedzki, Zygmunt, Syn iego, Alfons, Xiążę Ferrary, y Modeny, Stefan Batory, Xiążę Siedmiogrodzki. Jakub Uchański, z Senatem Duchownym, y znaczną częścią Swieckiego, ofiaruje Tron Maxymilianowi II. Cesarzowi, lubo o niego jawnie niezdawał się Maxymilian starać, y Królem go mianuje. Przeciwna Partya wzywa do Korony Stefana Batorego, który spieszo przybywa do Krakowa, zaślubia sobie Królownę Annę, Córkę

F4

Zygmun-

Zygmunta I. y z nią razem Koronowany jest w Krakowie, przez Stanisława Karnkowskiego, Biskupa Kujawskiego. Wkrótce potem, Prymas, y wszyscy prawie Senatorowie stronę Maksymiliana Cesarza trzymający, Stefanowi poddali się. Sami Gdańszczanie sprzyjają Elekcji Cesarza. Ogłoszeni więc za nieprzyjaciół Ojczyzny, y generalna wyprawa przeciwko nim uchwalona. Gdańsk obleżony od Króla, y do Kapitulacji przymuszony. Gdańszczanie przywrócili nakłady wojenne, Króla przeprosili, który wszystkie im przywileje potwierdził. Stefan na Kozaków pewne włożył powinności, o sobliwie bronienia Ukrainy od inkurzyi Tatarskich, y z nich rodzaj niejaki zawsze trwający milicji uformował; nadał

nadał im swobody y wolność obierania Hetmana Kozackiego, któremu rezydencją w Trechtymirowie nazначył. Postanowił Trybunały; Koronny, a po nim we trzy lata, Litewski, na fundamencie projektu podanego od Jana Zamoyskiego, Podkanclerzego Koronnego, a potem Kanclerza, y Hetmana Wielkiego Koronnego. Wojna Moskiewie, Inflanty naieżdżającej, wypowiedziana. Połock im mocą od Króla wzięty, y inne przyległe Zamki, tak dalece: iż Iwan Wasilewicz, Car Moskiewski, po wielu utratach Ludzi y Kraiów, Grzegorza XIII. Papieża, obiecując unię Moskwy z Kościołem Rzymskim Katolickim, o instancją upraszać musiał, ażeby Stefana do zawarcia

zawarcia traktatów przywiódł. Jak
Papież otrzymał pokój dla Moskwy,
ale Car zmyślonej swojej obietnicy
niewypełnił. Zawarty Traktat w
pole, którym się Król obowiązał, wsze
stkie dobyte w Moskwie Zamki przy-
wrócić; Moskwa zaś Królowi Inflan-
Połocka, y innych miast w Litwie, a
Króla odebranych, ustępowała. W
flanciech założone ^{W D} Biskupstwo We-
deńskie było, y trzy Woiewództwa
Wendeńskie, Derpskie, y Parnawskie.
tudzież trzy tegoż imienia Kasztela-
nie Krześkowe, y Urzędnicy Ziem-
scy, na wzór innych Woiewództw
Samuel Zborowski, który, ieszcze z
Henryka Walezyusza, z kraiu by-
wywołany, dla tego, iż śmiertelnie

ranił

ranił Bernarda Wapowskiego, Kasztela-
na Przemyślskiego, powróciwszy z
Ziemii Siedmigródzkiej z Królem Stefa-
nem do Polski, pełen dumy, dla wiel-
kiego Familii swojej u Króla kredytu,
gdy śmiało sobie postępuie, dekretem
pogardza, y owszem na życie Króla
Stefana z dwiema Braci swoimi
sekretny czyni spisek, poymany iest,
z rozkazu Wielkiego Zamoyskiego,
Starosty na ten czas Krakowskiego, y
zcięty. Brat zaś iego, Krysztof Zbo-
rowski, za winowaycę zelzonego Maie-
statu osądzony, y na utratę życia, y
honoru, na Seymie Lubelskim, zkaza-
ny iest. Drugiego zaś Brata, Jędrzeia,
sprawa do następującego Seymu odło-
żona.

zona. Tym czasem, Zborowscy Szlachtę przeciwko Zamoyowskiemu buntują, y Seym bez skutku rozszedł. Stefan, chcąc korzystać z śmierci Jana Wasilewicza, y Moskwę do Polski przyłączyć, Seym w Grodnie nazwał, dla otrzymania na to zezwolenia Stanów, lecz niespodzianie tamże umiera Roku 1586. Nigdy Polak bardziey, iak za tego Króla, postro-
nym niebyła straszliwa. Był to Pan niemniej w sztuce wojenney, iako w polityce biegły. Dziejów Juliusza Cezarza z rąk nigdy niewypuszczając, z wielką łatwością, y przyjemnością mówił; przeciwności, których doznał w trzyletnim areście, nim ieszcze był obrany Xiążęciem Siedmiogrodzkim,

z roz-

z rozkazu Maxymiliana Cezarza, osadzony, uczynił go przyjemnym, ludzkim, y do litości nad niešťczęśliwościami poddanych swoich skłonnym. Panował lat niespełna 11. Za niego, Akademia Wileńska pod dozorem Xięży Jezuitów Roku 1579. założona, tudzież postanowiono, aby nikt do Szlachectwa w Polszcze, bez dozwolenia Stanów na Seymie, niebył przypuszczony.

Po zmarłym Stefanie, Polacy rozdzieleni, między Maxymilianę, Arcy-Xiążęcię, Austryackim, y Zygmuntem, Królewicze Szwedzkim, Synę Jana III. Króla Szwedzkiego, y Katarzynę z domu Jagiellońskiego, Córki Zygmunta I. Króla Polskiego, idąc częścią za Zbo-

rowskie-

rowskimi, pierwszego, częścią za
Zamoyskim, drugiego utrzymującemu
Stanisław Karnkowski, Prymas, Zy-
gmunta Królem nominuje. Zborow-
ską zaś, których słabsza była party-
Maxymiliana Arcy-Xiążęcia, prze-
Jakuba Woronieckiego, Biskupa Kijow-
skiego, Królem ogłaszają, który też
w tę nadzieję, z 6000. wojska do
Polski wchodzi, Kraków oblega. Ale
od Jana Zamoyskiego, Kanclerza,
Hetmana Wielkiego Koronnego mi-
sto obronione. Tym czasem, Zygmunt
do Gdańska przybywa, y poprzyślę-
szy *Pacla Convanta*, Koronowany
jest w Krakowie, Dnia 17. Grudnia
Roku 1587. Na Seymie Koronacy-
zlecono Zamoyskiemu, aby wojska
użył, na rugowanie z Polski Maxymi-
liana,

liana. Zamoyski, dopędziwszy go pod
Byczyną na Śląsku, Wojska Austriac-
kie poraża, Arcy-Xiążęcia w niewolę
bierze, y w Zamku Krasnostawskim
go osadza, pod Kommendą Marka
Sobieskiego, Chorążego Koronnego.

Zamoyski, przybywszy do Krako-
wa, przed zakończeniem Seymu
Coronationis, przyjęty jest z oświad-
czeniem powszechney wdzięczności,
dane mu są prawem dziedzicznym
Starostwa: Krzeszowskie, y Zamech-
skie.

Maxymilian, za instancją Grze-
gorza XIII. Papieża, z aresztu Roku
1589. uwolniony jest. Tak ugrunto-
wawszy się na Tronie Zygmunt, za
konsensem Rzeczypospolitey, do
Szwec-

Szwecyi odiechał, obiać Państwa
Szwedzkie, po śmierci Oyca swego
ale niedługo się nim cieszył, bo
odjeździe jego ze Szwecyi, Karol
Xiąże Sudermanii, Stryi jego, Rząd
Królestwa od niego uczyniony, Lute-
ską w Szwecyi Sektę wzmocniwszy
rząd też sobie Królestwa uzurpował.

* Infanty naiechał, iednakże o
Zamoyskiego porażony, a potym o
Karola Chodkiewicza, Starosty Zmud-
kiego, pod Kirchholmem, na głow
prawie zbity, od oblężenia Rygi, y

Całych prawie Infant, ustąpić musiał
Tegoż prawie czasu, na Króla padł
podeyrzenie, iż Władysław, Syn

* Myśl długo pierwej, nim się komu zwierzył, *szczęście*
Nie zawsze ten przyjaciel, co to imię bierze. *(re)*
Komuż mógł lepiej ufać Zygmunt, nad Karola?
z tym wszystkim zdradą podszedł Stryi Synowca Króla

swego, Królem po sobie naznaczyć za-
myśla. Woiewództwo Krakowskie, za
powodem Mikołaja Zebrzydowskiego,
Woiewody Krakowskiego, związek
czyni w Stężycy, do którego wiele
innych Woiewództw po tym przystą-
piło. Rokosz podniesiony przeciwko
Królowi w Lublinie, z którego domo-
wa woyna wyniknęła, y nie prędy
uspokoiona była, aż Król nad Roko-
szanami, pod Guzowem, w Radom-
skim Powiecie, zupełne odniósł zwy-
cięstwo.

Wtym, Rzeczpospolita woynę
Moskwie wypowiedziała, na odzyska-
nie oderwanych od Polski Prowincyi,
ile że się do tego bardzo pogodna,
z okazyi kłótni w Moskwie zaszłych,

G

przez

sem, Turcy do Wołoch z woyskiem
wpadli, y Stefana Tomaszę, na Hospo-
darstwie Multańskim, osadzili, przy-
musiwszy Konstantyna Mohyle,
Przyziaciela Polaków, do opuszczenia
Multan. Ale Zułkiewski, pokòy, za-
miał potkania się z niemi, uczynił,
ustąpiwszy im, powagą swoją Hetmań-
ską, bez dołożenia się Kròła, y Stanów
Rzeczypospolitey, Woiewòdztw: Mul-
tańskiego, y Wołoskiego. Betli
Gabor, Xiążę Siedmiogrodzkie, urażo-
ny na Kròła, za to, iż Ferdynandowi
II. Cesarzowi 8000. Kozaków, pod
Kommendą Lissowskiego, posłał prze-
ciw niemu; Turków, y Tatarów prze-
ciwko Polscze poduszczał. Gracyan
Hospodar Multański, Następca Toma-
szy,

szy, przyziaciela Polski, przestrzegał
Kròła o tych zdradach. Osman, Ce-
sarz Turecki, woysko na zchwytanie
Gracyana wysłał; Zułkiewski, na pro-
szbę jego, z 8000. do Multan wszedł.
Wydana Turkom potyczka, pod
Cekorą, w której woysko Polskie
porażone, Gracyan, y Zułkiewski na
placu trupem legli, a Koniecpolski,
Hetman Polny w niewolę do Stambu-
łu poymany. Osman omamiony do-
brym woyska swego powodzeniem,
podnosi wojnę przeciwko Polakom,
y we trzykroć sto tysięcy Turków, a
sto tysięcy Tatarów, pod Chocimem
lokował się. Polskiego Woyska nie
było więcej nad 35000. a Kozaków
30000. pod Kommendą Karola Chod-

kiewiczza Hetmana Wielkiego Xięstwa Litewskiego, y Stanisława Lubomirskiego, Podczaszego Koronnego Polacy acz chorobami (na które Chodkiewicz Hetman umarł) osłablił; mężny iednak odpór niewiernym dał, tak dalece, iż Osman, sprzykrzywszy sobie dłuższą wojnę, do pokoju nakłaniał się. Zawarty Traktat w Chocimie, przez który, dawniejszy Traktat, względem Multan, y Wołchów uczyniony z Zułkiewskim potwierdzony jest, z kondycją: ażeby Hospodarem Multańskim był Chorościanin, y Polakom sprzyiający.

Pod czas tej Expedycyi, Gustaf Adolf, Król Szwedzki, widząc Polską Turecką zatrudnioną woyną, naiechał Inflan-

Inflanty. Rygę, po sześciu dzielnych oblężeniu, wziął, y cały prawie Kray, z tamtej strony Dźwiny Rzeki, zawaiował. Potym do Prus wpadł, Toruń obległ, lecz bezskutecznie. Przyśłane są Zygmuntovi od Cesarza Ferdynanda II. posiłki, 7000. Woyska wynoszące. Na ostatek, po różnych polityczkach, zawarte jest, za pośrednictwem Francyi y Anglii, między Polską, y Szwecją, przymierze, na lat 6. mocą którego, Inflanty do Dźwiny Rzeki, y nie które w Prusach miasta, Szwedom były warowane, które Władysław dopiero, Syn y następca Zygmunta, z rąk Szwedzkich odebrał. Umarł Zygmunt Roku 1632. panując lat 44. Zostawił Synów 3. Władysław

Władysław, Jana Kazimierza, Jana Alberta, Kardynała, Biskupa Krakowskiego. Karola Ferdynanda, Biskupa Wrocławskiego, y Połockiego, Alexandra Karola, y Córkę iedną, Annę Katarzynę, zaślubioną Filipowi Wilhelmowi, Falck-Graffowi Renu, z Linii Neuburskiej. Za Panowania Zygmunta III. cztery sławne Ordynacye w Polsce założone były: *Ołycka* w Roku 1589. od Mikołaja Albrychta, y Stanisława, Xiążąt Radziwiłłów, *Zamoyska* w Roku 1589. od Jana Zamoyskiego, Kanclerza, y Hetmana Wielkiego Koronnego. *Pińczowska* w Roku 1601. od Piotra, Woiewoody Rawskiego, y Zygmunta, Kasztelana Woynickiego Myśzkowskich *Ostrogska*, czyli *Dubińska* w Roku 1618.

1618. od Janusza, Xiążęcia Ostrogskiego, Kasztelana Krakowskiego. Pod Zygmuntem III. Unią Ruś Polska z Kościołem Rzymskim Katolickim, Roku 1595. przyięła.

Pod nim, Akademia Zamoyska, od Jana Zamoyskiego założona. Tudzież za Panowania Zygmunta, ustanowione są Dobra Stołu Królewskiego: są zaś te: Zupy solne Wielickie, y Bocheńskie, Kruszcze Olkuckie, Cła Koronne, Cła na Ruś, Cła y Młyny Gdańskie, Ekonomie: Sandomierska, Samborska, Malborska, Rogożyńska, Tczewska, Grodzieńska, Szawelska, Brzeska Litewska, Orszańska, Mohylowska, Lidzka, Olicza, Wielkorządy Krakowskie &c. Zygmunt III. ustąpił Rzeczpospolitey prawa

prawa swego Królewskiego do Mennicy, które terazniejszyemu Królowi Zkonfederowane Stany Rzeczypospolitej w Roku 1764. przywrócić poleciwszy zupełnie staraniu J. Mennicę. Można mówić, iż, dopóki od Panowania Zygmunta III. Polacy poczęli tracić nabyte od Przodków swoich Prowincye. Jako to Inflanty, Multańską y Wołoską Ziemię. Utracili, nie samemu tylko nieszczęściu przypisywać się powinny, ale także wielkim w Polityce błędom Zygmunta; *Naprzód*, zbytelnemu iego Domu Austryackiego przywiązaniu. Przez posłanie na pomoc Cesarzowi Kazaków Lifowczyków, zaciągnięciem wojnę Turecką, y w niej utracenie Multa

Multa y Wołochy. *Powódre* nieumiejętności iego, w korzystaniu z przygód, iemu pomyślnie zdarzających się. Przez tę, utracił Państwo Moskiewskie, dla Syna, y Polski. *Potrącenie*, zbytnej iego w zdaniu własnym zaciętości, y uporowi. Przez to, utracił Królestwo Szwedzkie, niechcąc iednego z Synów swoich, iak Szwedzi żądali, y wierni mu radzili Przyjaciele, wysłać do Szwecyi, na obcięcie Tronu dziedzicznego. *Nastatek* nie dozorowi iego, w obieraniu osób do rady: co było źródłem wszystkiego nie powodzenia. Z tym wszystkim, Zygmunt, był to Pan pobożny, sprawiedliwy, łaskawy, iednego w szczęściu, y w nieszczęściu umyśłu; pierwszy

wfzy z Królów w Warszawie mieścił
począł.

Po zeyściu Zygmunta III. Se
Convocationis na dzień 3. Czerw
Roku 1632. naznaczony, na który
kłótnie y scyflye wielkie z Dyfkyde
tami, których Krysztof Radziwiłł
Hetman Polny Litewski, par
wspierał, nastąpiły. Elektor Bran
burski, przez Posła swego, domagał
się, ażeby do obierania Króla, w
zinnemi Rzeczypospolitey Stanach
był przypuszczony; ale pretensya jego
odrzucona. Sejm Electionis, Dnia 10.
Września, zaczął się, na który
jednomyślnym głosem, obrany został
Jan IV. Syn Zygmunta III. y przy
jane Wężyka, Prymasa, koronowa

ny jest, w Krakowie. Na Seymie
Koronacyi, woyna Moskwie wypowie
dziana. Smoleńsk od oblężenia uwol
niony, y wiele miast wziętych, tak
dalece: iż Moskwa o pokòy upraszać
musiała, który Traktatem, Polszcze
pożytecznym, stwierdzony jest. Mocą
tego Traktatu, Władysław wszelkich
do Tronu Moskiewskiego odstępuje
Pretensyi, y uznaje Carem, Michała
Fedorowicza, ten zaś wzajemnie wy
rzeka się wszelkiego prawa do Inflant
Estonij, Kurlandyi, Smoleńska, Siewie
rza, y Czerniechowa. Podczas tej
expedycyi, Turcy poduszczeni od
Moskwy, wpadli z Tatarami w gra
nice Polskie; lecz Stanisław Koniec
polski, Hetman W. K. poraziwszy ich,
plon

plon im odbiera, y do ucieczki przysięgający, gdy z okrętu, na oglądanie
 musza. Przymierze z Szwedami Toulona, Marfylli, y innych niektò-
 26. lat, za pośrednictwem Francuzkich, wysiadł w
 Anglii, y Holandyi, potwierdza Prowancyi, od Gubernatora Francu-
 obowiązali się oddać Polsce przytrzymany, iż do Królestwa,
 borg, Elbląg, y inne miasta Pruskie bez paszportu wszedł, ile w służbie
 które do tych czas w ręku Szwedzkich Hiszpanów zostając, z którymi Fran-
 po ostatniej wojnie, zostawały; imcyja na ten czas w kłótni, y wojnie
 wzajemnie Infanty, aż do Dniepru była, po dwóch leciech dopiero,
 rzeki, ustąpione. Jerzy Ossoliński, z aresztu uwolniony, z smutku, Kardyna-
 Polak, do Rzymu wyprawiając, w Rzymie został. * Rozmo-
 wyrobił Bullę od Urbana VIII. wziętą w Toruniu, pod tytułem *Colloquii*
 dem Kompozyty o Dzieńcinę; Kościół *Charitativi*, między Katolikami,
 rebelizujący, przez Michała Potę Dyssydentami, od Króla wyznaczo-
 kiego, Hetmana Pol. K. do poddania; Jerzy Tyszkiewicz, Biskup Zmudz-
 się przymuszani. Pauluk, y inni Huki, nauki Katolickiey bronił, a Zyg-
 towie śmiercią skarani. Jan Kazimierz Guldenshiern, za Lutrów, Zbi-
 Brat Królewski, do Hiszpanii zbiegł

* Zamek, w którym Jan Kazimierz w areszcie został
 Cisteron zwał się.

gniew zaś Gorayski, za Kalwinist
obstawiał: rozeszły się Strony, t
żadnego skutku. Król z Weneta
w przymierze wkroczywszy, y o
brawszy obietnicę piennężnych po
ków od Papieża, y Xiążąt Włoski
sekretnie Ludzi na wojnę prze
Turkóm zaciąga, y na postanowie
Orderu, pod Tytułem Niepokalan
Poczęcia Maryi Panny, Breve
Urbana VIII. otrzymuie, lecz St
Rzeczypospolitey iego impalat 52. panował 16. żadnego niezo-
sprzeciwiają się, y nowe zaciągi ustawiwszy potomka. Za niego ustano-
puszczone były. Co większa, kwiono, ażeby Królowa Polska Religii
zezwoić musiał, swym y następbyła Katolickiey, á to z okazji: iż
swoich imieniem, iż bez dozwołyślał Władysław o zaślubieniu Cór-
Stanów, ani woyska zaciągać, ni Ferdynanda, Falckgraffa Renu, Reli-
Woyny podnosić, ani w żadne z oblii Protestańskiey, czemu się Stany
mi potencjami traktaty wcho

ani Posłów do Dworów cudzoziem-
skich wysyłać niebędzie.

Kozacy od Polaków nieznosne
uciemiężenie cierpiąc, znowu o zrzu-
ceniu z siebie iarzma tego zamyślają.
Władysław ustanawia w Polsce
Poczty Cudzoziemskie. Zygmunto-
wi III. Oycu swemu statuę wspania-
łą w Warszawie eryguie. Umarł Włady-
sław w Mereczu, w Litwie, mając
lat 52. panował 16. żadnego niezo-
sprzeciwiają się, y nowe zaciągi ustawiwszy potomka. Za niego ustano-
puszczone były. Co większa, kwiono, ażeby Królowa Polska Religii
zezwoić musiał, swym y następbyła Katolickiey, á to z okazji: iż
swoich imieniem, iż bez dozwołyślał Władysław o zaślubieniu Cór-
Stanów, ani woyska zaciągać, ni Ferdynanda, Falckgraffa Renu, Reli-
Woyny podnosić, ani w żadne z oblii Protestańskiey, czemu się Stany
mi potencjami traktaty wcho

H
zaka-

zakazano Szlachcie Polskiej starać
o tytuły Cudzoziemskie. Za Władę
śawa także, uchwalono, ażeby Ka
dydat do Korony, pod czas Elekc
w Warszawie nieznaydował się.

Zal y smutek powszechny
Narodzie, po śmierci Władysła
nastąpił, z tey naybarzieszy przyczyn
że w tenże sam prawie czas, bur
rebellią Kozacy, lud po nad D
prem mieszkający, pod Wod
Bogdanem Chmielnickim, podnie
chcąc z siebie zrzucić iarzmo niezno
ne dla nich, Panowania Polskiego,
zemścić się na własnych Pan
urazy y krzywd sobie poczynion
Chmielnicki, naprzód pod żół
wodami, podjazd Polski znosi, g

y Ste

y Stefan Potocki, Syn Hetmański ginie,
a potym pod Korsuniem, przynagla
woysko Polskie do ustąpienia z obozu.
Ci, co śmierci w tym ataku uszli, a
mianowicie Hetmani Koronni, Miko
łay Potocki, y Marcin Kalinowski,
w niewolę dostali się. Tym czasem,
Maciey Łubiński, Prymas, złożył
Seym Convocationis na Dzień 16.
Lipca Roku 1648. Elekcyi czas
naznaczony w Październiku, na Sey
mikach przedkonwokacyinych, uchwa
lono nowe co prędzey przeciw Koz
kóm wysłać woysko, zaczymby się z
Tatarami złączyli; lecz te, dla emula
cyi Regimentarzów, bez żadney za
szłej batalii, rozprószyło się. Chmiel
nicki Ruś Czerwoną plondruie, y
H2 znaczne

znaczne wybrawszy Kontrybucy-
mianowicie ze Lwowa, y Zamościa
na Ukrainę z woyskiem powraca
prowadząc za sobą tłum niezmiernie
brańców, których część większa,
głodu y nędzy, poumierała. W tym
Sejm Elekcyi zaczął się, Jan Ka-
mierz, Brat Władysława, po długich
sprzeczkach z Karolem Ferdynanderem
Bratem swoim młodszym, który
także do Korony ubiegał, Król
obрани, y w Krakowie Dnia 16. Sty-
nia Roku 1649. był koronowany.
Chmielnicki, acz mu się szczęśliwie
powodziło, przecieź się dał złożyć
do zawarcia z Królem, y Rzecz-
pospolitą przymierza. Ogłoszone
Królewskim imieniem, Hetmanem
Kozak-

Kozaków, odebrał Buławę, Buńczuk,
y Chorągiew, na znak tej godności.
W kilka miesięcy po zawartym przy-
mierzu, woyna, z większą niżeli przed-
tym, zaczęła się zawziętością. Chmiel-
nicki, po złączeniu się z Tatarami,
mający na dwakroć-stoty tysięcy woyska,
9000. Polaków, pod Zbarażem okopa-
nych, opasał. Król obłożonym na pomoc
z pospolitym ruszeniem przybywa.
Bitwa walna, pod Zborowem, na
Rusi, przez dwa dni trwająca, zwycię-
stwo Polakom przyniosła, którego
skutkiem było, uwolnienie obłożonych
pod Zbarażem, y Hetmanów z niewo-
li. Chmielnicki, wykonawszy przy-
sięgę, przeprosił Króla, Swobody y
wolności Kozakom potwierdzone,
Hetma-

Hetmanowi zaś ich, y Następco-
iego na tę godność, nadane Starostwa
Czehryńskie. Wkrótce po tym Tra-
tacie, Chmielnicki do dawnych znów
wraca się buntów, Moskwę, y Turcję
przeciwko Polsce poduszca, po-
wtórnie więc Pospolite Ruszenie prze-
ciwko niemu nakazane, Kozacy pier-
wsi biorą się do broni, oblegają Kami-
niec, lecz próżno. Tymczasem
Król, z woyskiem y Szlachtą, pro-
Pospolite Ruszenie wezwana, w
tyśięcy, do obozu Hetmana Wielkiego
Koronnego przybył, y po wielu po-
mniejszych utarczkach, nastąpiła w
na pod Beresteczkiem bitwa. Kozacy
y Tatarowie, których 300000. było
przełamani: Oboz cały, z znaczną
Plonem, y 18. Działami, w zdobyciu
Pola-

Polakom zostawili. Król, Szlachtę
rozpuściwszy, do Warszawy powrócił,
przez co, skutek tego zwycięstwa
zniszczony. Hetmani, z pozostałą
częścią woyska, za Nieprzyjacielem
wpogoni na Ukrainę udali się. Chmiel-
nicki o pokoy ich prosi, który y otrzy-
muie, przyrzekłszy, więcej nigdy już
od tąd przeciwko Polsce niewoio-
wać, ani się z Tatarami wiązać. Sejm
naznaczony, na obmyślanie skutecz-
nych sposobów zapobieżenia buntom
Kozackim, zerwany pierwszy raz od
jednego tylko Posła, Imieniem *Syciń-
skiego*. Tymoteusz Chmielnicki, Syn
Hetmana Kozaków, nieuważając na
Traktat zawarty, złączywszy się z
Tatarami, nagle na Kalinowskiego,
Hetmana, pod Batowem obozującego,
H4 uderzył,

uderzył, wojsko jego zniósł, y samę
Wodza zabił. Znowu więc Król
Wojskiem, pod Zwaniec ciągnie,
tam się okopnie: Han też Tata-
Kozaków odstąpił, y na Polkę
klarował się stronę. Tym czasem
Alexy Michałowicz, Car Moskiewski
woynę wypowiedział Polscze, y d-
wojska, iedno do Litwy, drugie
Ukrainę wprowadził, z którym
Chmielnicki złączył; zaśła
Humanem, między Moskwą, Ko-
kami, y wojskiem Królewskim bit-
zwycięstwo przy Polakach, lecz go-
z niego nie starano się korzystać
Chmielnicki, w dobrym porządku,
głęb Ukrainy uszedł, kilka tylko arma-
y Chorągwi zostawiwszy, á Kazimierz
do Warszawy pospieszył.

W Litwie
dale-

daleko lepiej Moskwie powodziło się.
Smoleńsk, Mohilów, Połock, Newel
w krótkim czasie opanowali.

Pod tenże prawie czas, Chrysty-
na, Królowa Szwedzka * rząd Króle-
stwa y Berło Karolowi Gustawowi,
Xiążęciu Bipontu, Cioteczemu Bratu
wypowiedział Polscze, y d-
rza, solennie przeciw temu ustąpieniu
protestował się. Ta protestacya, Stan-
opłakany Polski, zewsząd od Nieprzy-
ciaciół uciśnionej, złość y namowy
Hieronima * Radziejowskiego, Pod-
kanclerzego Koronnego, który przeko-

nany

Chrystyna, złożywszy Berło, w Rzymie Katoliczką
została.

Ociec to był, sławnego owego Kardynała, Prymasa
Radziejowskiego, który, pod Augustem II. nie-
mniej kłótni wzniecił, iak Ociec jego, za panowa-
nia Jana Kazimierza.

nany na Seymie, z listów przeięty
iz Kozaków przeciw Oyczy
w buntach utrzymywał, z Polski
gnany, u Króla Szwedzkiego
protekcji, chęć na ostatek popi
się w pierwiastkach panowania swe
y ocucenia Narodu Szwedzkiego,
panowaniem Chrystyny uspio
Karolowi Gustawowi pobudką
do podniesienia wojny przeciw Po
kóm. Starał się wprawdzie JanKa
mierz, przez powtórzone do Ka
Poselstwo, tę burzę od Polski od
cić; ale Gustaw na żadne niech
przyjąć perswazyę. Feld-Marża
Szwedzki Wittemberg do Wiel
Polski wchodzi, z 17000. woj
Szlachtą Poznańską, y Kaliską
namową Radziejowskiego, Szwed

się poddaie. Król, z drugą wojska
dywizją, z Wittembergem pod Kołem
łączy się: Kazimierz do Opoczna z
Wojskiem udał się, gdzie się Wittemberg
okopał. Karol dobywszy Warszawy,
Feld-Marżałkowi swemu na pomoc
przybywa, obydwie Wojska w szyku
do bitwy stawiają, deszcz nawalny na
przeszkodzie jest obydwóm stronom,
zaczynają Kazimierz lasem przyległym,
do Krakowa, a z tamtąd do Głogowa
na Szląsk uszedł. Karol po dwu
miesięcznym oblężeniu, Kraków (któ
rego mężnie bronił Stefan Czarne
cki) przez ugodę wziął. Wojsko też
Kwarciane, pod Kommandą Stanisła
wa Lanckorońskiego, Hetmana Polne
go Koronnego zbite, wierność Szwed
dom przysięgło. Moskwa także Wil
na

na dobyła, y całą prawie Litwę opadła, Chmielnicki Lwów atakował, ale bezskutecznie. W Prusach mniej szczęśliwie Szwedom powodziło się; Całe bowiem, prócz Gdańsk w moc swoją wzięli, ile że y Elektor Brandeburski wszedł z Karolem w przerwę, przeciwko Rzeczypospolitej odebrałszy od niego deklaracyę Warmii. Odpór Szwedom dany y Częstochową, które Miller Generalny Szwedzki, w 17000. piechoty, niemógł, ożywił w Polakach y męstwo, wielą niefortunnością przytłumione. *Konfederacya* do której y wojsko Koronne przyłączyło się, sprowadza Kazimierza z Śląska do Lwowa. Karol widząc iż wojna, którą miał

dokończoną, bardziey się wzmacnia, z Prus do Mało-Polski pospiesza. Zamość atakuje, ale bez skutku. Czarniecki w woysku Szwedzkim, dużo gim, y nagłym ciągnieniem zmordowanym, z zasadzek po kilka kroć wielką szkodę czyni. Jan Kazimierz z 60000. woyska Warszawę obległ y dobył: Feld-Marszałek Wittemberg, y inni dzieściu przednieysy Panowie Szwedzcy, w niewolę wzięci, y do Zamościa odesłani. Wtym Król Szwedzki, z Elektorem Brandeburskim złączywszy się, pod Warszawę przybywał, bitwa generalna, pod Pragą, do której y wojsko Koronne przybyło, przynosi Szwedach zwycięstwo, z którego inney korzyści nie odnieśli, prócz odży-

skania

skania Warszawy. Kazimierz z Lublina przeniósł się, Król z Elektorem Brandeburskim do Prus powrócił. Moskwa, pod tenże sam czas, Infant wchodzi, y Rygę atakuje, próżno; tym czasem Jerzy Rakocy Xiążę Siedmiogrodzki, obietnicą wielkimi Króla Szwedzkiego udzielony, wpadł do Polski z wojskiem 30000. Ludzi wynoszącym; ale wsząd od Polaków y Tatarów odprzeżony, gdy się niemógł przerzucić kraju swego, okupić się musiał 12000 Czerwonych Złotych. Jeszcze niewiśzedł był z Polski Rakocy, kiedy Xiążę od Cesarza, pod Kommandą Hrabi Hallsfelda, do Polski wezwał przyobiecane przez Traktat, zawarty z Ferdyn-

z Ferdynandem III. a od Leopolda, Syna jego, ztwierdzony; którym, po śmierci Jana Kazimierza, obiecano, Królem obrać iednego z Xiążąt z Domu Austryackiego, Hallsfeld Krakowa dobył. Przymierze, ku wzajemnej obronie przeciw Szwedom, między Polską y Danią, w Kopenhadze zawarte. Tudzież pokój sławny *Welawski* z Elektorem Brandeburskim, za pośrednictwem Barona *de l'Isola*, Pośta Cesarzkiego, w Roku 1657. zawarty. Elektor, uwolniony od hołdu na zawsze, obowiązał się swoim, y następcom swoich imieniem, do przystawienia Polscze, pod czas wojny 1500. Piechoty, a 300. Jazdy. W tey zaś wojnie 6000. wojska prze-

przeciw Szwedom przyobiecasi, że
mu, w tymże Roku, Król, y Rze-
pospolita, w nadgródę nakła-
wciennych, przez Traktat Bydgo-
Powiatow: Lęburskiego, y By-
skiego, lennym prawem utypili-
wym Elbląg z Powiatem puszczy-
prawyckim, które od Szwedów
bierane były, aż do zupełnego wy-
nia Summy 400000. Talarów
mieszkali, tyle za każdy wzięte
tendarowal. Prócz tego, wypuścił
mu zakawę Szarobwo Drabimskich
Summy 120000. Talarów, od
pożyczonych. Krytyem Król
Dzielnickimi, z tej strony Dniepru
ki, na Fundamencie Traktatu
tego, do Szwecyi z wojskiem
Gustaw więc, na sukces

mu Państwu, część wojska
Polski wyprowadził, zadowolony
drugiej Kampanii. Stano
Adelów. Tomar y 6. mis-
oblegzenia od Cesarstwa y
Wojska wzięty. Jemczanki
ka, od Szwam Czarnobrogo, y
milskiego zawionowana, konty-
ni opłacić się musiała. Po-
Chmielnickiego, Kozacy
żnam Wynowickiego, który
krytyem sobie krogość
szarobwo Drabimskich, pod
Summy 120000. Talarów, od
z Kozakami
Dniepru
Traktatu
tego, do
Gustaw

Wyhowski, Woiewodą Kijowski
kreowany, wojnę przeciwko Mosk
deklarował. Car, rozgniewany o b
Kozacki, znowu wojnę podn
trzy woyska do Litwy, y na Ukra
wyślawszy. Wyhowski, złączywi
się z Polakami, y Tatarami, p
Ukraińską Moskwy na głowę por
W Litwie kilka miast odebrali Mo
le, y Gąsiewskiego, Hetmana, woj
zniesli. Król Duński, od Szwed
zwyciężony, pokòy z Szwecyą uczyni
nił, w krótcie potym iednak, wz
cniony posiłkami Cesarzskimi, Hol
derzskimi, y Dywizyą 6000. Pr
skiego Woyska, pod Kommendą Sta
na Czarneckiego, nową przeciw
Szwedom podniósł wojnę, y do pol
iu ich

tu ich przymusił: atoli wielce niepoży-
tecznego Polscze, bo przez Traktat,
w Oliwie, pod Gdańskiem, Roku 1660.
za pośrednictwem Francyi, y Hollan-
dyi, zawarty, ustąpić Polska Szwedom
musiała Inflant, wyjąwszy szczupłą
częstkę, która teraz ma tytuł Woie-
wództwa Inflantkiego, tudzież wszel-
kich pretensyi do *Estonii*, y wyspy
Oeselli: Jan Kazimierz wszelkiego
także Prawa do królestwa Szwedzkiego
wyrzekł się, tytuł iego tylko sobie
zatrzymawszy. Szwedzi z swoiey stro-
ny, Elbląg, Malborg, y Sztum w Pru-
siech oddali. Traktaty, względem
podziału Polski, z Elektorem Bran-
deburskim uczynione, skassowali. Jaku-
ba, Xiążęcia Kurlandzkiego z niewo-
li uwol-

li uwolnili, w którą go zagarnął De
glas, Generał Szwedzki, nagle wpa
szy do Nittawy, mimo zachowa
od Xiążęcia przez całą woynę obo
tności. Cesarzkie też woysko z Pol
rewokowane. Polacy, od ieden
woyny uwolnieni, z całą potęgą a
drugą przeciw Moskalom idą. Bitwa
pod Kudnowem, od Stanisława Pol
ckiego, y Jerzego Lubomirskiego
Hetmanów, wydana, w której Moska
na 36000. trupem legło. Szerem
Wódz Moskiewski od Tatarów w nie
wolą wzięty jest. Zgadzaia się History
cy, iż z tej bitwy ieden nawet z Ni
przyaciół nie uszedł, któryby kle
w Moskwie opowiedział. W Litwie
też Czarnecki, Moskwy, pod Kom
menda

mendą Chowańskiego na 17000. pod
Połockiem wyciął. Na Seymie Roku
1661. Traktaty Oliwski, y Hadziacki
potwierdzone. Stefanowi Czarneckie
mu, Woiewodzie Ruskemu, w nad
grode wielkich jego zasług, Starostwo
Tykocińskie od Króla y Rzeczy
pospolitey w dziedzictwo darowane.
Woysko, tak Koronne, iako y Li
tewskie, z przyczyny zatrzymanego
żołdu, związek czyni, y z pod pospu
szeństwa wyłamuje się. Koronne
obrało sobie Marszałkiem związku,
Swiderskiego: a Litawskie, Zyromskie
go. Tym końcem ustanowione po
główne nadzwyczajne, pod Tytułem
Subsidii Charitativi. Z woyskiem
Polskim, od 26. millionów, wyli
kwidowaney zatrzymaney zapłaty,
13 stanęła

stanęła ugoda, na 8. millionach Litwie, nie tak prętko do iednego przyszło, z przyczyny śmierci 2 romskiego, Marszałka związku, Wincentego Gąsiewskiego, Hetmana Polnego Litewskiego. Woyskownicy, zapalczywością zdieci, pierwszego rozsiękali, a drugiego rozstrzelali. Zeby więc iak naysprędzey woysko uspokoić, podano wynalazek, i moneta, podleyszey niż przed tym bita była. Rzeczpospolita arendę nicę puściła Tytowi Boratyniemu, Tynfowi, od którego *Tynfy* lewzięły. Tynf srebrną, a Boratyn miedzianą monetę bił. Kozacy o tych znowu buntach na Ukrainie myślą, z namowy, iak mniemają Wyhowskiego, Woiewody Kijowskiego,

go, lecz w krótkce są uspokojone, Wyhowki za wyrokiem Sądu Woyskowego, rozstrzelany.

Jan Kazimierz, potomstwa nie mając, y ostatnim z Domu swego będąc, z namowy Ludwika Maryi, Córki Karola, Xiążęcia Mantuy, Ferrary, y Niwernu, Małżonki swojej, wydawszy Siostrzenicę swoją Annę, Córkę Falcgraffa Renu, za Xiążęcia Henryka Juliusza d' Enghien, Syna Xiążęcia Kondeusza, dla dzieł wojennych, *wielkim* nazwanego, wszelkimi usiłuię sposobami, ażeby się Korona Polska temuż Xiążęciu, lub Oycu jego, Xiążęciu Kondeuszowi, dostała. Jerzy Lobomirski, Marszałek Wielki, y Hetman Polny Koronny, protestuię się przeciw obraniu następcy na Tron,

za

za życia Króla, y zaciąga na się nawiść Dworu. Zapozwany na Sejm o to, iakoby wojnę domową w Oyczyźnie wzniecić zamysłał, zkazany na utratę majątności, uradow, y życia, ustał do Wrocławia. Tym czasem, Woiewództwa Wielkopolskie za Lubomirskim ogłosiły, który z partyą woyska swego, Konfederacyą Wielko-Polską, Litwą pod Kommendą Połubińskiego, Poleską, Częstochową zniósł. Król Lubomirskiego z Woyskiem ściga, y już obydwie strony, w Szyku do boiu, pod Palczynem stały, gdy Jędrzej Trzebicki, y Tomasz Lezeński, Biskup Chełmski, pokòy pod pewnemi warunkami przywracają, mianowicie

zeby

zeby Lubomirski do godności, y dóbr był przywrócony, który przeprosiwszy Króla, do Wrocławia powrócił, gdzie się miał zatrzymać przez Sejm, na którym sprawa jego miała się agitować y zupełnie zakończyć. Zaciętość Króla w nienawiści ku Lubomirskiemu, oddanie Buławy Polney Janowi Sobieskiemu, po śmierci Czarneckiego, Sejm skutku pozbawiły, który zatym był zerwany. Lubomirski utyskuje na niedotrzymanie przymierza. Woiewództw znaczna część na jego stronę deklaruje się. Bitwa pod Montwami w Kuławach. Lubomirski 12000. woyska, a Król 20000. liczył: zwycięstwo przy Lubomirskim, po którym, w Łagonicach, wnet pokòy zawarty. Lubo-

Lubomirski, lubo Króla przeprosił, amnestya generalna ogłoszona, przecież już więcej Królowi niedowrząc, w Śląsku, dla bezpieczeństwa lokował się, y w krótcie potym, Wrocławiu umarł. Król, z straswoiey, publicznie na piśmie dał przrzeczenie, iż za życia swego, nigdy do osiągnięcia Tronu Polskiego dopomagać niebędzie. Na tyle niewierna Ludwiki Królowy rada, y ślepa do Interesów Francuzkich przywiązanie przydały się. Część wielka Kozaków poddała się Turkom, którzy, ich wsparcie, Tatarów nasyłając, zaś Ruś pustoszą. Traktat *Andromski*: przymierze z Moskwą, do 13. przeciągający, mocą którego Siewier-

Siewierskie, Czerniechowskie y część Kijowskiego Woiewództw, tudzież Ukraina za Dnieprem, Moskwie dostały się: miasto zaś, Kijów, do dwóch tylko lat. Moskwa zaś przywróciła Połock, Witebsk, y Inflanty Polskie, tudzież przeciw Turkom y Tatarom posiłki przyrzekła.

Jan Kazimierz, sprzykrzywszy sobie w nieszczęśliwym panowaniu swoim, a bardziey od Francyi oмамiony, ażeby czym prędzey wstąpić do Tronu Polskiego Xiążęciu Konduszowi otworzył, w obecności Stanów, na Sejm Roku 1668. zgromadzonych, z Królewskiej wyzwał się Dołstoyności, y do Francyi oddalił się, gdzie, od Króla Francuzkiego, Opactwem

twem Świętego Germana *in Prania*
y Świętego Marcina *w Niwernie*
opatrzoną. W Roku 1672. żył
dokonał, w Niwernie, mając lat 65
panował w Polfcze lat 21. po abdy-
kacyi żył lat 4. Naznaczona mu
Rzeczypospolitey pensya roczna
300000. Złotych. Niemogła nigdy
Polska w okropnieyszym Stanie, jak
za tego Króla, znaydować się,
tych zaś nieszczęśliwości, Król
Ludwika, po wielkiej części, przy-
żyła się, przez swoje ślepe do Dwor-
u Francuzkiego przyłgnienie: gdyż
według Interessów Francyi, Interessa
Polskie, z oczywistą krainą zgubą,
powodowała. Król zaś nie miał tyle
przymiotów rozumu y serca, ażeby
się

się iey radom mógł oprzeć, y sam
przez się rządzić. Za Jana Kazimie-
rza, Aryanie, y Socynianie z Polski
wygnani Roku 1662. za co mu, y
Następcóm iego, Królom Polskim,
Alexander VII. Papież tytuł: *Prawo-
miernego, Regis Orthodoxi* nadał.

Po abdykacyi Jana Kazimierza,
Fryderyk Wilhelm, Elektor Brande-
burski, gdy się nie może doczekać
wypłacenia sobie summy 12000. tale-
rów, affektuowaney mu przez Pakta
Bydgoskie, na Starostwie Drohimskim,
oneż zaieżdża. Mikołay Prażmow-
ski, Prymas, Seym Konwokacyi w
Listopadzie złożył. Elekcyą w Roku
1669. 2. Maia zaczęła się, na której,
po długich niezgodach, podzieloney
Rzeczy-

Rzeczypospolitey, za Filipem Wilhelmem, Xiążęciem Neuburskim, Karolem Xiążęciem Lotaryńskim, usilnie dobijającemi się o Koronę Polską; Michał Wiśniowiecki, Syn Jeremiaśza Wiśniowieckiego, Woiewoda Ruskiego, y Gryzeldy Zamoyjskiej Córki Tomaszego Zamoyjskiego Kancelarza Wielkiego Koronnego, a wnuczki Wielkiego Zamoyjskiego, od Andrzeja Olszewskiego, Podkanclerzego Koronnego, y Stanisława Krzyckiego Podkomorzego Kaliskiego, do Tronu zalecony, z podziwieniem całego Narodu, Królem był zawołany. Koronacja w Krakowie, w Dzień Świętej Michała, odprawiła się. Na Seymie Elekcyi, postanowiono, ażeby Król

Polski,

Polski, nigdy na potym nieważył się, abdykować Korony, lub Następcę po sobie na Tron, za życia swojego, wyznaczać. Tudzież, ażeby odtąd, dwa Ministeria Stanu razem, albo iedne Ministerium z Buławą, iedneyże Osobie nie były dawane. Wyrok też uczyniony, za Jana Kazimierza, przeciw Lubomirskiemu, zniesiony. Rządy Króla Michała, pełne zamieszania były, dla potajemney możniejszych nie których Panów, a mianowicie Prymasa Prazmowskiego, y Sobieskiego, Hetmana Wielkiego Koronnego, zazdrości szczęściu, y wywyższeniu jego na Tron. Roku 1672. Mahomet IV. Cesarz Turecki, wpadłszy na Ukrainę, Kamieńca zdradą dostać: ztamtąd

z tamtąd do Lwowa zmierza, i
obywatele stem tysięcy Talarów ob-
pili się. Pokój z Turkami zawar-
mocz którego, Ukraina y Kamien
przy nich mieli zostać; Kozacy i
rządóm od tąd podlegać. a Rzecz-
pospolita corocznie dwanaście tyś-
cy Czerwonych Złotych Pod-
Ottomańskiej wypłacać przyrzec-
lecz ten ostatni punkt, do skutku
przyszło, dla zwycięstwa, które
krótko potem, Sobieski nad Tur-
pod Chocimem odniósł. Wewnątrz
kłótnie, z przyczyny Prymasa,
Hetmana, na Króla ustawicznie ut-
kających, co raz mocniej wzmag-
ły się. W tym Konfederacya *Golechowska*
sta, dla wsparcia Powagi Królewskiej

prze-

przeciwko Prymasowi, pod łaską
Stefana Czarneckiego, Pisarza Pol-
nego Koronnego, uformowała się.
Prymas, y dwa jego Bracia Woiewoda
Płocki, y Chorąży Nadworny, za
Nieprzyjaciół Ojczyzny poczytani, z
Urzędu złożeni, y Dobra ich konfi-
skowane. Pośłów, którzy Seymy za
panowania Michała rwali, za zdraj-
ców Ojczyzny osądzono. Prymas z
Sobieskim, y z całą swoją partyą, w
Łowiczn Kongres złożyli, dla nara-
dzenia się o swoim bezpieczeństwie.
Tym czasem, Jędrzey Trzebicki,
Biskup Krakowski, y Chrapowicki,
Woiewoda Witebski, medyacyą na się
wzięli, Prymasa z Hetmanem do
Warszawy sprowadzili y z Królem
poie-

pojednali i kassowawszy Konfederacyę
Gosębiowską, y wszystkie Akta z ob-
dwóch stron poczynione. Na tym
Seymie (który się Seymem *Pacific-
sionis* nazwał) aukcyę Woyska ustan-
wiona, do 60000. Po skończonym
Seymie, Król do Lwowa, gdzie wo-
jsko Polskie y Litewskie przeciw
Turkom zmierzające obozowa-
ło, udało się, lecz zachorowawszy,
w Lwowie zostało, y tam umiera.
Zaustrz po śmierci Królewskiej,
szła pod Chocimem bitwa, w której
Jan Sobieski Hetman Wielki Korony
Turków na 60000. na głowę po-
bił, obóz, armaty, y sprzęt ca-
łemu woyskowemu Polakom dostały się, Ch-
cim też wzięty. Panował Michał

lat

lat 5. pochowany w Krakowie. Fami-
lia Xiążąt Wiśniowieckich początek
swój wzięła, od Korybuta, Brata
rodzonego Władysława Jagiellona:
wygasła w Roku 1744. na Micha-
le Wiśniowieckim, Woiewodzie Wileń-
skim, y Hetmanie Wielkim Wielkiego
Xięstwa Litewskiego. Jeremiaśz
Wiśniowiecki, Woiewoda Ruśki, Ociec
Króla Michała, wszystkich prawie
małżeństw przez Kozaków pozbawio-
ny, Syna w ubóstwie zostawił. Królowa
Ludwika, y Karol Ferdynand, Króle-
wic, Biskup Wrocławski, y Płocki,
dali mu przyzwolitą jego urodzeniu
edukacyę. Pod czas Elekcyi, Michał
niemając żadnego Urzędu, przyłączył
się do Woiewództwa Sandomirskiego,

K2

do

do dania głosu na Króla, alizci facudem, bez dóbr, bez pomocy, bez przyjaciół, bez zalecenia od postro-nych, poniewolnie na Tron był wywyższony. Niebraknęło mu na przykładach do rządzenia, ale zazdrość w szczęściu y wywyższeniu jego w możniejszych Panach, na przeszkodzie mu była, że, gdy z swoiey strony chciał być dobrym Królem, nigdy nim z przyczyny zazdrośnych być nie mógł. Pod nim uchwalono, aby trzecią Kadencyą Sejm w Grodnie agitował się. Za panowania takiego Michała, Alexander, Xiążę Zastawski, Dziedzic Ordynacyi Ostrogskiej, bezdzietny umarł, Ordynacya więc ta dostała się Domowi Xiążąt Lubomirskich,

mirskich, przez Józefa Lubomirskiego, Teofilę, Xiężniczkę Zastawską, Siostrę Alexandra za Zonę mającego. Alexander Lubomirski, Syn ich, gdy bezpotomnie umarł, Ordynacya dziedzicznym prawem spadła na Siostrę jego, wydaną za Xiążęcia Pawła Sanguszka, Marszałka Wielkiego, Wielkiego Xięstwa Litewskiego której Syn, jest teraz Ordynatem. Dobra tej Ordynacyi, przez Konstytucyą Seymu 1766. za Ziemskie są uznane. Sukcesorowie, za miast 600. ludzi, które też Ordynacya kosztem swoim, na usługę Rzeczypospolitey utrzymywała, co rocznie sumę 300000. Złotych do Dyspozycyi Kommissyi Woyłkowej Koronney płacić obowiązali się.

Nigdy się więcej do Koron
Polskiej Kandydatów nie odezwał
iako po śmierci Michała: nayznac
niejszy był Karol, Xiążę Lotaryński
którego Królowa Eleonora, Austr
czka, Wdowa po Michale, z Xiąż
ciem Floryanem Czartoryjskim, Pry
masem, y Michałem Pacem Hetma
nem Wielkiego Xięstwa Litewskiego
utrzymywała. Lecz śmierć Pry
masy Lotaryńskiej partyę osłabiła. So
biedzi będąc duszą obrad, y wojska, i
odniesionym nie dawno nad Turkami
zwycięstwem, pod pozorem pomagania
Xiążęciu Kondeuszowi, sam sobie
drogę do Tronu otworzył. Jednym
Trzebicki, Biskup Krakowski (główny)
ani Prymasa, ani Biskupa Kuiawskiego
nie było,

nie było, którzy obydwa tylko mają
Prawo nominowania, y Koronowania
Królów) przystąpił do zbierania głosów.
Stanisław Jabłonowski, Woiewoda
Ruski, pierwszy na Sobieskiego woto
wał, za nim całe Woiewództwo Ruskie,
a potem y inne poszły. Jednostayne
mi więc głosy, obrany Królem Jan
III. Sobieski. Król nowy, chcąc
dziełem jakim znakomitym początki
panowania swego wstawić, Koronacyę
swoią odłożył, a do kontynuowania
woyny z Turkami, na Ukrainę z wo
jskiem pokwapił się. Rzeczpospolita
pozwoliła mu, lata panowania swojego
od Elekcyi rachować, y pieczęci
Gabinetowey pokojowey, do expedy
cyi, y Instrumentów publicznych
używać. Ukrainę całą z rąk Tureckich,
K4 ode-

odebrał. Tatarzy po dwa kroć, raz pod Złoczewem, od Jabłonowskiego Woiewody Ruskiego, drugi raz pod Lwowem, od samego Króla porażeni. Roku 1676. Dnia 2. Lutego Król, Królowa Koronowani w Krakowie przez Jędrzeia Olszewskiego, Prymasa Po Koronacyi, znowu Król na wojnę Turecką wybrał się. Ibrahim Basha Wódz Turków, Sobieskiego, w obłężonego, atakuje. A lubo żywności, y prochach woysku Polickiemu zchodziło, tak, iż ledwie czterech dni jeszcze szturm wytrzymać mogłoby, przecież Ibrahim do pokonania się. Traktat w Zurawnie zawarty, przywrócił Polszcze połowę większą Ukrainy; Kamieniec iednak przy

przy Turkach został się. Król, za powrotem swoim z tej ekspedycyi, w Zuckwi, Order Świętego Ducha, od Ludwika XIV. Króla Francuzkiego, przez Margrabie *de Bethune*, Szwagra Królowy, Posła Francuzkiego, odebrał. Roku 1677. na Seymie Warszawskim, pokój z Turkami w Zurawnie zawarty. Stany potwierdziły. Po Seymie, Król do Gdańska wyjechał, dla uspokojenia wszczętych tam kłótni, między Magistratem, y Pospółstwem. Szwedów, pod Komendą Generała Horna, 16000. z namowy Francyi, do Prus Brandeburskich wtargnęło, ażeby tym sposobem, Elektora Brandeburskiego od przymierza z Domem Austryackim odciągnąć. Fryderyk Wilhelm

Wilhelm Xiążę Pruski utyskuje
Króla, iż Szwedom przez Kurlandę
y Zmudź wolnego przeyscia pozwo-
lił. Posłowie Francuzki, y Szwedz
Sobieskiego uwodzą obietnicą, iako-
 część Prus zawoiowanych, potomst-
wemu wiecznym prawem dostać
miała. Elektor przybywa do Pr
z wojskiem zaciągniętym w Niem-
czech, Szwedów z Xięstwa Szw
wypędza, onychże aż do Kurlan-
dy ściga, wszędzie poraża, tak-
lewdwie ich do Infant 2500. powro-
ciło.

Margrabia de Bethune, gdy tym
spółobem Domowi Austriackiemu
szkodzić niemoże, *Tekelego*, Hercega

Roko-

Rokoszanów Węgierskich, pieniędzmi,
y Ludźmi wspomaga, Króla nawet
przywodzi do sprzyiania tymże
Buntownikom. Wkrótce iednak, za-
izle między Królową y Margrabią
de Bethune diffidencie, koniec tym
intrygom uczyniły. Jan III. cale się
do Domu Austriackiego przywiązał.
Na Seymie Roku 1683. Traktat z
Cesarzem Leopoldem, za pośredni-
ctwem Innocentego XI. Papieża,
względem wspólnej pomocy, przeciw
Turkom, zawarty. Przymierze to
wnet swój skutek wzięło, gdy Wezyr
Wielki Turecki, Kara Mustafa, we
trzy kroć sto tysięcy, Wiedeń obległ.
Jan III. na odsiecz oblężonemu
miastu w 30000. Wojska pospieszył.

y zła-

✽ y złączywszy się z Woyskiem Cesar skim, pod Kommendą Karla Xiążęcia Lotaryńskiego zostający tudzież z Elektorami, Bawarskim, Saskim, naywyższą nad całym Woyskiem Chrześcianańskim (którego 680000 liczone) Kommendę obłą, y nieprzyjaciela uderzył. Jazda pierwsza Polska na średni nieprzyjaciela hufiec, w którym sam Wezyr był, pod zasłoną Chorąwi Machomety, tarła, y przełamała go. Wezyr ucieczką salwował się, a trwoga, z średniego Hufca do pobocznych skrząc

prze-

* Nie pierwey Jan III. z woyskiem pod Wiednią był, aż mu Polesz Cesar ski w Warszawie oddał skrzydła sławny, którym Polska, za Jana Kazimierza, w szczęśliwym itanie, Domowi Austriackiemu obowiązek, dla pozyskania posilków przeciwko Szwedom, obłożył po Janie Kazimierzu na Tron, jednego z Arcy-Xiążąt Austriackich.

przeniósłszy się, zupełne Chrześcianańskie nad Turkami odnieść dała zwycięstwo. Obóz cały, w którym niezliczone łupy znalezione były, woysku na zdobycz poszedł. Król, po krótkim z Leopoldem Cesarzem widzeniu się, za Turkami w pogon poszedł. Pod Parkanem fatalna dla woyska Polskiego bitwa, w której, Król ledwie życia nieutracił, lecz za nadciągnięciem Xiążęcia Lotaryńskiego z woyskiem Cesar skim, dobrze tę klęskę zemścił się na nieprzyjacielu. Król zostawiwszy kilka tysięcy woyska w Węgrzech, do Polski powrócił. Jędrzey Potocki Kasztelan Krakowski pod tenże sam czas, szczęśliwie Turkom y Tatarom na Podolu odpór dał, Hospodara Multańskiego przymuszając do

do poddania się Polscze, y ośa
Polską w Jassach zostawuie.

Francya Króla wszelkiemi spo-
hami od przymierza z Cesarzem,
którego y Wenetowie przyięci by
odwieść usiłuie. Margrabia de Beth-
ne, pod pretextem widzenia się z Kró-
wą, przybywa do Polski, mając
cel tę negocyacyą: lecz mu się
powiodła. Jan Wielopolski Kanclerz
Koronny, do Ludwika XIV. prze-
ny, dla uczynienia satysfakcyi, na-
obelgę Margrabi *de Vitri*, Ministra
wi Francuzkiemu uczynioną, prze-
pewnych służących, którzy sob-
podochociwszy, do okien Posła
Warszawie mieszkającego, z pisto-
tów strzelali. Winowaycy na śmie-
skazani, ucieczką salwowali się.

Woylko

Woylko Polskie, przez Bukowinę
puszczą obłężną ciągnące, w głąb
Multan, y Wołochów, napadłszy tre-
funkownie na 140000. Turków, y
Tatarów, na zasadzce lokowanych,
mężnie natarczywość Nieprzyziaciela
wytrzymuie, y cofać się musi, bez
najmnieyszey klęski, dla tego, że
w dobrym porządku zachowało się.

Mennica Roku 1685. zawarta,
iż więcej aż do naszych czasów nie-
była otworzona. Roku 1686. Tra-
ktat wieczystego pokoju z Moskwą
zawarty, przez *Grzymułtowskiego*,
Woiewodę Poznańskiego, w którym,
stosując się do Traktatu Andruszow-
skiego, za Jana Kazimierza uczynio-
nego, Smoleńskie, Siewierskie, Czernie-
chówkie

chowkie y część większa Kijowski
Woiewództw, y Kijów Miasto, M
fkwie wiecznemi czasy ustąpio
Moskwa z swoiey strony, 2000
Rublów zapłacić Polfzcze, y przy
pić do przymierza z Cesarzem, K
lem, y Rzeczpospolitą Wenec
przeciw Turkóm, y Tataróm, dek
rowała. Te Pakta głośnie są w P
fzcze, pod imieniem Traktatu G
mułtowskiego, który dopiero w
1764. na Seymie Coronationis, y
twierdzony iest. Traktat ten, t
uciążliwy dla Narodu, na który ca
natychmiast Polska sarkaa (gd
y Kondycyóm iego, z strony Mosk
fkiey warowanym, nigdy zadofyc
stało się) dla tego szczegulnie
Sobieski

Sobieski przyspieszył, ażeby się nie-
maiąc niczego od Moskwy obawiać,
z całą mocą mógł się obrócić na Tur-
ków, na zawoiowanie Multańskiey y
Wołoskiey Ziemi, dla Familij y Po-
tomstwa swoiego. Ta iedna myśl, tak
zaprzętneła głowę Sobieskiemu, że
wszystko gwoli tey imprezie gotów
był chętnie od tąd łożyć, y sakryfiko-
wać; co było Epoką wszystkich iego
po tym w rządach niepomyślności.
Wkroczył on w prawdzie z woyskiem
do Jassow, lecz uwiedziony chytremi
obietnicami Hospodara, gdy się
w głąb Kraiu ku Tataróm Budziackim
zapucił, ci zaś, uchodząc przed nim,
Kray wszystkie za sobą pustoszyli, y
palili; tego na Królu okazali, iż
L głodem

głodem zciśniony, o powrocie
 Polski myśleć musiał. Wkrótce
 tym, Tatarzy wpadli do Dóbr Dz
 dzicznych Królewskich, ku Zólkwi
 oneż pustoszyli. Król wojska Ko
 mende Królewiczowi Jakubowi
 wierzył, który Kamieniec attaku
 lecz bezskutecznie, dla zasł
 fcyfyy, między nim, y Hetman
 o Kommendę nad wojskiem, k
 prawem, w niebytności Króla, s
 tylko Hetmanóm należy się. Seym
 Grodnie Roku 1688. pierwszy
 przed obraniem Marzałka, zerwa
 przez Dąbrowskiego, Chorążego
 Pošta Wileńskiego, za to, że
 przy sobie Królewicza Jakuba po lew
 ręce w Senacie posadził.

Xiężnicz-

Xiężniczka Radziwiłówna, Córka
 Bogusława, Xiężęcia Radziwiła, Dzie
 dziczka Substancyi Radziwiłowskiej,
 Wdowa po Ludwiku Margrabi Brande
 burskim, tajemnie ślub bierze z Karo
 lem Filippem Xiężęciem Neuburskim,
 mimo obietnicę, daną Królewiczowi
 Jakubowi, przytomnemu na ten czas
 w Berlinie. Król tym żałośniejszy
 był, z niedościcia tego mariażu, że się
 spodziewał: iż tym sposobem, łatwo
 przełamie potęgę Domu Sapieżyń
 skiego, który od niego, przeciw Pa
 cóm, nieprzyjaznym Królowi, wynie
 siony, strasznym się Dworowi y Litwie
 uczynił.

Na Seymie Roku 1689. interes
 Xiężęcia Neuburskiego, tyczący się
 L2 Dóbr

Dobr Radziwiłłowkich, taką zwaną
 ściąg od Sapiehów był wsparty:
 gdy wspomnionego Xiążęcia od D
 miano odsądzić, Seym był zerwany.
 Na tym Seymie, pewny Szlachc
 Łyszczyński, oskarżony, y przekonany
 o to, iż był Ateuszem, skazany iest
 stos, y żywo spalony. Tatarzy z
 wu Polskę pustoszą, y Króla by
 go w Złoczewie byli zchwytali, gdy
 by był wcześniej, od szpiega przetrze
 żony, nie uszedł. Hrabia de Thun
 Posel Cesarzski, obiecując Królowi
 Imieniem swego Pryncypała, coo
 Woyska posilkowego, na zawoiowanie
 Multan y Wołochów. Margrabia
 Bethune, przekłada Królowi: iż obie
 nice Domu Austriackiego nie trwał
 y nie.

y niepewne są, kłótnia więc ztąd mię
 dzy Posłami wynika, wyzywają się na
 pojedynki: Ludwik XIV. zabiegając
 dalszym kłótniom, Margrabię de
 Bethune na funkcję Poselską do
 Sztokolmu naznacza.

W Królewskiej Familij, Scyssye
 panują, dla tego: że Jadwiga, Xięż
 niczka Neuburska, Zona Królewicza
 Jakuba, nie we wszystkim Królowy
 Matce, podług iej chęci, powodować
 się daie. Król znowu zamysła sobie
 podbić Wołochy, y Multany; lecz
 niedostatkiem żywności przyciśniony,
 powraca, bez żadney korzyści, do
 Polski. Kamieńca dobyć niemogąc,
 każe sypać okopy, sławne pod tytu
 łem Okopów Świętej Trójcy, ażeby
 L3 tym

tym sposobem, Turkom odciąć Komunikacyą do Kamieńca. Konflikt Brzoławski, Biskup Wileński, wielu upomnieniach bezskuteczny, klątwę rzucił na Kazimierza Sapiegi Woiewodę Wileńskiego, Hetmana Wielkiego Xięstwa Litewskiego, y jego współ Pomocników, o ciężkie uciśnienie Dóbr Duchownych, przy stanowiska, przesyła Żołnierskie, przy kontrybucyi wybieranie. Ztąd urosły partye; Król, pragnący pomocnia Domu Sapieżyńskiego, na stronę Biskupa nakłonił się; Prymas, Hetman od klątwy uwolnił; Nuncyusz, Sapiegi Croce, Sentencyą w tej mierze Prymasowską skasował. Prymas w Rzymie na Nuncyusza zażądał się. Biskup z stro-

z strony swojej, Hetmana na Sejm do sądu Rzeczypospolitej zapożywa, lecz cały Seymowych obrad przeciąg, na seyssjach upłynął, y Sejm rozszedł się. Gdy te w Warszawie sprzeczki trwają; Tatarów 60000. na Ruś wpadło, y pod Lwów przyciągnął, przedmieścia zapalili. Jabłonowski Hetman Wielki Koronny Tatarów za Dniestr odpędził.

Król, za pozwoleniem Senatu, do wód, za granice, dla poratowania zdrowia, wyjechać zamysła, lecz Króleski Lekarz, Jonas, Żyd, rodem z Miasteczka Kazalu, w Monferracie, zbyt wiele Merkuryusza albo żywego srebra dawszy mu w lekarstwie, śmierć przyspieszył. Umarł Jan Sobieski Roku

1696. w Willanowie, pod Warszawą gdzie najmilszą jego była rezydował: tegoż samego dnia, y godzinie, w której był Królem obrany. Panom lat 22. pochowany w Krakowie. Zostawił z Maryi Kazimiry de *Grange d' Arguin*, Córki Ludwika *de la Grange*, Margrabi *d' Arguier*, Wdowy, po Janie Zamoylskim, Woźwodzie Sandomirskim, Synów trzech *Jakuba*, który za Zonę pojął *Jadwigę*, Córkę Wilhelma Xiążęcia Neuburskiego: umarł Roku 1737. w Żółkwi, zostawił Córki dwie. *Klementyna*, wydana za *Jakuba III de Stuart*, Pretendenta Króla Angielskiego, w Rzymie umarła. *Karolina*, wydana za Xiążęcia *de Bouillon*
Alexan-

Alexandra który w Gdańsku Roku 1714. życia dokonał. *Konstantyna*, który wziął w Małżeństwo *Józefę Wesselównę*. *Tereffa Kunegunda*, Córka Jana III. wydana za *Maxymiliana Emmanuela*, Xiążęcia Elektora Bawarskiego, w Wenecyi Roku 1730. umarła. Król iey pięć kroć sto tysięcy posagu naznaczył. Królowa *Sobieska* umarła w *Blezach* (*Blois*) w Francyi Roku 1716.

Wyznać potrzeba, iż *Janowi III.* niezbywało na przymiotach do rządu: umiał wiele języków, kochał się w naukach, y wieku swego był Bohatyrem: niemało iednak w rządach błędów politycznych popełnił, które źródłem były, jeżeli niezupełnie
 nie-

nieszczęśliwego; to przynajmniej
nieiednostaynego iego w rządach pa-
wodzenia. *Nayprzód*, zbytne owe
Domem Austriackim sklejenie
Francya albowiem, główna na te
czas Austriaków nieprzyjaciółka, aże-
by go odwiodła od aliancyi z Leo-
poldem Cesarzem, nieprzeftawała
ustawicznie przeciw niemu Turków
Tatarów pobudzać. Gdyby Jan III.
był umiał, na czas taki, gładko i
zornie uchylić się od Austrii, mógłby
był podobno, dobrym sposobem, od
Turków y Kamieniec odebrać, za
pośrednictwem Francyi, która ta-
barzo ieżeli nie o przyjaźń iego dba-
siebie, to przynajmniej o obojętność
dla Domu Austriackiego starała się
Miał

Miał zaś wiele okazyi, z strony sa-
mego Domu Austriackiego, do tego
od przyjaźni z nim na taki czas uchyla-
nia się. Po dwa kroć, o żenieniu Syna
Jego, Jakuba, z Xiężniczką Radziwi-
łówną, którego sobie Jan III. tak
bardzo życzył, Dóm Austriacki se-
kretnie, przez Elektora Brandebur-
skiego, przeszkodził. Posiłków mu,
według umowy, na zawoiowanie Mul-
tan, y Wołochów niedodał, Woysku iego
w Węgrzech; po Wiedeńskiej bitwie,
pozostałemu, Konfystecyi, pod czas
ostrej y przykrey zimy, ile w pobli-
kości gór Karpackich, pozwolić nie-
chciał; większa więc tegoż woyska część,
zimnem, y głodem zciśniona, zginęła.
Lecz na te wszystkie Domu Austria-
ckiego

kiego mniej szczerze z sobą postępować obojętnym okiem Jan III. patrzeć musiał, skoro sobie uknował Plan zawoiowania, dla swego potomstwa Wołochów, y Multan. Y ta też plan była *drugim skopułem*, o którym się od tąd wszystkie Jana III. zamysły rozbiły. Dla tego projektu, nieślawnie Traktat, przez Grzymułtowski z Moskwą zawarł, przez co się w Nadzie wielce dyskredytował. *Następnie*, Królowa niepomagała, do niepowodzenia, y zaciągnięcia diffidencji w Kraju, których przez Całe panowanie swoje doznawała. przykładła się: która Interessa wzięła, w Gabinecie swoim, pierwej Margrabią *de Bethune*, Połsem Francuzkim, Szwagrem swoim, roztrząsała,

ła, niżli do Publicznych obrad podane były. Gabinet Królowy (mawiał Sapieha) stał się grobem praw, y wolności, ona łaski Króleskie rozdawała, duszą negocyacji była, y Seymów obrady kierowała, á zwycięzca Turków, żony swoiey był niewolnikiem. Potomstwu nawet swemu, tak nieżyczliwa była: iż po śmierci Króla, publicznie Polaków zaklinała, aby żadnego z Królewiców za Króla nieobierali, á w szczególności, żeby się Jakuba wystrzegali.

Po śmierci Jana III. Seym Konwokacyi, od Michała Radzieiowskiego, Kardynała, Prymasa, na Dzień 28. Sierpnia, w Roku 1696. naznaczony. Po elekcyi Marzańska, Seym

ten zerwany, przez Horodyńskiego, Pośta Czerniechowskiego. Pierwszy to był przykład, zerwanego Seymu Konwokacyjnego. Ztym wszystkim Konfederacya Stanów stanęła, na utrzymanie wolney Elekcyi, która też Piasła od Korony wyłączała. Woysko, tak Koronne, iako y Litewskie, związek uczyniło, dla odzyskania zatrzymanego żołdu. Marszałkiem związkowym, w woysku Koronnym, obrany był Bogusław Baranowski: a w Litewskim Ogiński, Chorąży Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Związek Litewski za wypłaceniem, przez Sapiechę Hetmana, połowy żołdu Woysku Litewskiemu wnet był rozerwany. Związek zaś Koronny, gdy mu Senat pogroził, iż

iż w nim zostający, za buntowników, y nieprzyaciół Ojczyzny będą po czytani; paddać się musiał Jabłonowskiemu, Hetmanowi. Sejm Elekcyi Roku 1697. Dnia 5. Maia, zaczął się, pod Laską Kazimierza Bielińskiego, Podkomorzego Koronnego. Kandydaci do Tronu odezwali się: Królewicz Jakub, Franciszek Ludwik, Xiążę Burboński de Conti, Fryderyk August, Xiążę Elektor Saksi, Karol, Xiążę Neyburski, Leopold, Xiążę Lotaryński, Ludwik, Xiążę Badeński, Liwiusz Odeschalchi, Synowiec Innocentego IX. Papieża. Partya Xiążęcia Kontego, którą iawnie Xiążę Polignai, Posel Francuzki, w Warszawie zbierał, nayznaczniejszy była, ile że y Prymas

iey

iey sprzyiał. Po niey, szła Fryderyk
 Augusta, Xiążęcia Elektora Saskiego,
 którą popierał Jan Prebendowicz,
 Kasztelan Chełmiński, obiecując, im
 niem Elektora, 10. millionów
 Skarbu Rzeczypospolitey zapłacić
 Kamieniec, kosztem swoim, odzyskać
Avulsa od Korony oderwane, ode-
 brać, na koniec, 6000. woyska, na
 żołdzie swoim, na usługę Rzeczy-
 pospolitey, utrzymywać.

Gdy Dnia 27. Czerwca, Xiążę-
 Kardynał przystąpił do zbierania wo-
 tów, po Woiewództwach, tak poro-
 nione widział umysły, iż nominacja
 Króla do dnia następującego odłoż-
 musiał. Wnocy partya Saska tak
 wzmoćniła, iż na zaiutrz, po wiel-
 daremnych pracach podjętych, przy-

przywrócenie zgody, Kardynał Pry-
 mas Kandydata swego, Xiążęcia de
 Conti, w zakłóceniu, nominować
 musiał, a Stanisław Dąbski, Biskup
 Kuiawski, z większą nierównie liczbą
 Woiewództw, ogłosił Królem *Fryde-
 ryka Augusta II.* Elektora Saskie-
 go. Hrabia Fleming, Posel Elektorski,
Pacla Conventa, Imieniem Pryncy-
 pała swiego, poprzyśiął. Elektor, w
 Tarnowicy, na pograniczu Śląskim,
 zastał Posłów od Rzeczypospolitey,
 zapraszających go, do objęcia Tronu.
 W Pikarach, sam August *Pacla Con-
 venta* poprzyśiął, y Komunią
 z rządk Kryszpina, Biskupa Zmudzkiego,
 przyjął. Przez tę akcyą, dał znać
 Narodowi, iż się zupełnie wyrzekł

błędów Luterskich, w których przed tym zostawał. Diploma Elekcyi m. oddane od Biskupa Kuiawskiego. Wkrótce potem, wjazd jego do Krakowa odprawił się.

Tym czasem, przeciwna Partya na utrzymanie Elekcyi Xiążęcia Kontego, czyni *Rokosz* albo związek którego Marszałkiem był Stefan Humiecki, Stolnik Podolski. August Koronowany w Krakowie, 15. Lipca, przez Dąbkiego, Biskupa Kuiawskiego. Wtym Flotta, pod Kommandą Kawalera *de Barr*, Xiążęcia Kontego prowadząca, pod Gdańskiem stała. Sapiehowie mu też niechęć dać, y niemogą przyrzeczonego kursu, dla zatamowanych dróg wojska

wojska Saskiego, którego 8000. August, dla wsparcia swej Elekcyi, do Polski wprowadził. Xiążę de Konty straciwszy nadzieję osiągnięcia Tronu, 9. Listopada, do Francyi powraca; August z Krakowa do Warszawy iedzie, Kommissarzów do Łowicza, gdzie Rokoszanie rady swoje mieli, wysyła, którzy, za pośrednictwem Howerbeka, Posła Brandenburskiego, w traktaty z przeciwną partyą wkroczyli. Małopolanie wszyscy, y część Województw Wielkopolskich, związku odstąpili, y Augusta za Króla uznali. Wtym, Seym *Pacificatio-nis* Roku 1698. zaczął się, lecz niedoszedł. Prymas, y Marszałek związkowy, do ugody z Augustem

M2

przystą-

przytąpili. August, ugruntowawszy się na Tronie, począł myśleć o wykonaniu obowiązków, przyrzeczonych w Paktach Konwentach, osobliwie zaś, względem odebrania Kamieńca Krol w Rawie zjeżdża się z Carem Piotrem Wielkim, powracającym z Wiednia do swego Państwa, na uspokojenie wszczętych tam buntów. Wtedy to skleiła się ściśła owa między temi Monarchami przyjaźń, którą potym tak skutecznie y wiernie między sobą, nawet w Potomkach swoich, zachowali. August, cały zaprzątniony myślą o odebraniu Kamieńca, do Lwowa wyjeżdża, lecz niezgody między wojskami, Saskim y Polskim, odnowienie kłótni w Litwie między

między Familiami, niepozwoiliły mu skutecznie pomyśleć o odebraniu tej Fortecy. Tym czasem też y pokój Karłowicki, za pośrednictwem Anglij, y Stanów Hollenderskich, między Portą Ottomaną, y Królestwem Polskim, Roku 1699. przez Stanisława Małachowskiego, Woiewodę Poznańskiego, zawarty jest. Przez ten wieczystego Pokoju Traktat, Turcy Polscze przywrócili Kamieniec, y to wszystko, co na Podolu, y Ukrainie posiadali: wyzuli się także z wszelkiej nad Kozakami Protekcyi, y Tatarom surowie obiecali przykazać, aby nigdy na potym nieważyli się na Ruś Polską z wojskiem wkraczać.

Pod tenże sam prawie czas, Fryde-

ryk II. Elektor Brandeburski, Elbląg
 Miasto opanował, na fundamencie
 Traktatu Bydgoskiego, mocą któ-
 go, rzeczne miasto, Oycu jego
 zastaw, za sumnę 400000. talerów
 puszczono być miało. Luboli Król,
 Stany Rzeczypospolitey, tym ię-
 nagłym, y nieprzyjaznym postępkiem,
 znacznie urażone były, przecieź ugo-
 da z nim uczyniona, przez Traktat,
 12. Grudnia, Roku 1698. którym,
 Elektor obowiązał się, dnia 1. Lut-
 go, w roku następującym, woysko
 Elbląga wyprowadzić, co y uczyni-
 Rzeczpospolita zaś przyrzekła, wy-
 płacić mu sumnę 300000. talerów
 (bo stu tysięcy odstąpił) we trzy
 miesiące, po zakończonym Seymie
 następu-

następującym; tym czasem, nie które
 mu kleynoty Koronne, zastawą odda-
 no. Gdy się z strony Rzeczypospolitey
 Kondycyom zadosyć niestało, Ele-
 ktor, według umowy w Traktacie,
 obiął w Possefiją Roku 1703. Powiat,
 czyli włości Elbląskie, które do dziś
 dnia, wraz z kleynotami, w ręku jego
 zostają. Seym też *Pacificationis*,
 pod Łaską Szczuki, Referendarza
 Koronnego, szczęśliwie doszedł, na
 którym, Król deklarował, woyska
 Saskie z granic wyprowadzić, woysku
 żołd wypłacić, oraz woyskowe zwią-
 zki zakazane.

August, pod pozorem odzyskania
 kraiów, od Rzeczypospolitey oder-
 wanych, do którego, przez *Pacta*

Conventa, obowiązali się, niezniośli się nawet zupełnie z Stanami Rzeczypospolitey, wojnę Szwedom wywiała, y do Infant Woysko Sasła pod Kommendą Feld-Marszałka Fleminga, wysła, za którym, y sam, 12000. woyska, pospiesza; Generał Szwedzkiego Wellinga, po dwa razy znosi, y wiele miało mocą bierze.

W Litwie znowu nowe kłótnie wzniecone, przeciw Sapihom, którzy pod Olkinikami, na Szlachtę Litewską uderzywszy, pokonani są, gdzie Sapiha, Koniusz Litewski zginął. Stała się Konfederacya Olkienicka, pod dyrekcyą Xiążęcia Michała Wiśniowieckiego, przez którą, Sapihowie, mianowicie Woiewoda Wileński Hetman,

man, y Synowie jego, Stolnik, y Marszałek Litewski, Brat Woiewody, Podskarbi, y tegoż Syn, Pifarz Polny, tudzież wszyscy ich przyjaciele, za nieprzyaciół Ojczyzny są poczytani, y dobra ich zkonfiskowane. Władza, y Kommenda nad woyskiem Litewskim, Xiążęciu Wiśniowieckiemu, na dwie lecie, przyśadzona. W tym nieszczęściu, Sapihowie udali się pod Protekcyą Augusta; lecz ten wojnę Szwedzką zatrudniony, gdy w odwłokę niejaką puszcza pogodzenie ich z Szlachtą, do Szwedów się przywiązują, y u Karola XII. protekcyi szukają, który Moskwę, pod Narwą, 60000. poraziwszy, do Infant z woyskiem wchodzi, y przeprawiwszy się przez Dźwinę rzekę, Sasów, na przeciwney stronie

stronie stojących, odpędza, wszystkie
od nich zawoioowane mieysca odbiera
y Kurlandya całą pod moc swoją
podbija. Na Seymie Warszawskim
w Roku 1702. zkonfederowaną Sze-
chtę Litewską z Domem Sapiie-
pogodzić starano się, tudzież postano-
wiono, Posłów wysłać do Króla
Szwedzkiego, perswadując mu, iż
Sasi, których on ścigał, z Polski wy-
szli, ażeby ztym raczył, zgranic-
Polskich ustąpić. Lecz Seym ten zer-
wany był. Karol, cały zaprzętiony
myślą, o zrzuceniu z Tronu Augusta
do Litwy z woyskiem wkracza. Posłowie,
od Rzeczypospolitey wysłani, pod
Grodnem z nim spotykają się, prosi-
ażeby do Pokoju przystąpił, który
on nie inaczej Rzeczypospolitey ofia-
ruie,

ruie, tylko pod Kondycyą, złożenia
z Tronu Augusta. Król, za radą
Senatu, woyska Polskie y Litewskie
zgromadza, y Sasów z niemi łączy,
sam zaś do Krakowa wyjeżdża. Szwedzi
Warszawę biorą. Prymas Radzie-
iowski, za Królewskim zezwoleniem,
o pokój z Królem traktuje. Konfe-
rencye te, zakończyły się na tym, iż
Król Szwedzki oświadczył się publicz-
nie: iż od swego przedsięwzięcia,
względem złożenia z Tronu Augusta,
nieodstąpi. August, odebrawszy wiado-
mość, iż Szwedzi za nim ku Krako-
wowi ciągną, zachodzi im drogę
z woyskiem, y pod Kliszowem bitwę
akceptuje. Woysko Augusta, na
24000. a Szwedzkie, na 12000.
wynosiło. Długo z sobą wzajemnie,
oby-

obydwa mężni y waleczni Królowie
o zwycięstwo walczyli, na ostatku
dyffidencya między woyskiem Saksy-
y Polskim, Szwedom wygraną da-
Mało w tey potyczce Polaków zginę-
ło, Saków 2000. trupem padło, 1500.
w niewolę, z całą Artyleryą, sprzętem
obozowym, y amunicyą, dostało się
Kraków też od Szwedów wzięty.
August, zgromadziwszy woyska swego
ostatki, do Sandomierza ciągnie, gdzie,
na utrzymanie jego przy Koronie,
Województwa Małopolskie *Konfede-
racyą Sandomirską*, pod Laską Den-
hoffa, Miecznika Koronnego podnio-
sły. Znowu tedy w Poselsztwie, Stani-
sław Morfztyn, Woiewoda Mazowie-
cki, do Króla Szwedzkiego wysłany,
lecz

lecz on, ani wzmianki sobie o poko-
ju czynić pozwala, zaczymy Augusta
prawa do Korony nie wyrzekł się.
Rada Senatu, w Toruniu odprawiła się,
na której, Konfederacya Sandomirska
potwierdzona. Pan *de Heron*, Posel
Francuzki, który Karolowi wojnę do
Saxonij przenieść radził, z rozkazu
Augusta, w Warszawie był aresztowa-
ny, y za granicę wywieziony. Prymas
Radzieciowski radę złożył w Warsza-
wie, dla traktowania o pokój z Szwe-
dami, lecz obłudnie: bo ten Pan nie
bardziej nie pragnął, iak Augusta
z Tronu złożonego widzieć, y w tey
Intencyi, tajemnie z Szwedami mie-
wał rady, którymi, tyle tylko doka-
zał, mówi Pan Voltaire, iż Oyczyznę
swoją

swoią w ostatek wprawił zamieszanie, y sam z Królami: Królem Augustem, Stanisławem, z Rzeczpospolitą y z Rzymem pokłócił się. Karol X. zniósłszy pod Pułtuskim, party wojska Saskiego, pod Kommandą Generała *Steinau*, Toruń obległ, dobył. Gdańsk zaś 100000. okupił się. August do Piotra Wielkiego, Cara Moskiewskiego, wysłał Tomaz Działyńskiego, Woiewodę Chełmińskiego, dla zawarcia nowego przymierza, ku wspólnej obronie, y pomocy przeciw Szwedom. Prymas, już wiec z swoim do Szwedom przywiązaniem nie tażący się, na wieść do Warszawy, do którego się Konfederacya Wielko-Polska, pod Laską Piotra

Broni-

Bronisza przyłączyła, dnia 16. Lutego w Roku 1704. ogłosił: iż August od Korony odpadł, y czas wyznaczył obrania nowego Króla, od Karola podanego, który dla przyspieszenia Elekcyi, z Torunia do Warszawy z wojskiem swoim przybył, y podał za Kandydata do Korony, samego tylko Stanisława Leszczyńskiego, Woiewodę Poznańskiego, którego Święcicki, Biskup Poznański mimo kłatwy Papieskiej, Królem nominował, za co potym, do Rzymu był odesłany. Prymas usilnie pragnął, ażeby się Bersto Hieronimowi Lubomirskiemu, Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu dostało. Po Elekcyi, Karol XII. do Lwowa wyjechał, August

August spiesznie pod Warszawę przy-
ciągnął, z kąd, Leszczyński, y wśzy-
scy jego przyjaciele, wcześniej z
Królem na Ruś umknęli. Odebra-
wszy zaś wiadomość, iż Szwedzi zbli-
żają się do Warszawy, August z nie-
ustępną, y wojsko swoje na różne po-
dzieliwszy partye, do Krakowa odje-
żdża. Część Piechoty Saskiej, pod
Kommendą Generała Schulemburga,
z Karolem XII. pod Poznaniem spo-
tyka się, Schulemburg natarczywość
iazdy Nieprzyjacielskiej mężnie wy-
trzymuje, noc przerwała bitwę. Schu-
lemburg, zważając przemagaające nie-
przyjaciela siły, przezornie cofnął się,
y przez Odrę, w Śląsku, przeprawiłszy
się, dywizję swoją ocalił. Odwrót

ten,

ten, takż u Karola XII. Schulem-
burgowi chwałę zjednał, iż publicz-
nie, z tej okazji rzekł: *Schulemburg*
nas dzisiaj zwyciężył. Król August
do Saxonii, a zamtąd do Karslbadu,
do Cieplic, wyjechał. Leszczyński,
wraz z Żoną swoją, Katarzyną Opa-
lińską, na Kongresie Warszawskim,
od Konstantyna Zielińskiego, Arcy-
Biskupa Lwowskiego w Warszawie
Koronowany, za co potym, tenże
Biskup, w niewoli Moskiewskiej życia
dokonał. Król August, Roku 1705.
powróciwszy z Saxonii, z Carem w
Tykocinie zjechał się, y tam Order
Orła białego postanowił, którego
napis jest: *za Wiarę, Prawo, y Króla;*
Zamtąd, do Grodna udali się, gdzie

N

wojsko

woysko Polskie, z Moskiewskim, przeciw Szwedom złączyło się. August woyska swojego Kommandę Schulenburgowi powierzył; Karol przeciwnemu Marszałka Renschild wysłał sam do Saxonij z woyskiem pospieszzył, y lokował obóz pod Alt-Ranstadtem. Bitwa między Generałami polskimi Wschową złączona, nad kwadrans nie trwała. Sasi, za przykładem Moskowlów, których 7000. było, z placu ustąpili, y w rozsypkę poszli. Cały jeden Regiment Francuzów, który była Artylerya powierzona, brzo złożył, y służbę u Króla Szwedzkiego przyjął. August tyle niefortunnych mi skołatany, obawiając się zupełnego zburzenia Saxonij, opokoy prosił Karol,

Karol, szczęściem zaślepiony, nieznosne mu kondycye podaie, aby się Tronu Polskiego wyrzekł, Stanisława Królem uznał, y *Diploma* mu swoiey Elekcyi oddał, przymierza z Piotrem Wielkim odstąpił, y Polśa iego, Patkula, rodem Infantczyka, (który iak mniemano, powodem był Augustowi, do wtargnienia w Inflanty, y którego, sam nawet August, poymanego w *Sonnenstein* osądzić kazał o to, iakoby Moskwę y Sasów, z Szwedami klócił) wydał. Gdy w Alt-Ranstadzie, o przywróceniu pokoju, pracowano, Xiążę Mężyków, naywyższy Hetman Moskiewski, Szwedów, pod Kommandą Generała Meiefelda zniósł, przecież zwycięstwo to, Karola do łaskawszych

Kondycyi, bynajmniej nie nakła-
niło. August, obawiając się, aby
Elektor Brandeburski, Król już na-
czas Pruski * między Szwedami,
Moskwą pokoju niekleił, wszystkie
od Karola podane kondycye przy-
y Traktat w Alt-Ranstadzie ztwierd-
nad to jeszcze, uwolnił z aresztu
Królewiców, Jakuba, y Konstantyna,
Sobieskich, których Roku 1704. pod
Wrocławiem poymał, y w Königs-
nie

* Fryderyk II. Roku 1701. tytuł Królewski wia-
y Koronował się, ręką własną sobie Koronę
głowę włożywszy, w Królewcu. Rzeczpospolita
dopiero mu w Roku 1764. na Sejmie Konwoca-
cyi, Tytuł Króla Pruskiego przyznała.
Powiada, że Zona Fryderyka II. Króla Pruskiego
pod czas jego Koronacyi, ustawicznie planę
iakaś z sukni własnych ścierała; y gdy icz mów-
no: że plamy żadney na sukniach niemały; to
odpowiedziała, y bardzo jest wielka plama. Wzrost
między Prusami Brandeburskiemi, a nie do nich
należąca.

nie osadził, mniemając, iakoby się
który z nich sekretnie u Króla o Króle-
stwo Polskie starał. List nawet, otrzy-
maney Korony winszujący, do Stanisła-
wa Leszczyńskiego pisał, Patkula
wydał Karolowi, który go, Roku
następującego, 1707. w Kazimierzo-
wie, żywo ćwiertować kazał. Postę-
pek ten, potomnych wieków nie prze-
stanie przekonywać, o frogości, y
okrucieństwie Karola XII.

Król Szwedzki, zmocniwszy, y
zbogaciwszy woysko swoje w Saxonij,
z Alt-Ranstadu ruszył się, y Drezno
miiając, oddał dziwną onę, y sławną
wizytę Augustowi, którego wieki
potomne rzetelności, y wspaniałości
umysłu, sławić nie przestają, gdy
N₃ mając

maiąc w ręku swoich naygłównieyszego
 swego nieprzyaciela, y mogąc go
 poymać, przecież niechciał się za-
 ściąć tak znacznych, sobie wyrząd-
 nych, uraz; W czym by się łatwo
 mógł przed całą usprawiedliwić Euro-
 pą, która się nad tą Karola zuchwa-
 łością zdumiewała, a na Augusta oczy-
 wißtą krzywdę, bez sprawiedliwego
 uzalenia, patrzeć nie mogła.

Król Szwedzki, wszedłszy do
 Polski, udał się z 35000. wojska
 ku Grodnowi, zostawiwszy w Polaszce
 7000. Szwedów przy Królu. Stanisła-
 wie. Po odebraniu Grodna, Król za-
 Carem upędza się, Moskalów pod
 Halloszynem znośi, y przez Dniepr
 przeprawia się, mając nadzieję, iż
 Berło

Berło Rossyjskie, tak iak Polskie, Cara
 z Tronu złożywszy, komu zechce,
 odda. Gdy by był prosto udał się ku
 Stolicy Moskiewskiej, możeby projekt
 jego do skutku przyszedł, lecz Karol
 przedsięwziął drogę na Ukrainę, dla
 opatrzenia wojska swego w żywność,
 y amunicyą wojenną, y dla łatwiey-
 szego złączenia się z Mażepą, Hetma-
 nem Kozackim, który się przeciw
 Carowi zbuntował, tam więc oczeki-
 wał na 12000. wojska, które mu
 Generał Lowenhaupt z Szwecyi pro-
 wadził, z wielkim żywności, y oręża
 wojennego dostatkim. Lowenhaupt
 na Moskwę, w Woiewództwie Mści-
 sławskim, niespodzianie napadł, gdzie
 po bitwie, przez trzy dni ponawianey,

ledwie się z 3000. pozostałego wojska do obozu Karola przeprawił. Wozy, których na 8000. z sobą prowadził, częścią spalone były, częścią się Moskalom dostały. Xiążę Mężykòw Ukrainę, y Baturyn stołeczne Miasto Kozaków, opanował, co sprawiło, iż Mazepa, ledwie się z dwiema Pułkami Kozaków do Karola przyłączył. Zima też, nad zwyczaj Roku tego przykra, na dwa tysiące Szwedów umorzyła. Skoro się pora potrzebna do wojowania, otworzyła, Król przeszedłszy Ukrainę, y Kozaków Zaporowskich na swoją przeciwną stronę, Pułtawę obległ. Piotr Wielki w 70000. wojska, pod Pułtawą lokował się. Przyszło za tym do bitwy,

bitwy, w której Karól, trzy razy mniej, niżeli jego przeciwnik, wojska mający, dobrze zuchwałości przypłacił, gdy w jednym dniu, cały prac swoich, y zwycięstw pożytek utracił. Wojsko jego do szczytu zniszczone było, sam ledwie, z 800. Szwedów, do Benderu, do Turek, ucieczką salwował się.

August, o przegranej pod Pułtawą Karola odebrawszy wiadomość, o odzyskaniu Tronu Polskiego zamysła, protestując się solennie przeciwko Traktatowi Alt-Ranstadtzkiemu, iako do niego mocą y gwałtem był przymuszony. Generał Kraßau od Karola w Polscze zostawiony, dla utrzymania na Tronie Stani-

Stanisław, z nim wraz do Szczecina w Pomeranię Szwedzką, udać się August do Polski powróciwszy, w Toruniu, do kąd y Car zjachał, Traktat zawarł z Królem Duńskim, Pruskim, przeciw Szwecyi. Na radzie wielkiej Warszawskiej Roku 1710. Traktat Alt-Ranstadzki skasowany, Konfederacya Sendomirska, *Pacla Convena* Króla Augusta, tudzież przymierze z Carem potwierdzone, na koniec, amnestya generalna ogłoszona, która w takowych przypadkach, ile w stanie Republikańskim najskuteczniejszym jest, na uspokojenie podzielonych umysłów, lekarstwem.

Roku 1712. Sejm w Warszawie,

na

na którym Stany, Augusta II. znowu za iedynego y prawego Króla uznały; Woysku Saskiemu wyznaczone w Polszcze kwatery: Poselstwo do Cara wyprawione, aby woysku swojemu z Polski ustąpić rozkazał. Sejm ten, nowym cale przykładem, zalimitowany był, tak, żeby, co do tąd uchwalono, moc prawa miało; w Roku zaś następującym, pod tymże Marszałkiem, y temiż Posłami, znowu Sejm reasumowany, lecz w tej drugiej części zerwany był, prawa iednak, na pierwszej Seymu części postanowione, walor swój, y powagę zachowały.

Król Stanisław z Pomorza tajemnie wyiachawszy, udać się do Turek, do

do Karola XII. w Jassach go poymano, y do Benderu odesłano, tegoż prawie czasu, kiedy Karola z Bender do Demotyki prowadzono. Stanisław w kilka miesięcy potym, wolność otrzymał.

Roku 1714. Pokòy Karłowicki z Turkami, przez Stanisława Chomentowskiego, Woiewodę Mazowieckiego, Pośła do Porty Ottomanickiej, stwierdzony. Turcy wolny dla Karola XII. przez Polskę przejazd warowali, tudzież o wyjście z granic Polskich woyska Rossyjskiego dopraszał się. Karol z Turek do Stralsundu w Pomorze powróciwszy Roku 1715 o nowey przeciw Polscze, zamysłał wojnie, y iuż z Piotrem Wielkim na wyspie

wyspie Aland, sekretną przez Barona de Gortz w Roku 1718. na wkrzeszenie Traktatu Alt-Ranstadzkiego, negocyacyą układał, gdy Roku tegoż, dnia 12. Grudnia, przy ataku Fortecy *Fryderych-sald* w Norwegij, zabity został.

Tym czasem, Roku 1715. w Polscze, domowe wyniknęły kłótnie, z okazji woysk Saskich nieznosnie obywatelów Polskich na kwatyrach ucieмиężających. Przeciwko tym, woysko Polskie uczyniło związek pod Laską Władysława Gurzyńskiego, a *Konfederacya Tarnogrodzka* stanęła, pod Stanisławem Leduchowskim Podkomorzym Krzemienieckim. Różne z różnym skutkiem między Sasami y Polami

Polakami zaszły bitwy. Piotr Wielki bierze na się w tej mierze Stanowisko z Królem medycyą. Zjazd w Lublinie na dzień 3. Czerwca dla uspokojenia tych kłótni wyznaczony, do kąd się udali Xiążę Dołhoruki Polakowski, Szaniawski Biskup Kuiawski, Generał Fleming, y Posłowie obojga Konfederatów, lecz ugoda nie przysłała do skutku. Znowu tedy Roku 1717. powtórzono negocyacyę, z większym skutkiem, gdyż dnia 20. Stycznia, ugoda podpisana, y potwierdzona była, po której Sejm *Pacificatio* nis nastąpił, który nad 7. godzin nie trwał, ponieważ na nim uczyniony Traktat, iedynie tylko był przeczytany. Na tym Sejmie wojsko Polskie

nowym

nowym cale kształtem ułożone było, pensya mu pewna na zawsze obmysłona, przez co wieczyście zagroziła się droga owym ustawicznym wojskom, o niepunktualne wypłacenia żołdu, Kray własny, Kościoły, y współziomków swoich rabujących. Konfederacye wszystkie y związki skasowane, a wojsko Saskie do Saxonii wyciągnęło. Cena Tynfów która do tąd była 30. groszy, podniesiona jest do 38. a Czerwony Złoty do 18. Złotych. Roku 1720. Rossyjskie wojsko z granic Rzeczypospolitey ustąpiło. Traktat przedugodny między Polską y Szwecyą zawarty, którym Ulryka Eleonora, Siostra Karola XII. uznawała Augusta II. za prawego Króla Polskiego, a Stanisławowi żadney

więcey

więcey przyobiegała nie dawać pomocy. Ten traktat Roku 1732. Traktat wieczystego pokoju z Fryderykiem Królem Szwedzkim przemieniony. Tegoż Roku Uł. Kościoła Greckiego z Łacińskim Zamościu potwierdzona.

W Roku 1724. rozruch w Toruniu, Lutrów przeciw Studentom Szkół Jezuickich, pod czas Procesji Bożego Ciała wszczęty: pospółstwo rozjuszone wpadło do Jezuickiego Klasztoru, y cały zrabowało. Sprawa ta wytoczyła się na Sejm, naznaczony z tym Kommissya, którey Prezydentem był, Jerzy Lubomirski Podkomorzy Koronny. Prezydent mieyski z innemi Radnemi na gardło skazał Xięży Jezuitów za Szkodę poczynioną 22000.

22000. Złotych miasto wyliczyło. Kościół Panny Maryi y Klasztor przyległy, od Lutrów na Szkołę przemieniony, Katolikom przywrócony. Potencye Protestantkie zdawały się być mocno urażone tym z Dyssidentami postępkiem, ale lepiej interes zrozumiawszy, łatwo uspokoiły się.

Ferdynand Xiążę Kurlandzki, ostatni z Familij Ketlerowskiej męskiej płci, mając lat 71. w Gdańsku mieszkał. Stany Kurlandzkie zgromadzone w Mitawie, zabiegając kłótniom, które po śmierci Ferdynanda wynikać mogły, sekretnie obrały Xiążęciem Graffa Maurycego de Saxe. Rzeczpospolita, do której po wygaśnięciu linii męskiej Ketlerowskiej, Kurlandya

landya według Konstytucyi R. 1725 za Zygmunta III. uchwaloney, wrócić się miała; Kommissyą na Seymie Grodzieńskim Roku 1726. wyznaczoną, która Elekcyą Graffa Maurycego składowała. Moskwa, pretensye sobie do Xięstwa Kurlandskiego urościła, na fundamencie wyprawy Xiężny Kurlandskiej Annie Iwanównie wyznaczoney, która potym na Tronie Rosyjskim panowała. Xiążę Mężyków o godność Xiążęcia Kurlandskiego dobiła się, lecz bezskutecznie, gdy Kommissya od Rzeczypospolitey wyznaczona postanawia: że Kurlandya po zmarłym Ferdynandzie, do Polski wróci się, y wiecznie iey inkorporowana być ma. Gdy obydwu Hetman

ni

ni Koronni z tego świata zeszli, Król, Stanisława Poniatowskiego, Podskarbiego Wielkiego Xięstwa Litewskiego y Generała Gwardyi Koronney, Regimentarzem wóysk Polskich uczynił. Toż samo, gdy się we dwóch potym leciech, w Litwie przytrafiło, Regimentarzem Wóysk Litewskich, Xiążę Michał Wiśniowiecki, Kanclerz Litewski został. Takowe Regimentarzów po śmierci Hetmanów wyznaczenie, ztąd pochodziło, iż Buławy inaczej niemogły być, tylko na Seymie rozdawane. Zaś od Roku 1726. aż do Roku 1736. żaden Seym nie stanął: a przeto w Roku 1736. na Seymie Grodzieńskim, Stany Rzeczypospolitey przywróciły Królom, moc

Oz

rozdawa-

rozdawania Buław zaraz po ich zawakowaniu. Roku 1752. rozterki między Radziwiłłów y Sapiechów Domami o Xięstwo Słuckie, które po Ludwiku Karolinie Xiężniczce Radziwiłłównie, weszło w Dóm Neyburški, uspokoiłone, z przysądzeniem Xięstwa wspomnianego Radziwiłłom, którzy Domowi Sapiechów dwa milliony złotych za pretensyą wypłacili. Tegoż Roku, Król wojenne dla Polaków widowiska w Willanowie pod Warszawą sprawił, na których mniej w prawdzie woyska było, niż na Kampamencie pod Michlbergiem w Saxonii Roku 1729. odprawionym, ale nie mniej wspaniałości. August Roku 1733. na Seym Extraordynaryiny z Saxonii zjechałszy, umarł w Warszawie, dnia 1. Lute-

Lutego, mając lat 63. panował lat 35. pochowany w Krakowie, Został z Krystyny Eberhardyny Córki Krystyna Ernesta Margrabi Brandeburskiego, z linii Bareith, Syna jednego, Fryderyka Augusta, który po nim w Polsce panował. Krystyna dla Religij Protestańskiej, której odmienić niechciała, niebyła Koronowana. Umarła w Pretsch, gdzie po obraniu Augusta II. na Tron, większą życia swego połowę przepędziła.

Po śmierci Augusta II. Theodor Potocki Prymas, Seym Convocatio-nis na dzień 27. Kwietnia, w Roku 1733. naznaczył, który pod Łaską Michała Małłuskiego Pisarza Wielkiego Xięstwa Litewskiego szczęśliwie,

dnia 23. Maia zakończył się. Elekcyja na dzień 26. Sierpnia naznaczona. Stany obowiązały się wzajemnie przysięgą na obranie Piasta, to jest rodowitego Polaka. Fryderyk August Syn zmarłego Króla po wielu namowach Maryi Jozefy Austryackiej Małżonki swoiey, tudzież po odebraney od Karola VI. Cesarza y od Anny Imperatorowy Rossyiskiej, obietnicy posłków, do osadzenia się na Tronie, skutecznie o Koronie Polskiej myśleć zaczyna. Wojsko Rossyiskie, pod Komendą Generała Lassey, weszło do Polski, ku utrzymaniu Augusta przy Koronie. Sejm Elekcyiny zaczął się dnia 25. Sierpnia pod Łaską Franciszka Radzewskiego Podkomorzego

złego Poznańskiego Xiążę Michał Wiśniowiecki Kanclerz y Regimentarz Wielkiego Xięstwa Litewskiego z pola Elekcyinego dnia 29. Sierpnia ustąpił, y na Pragę z drugiej strony Wisły przeniósł się, co też następujących dni znaczna część Senatorów y pierwszych w Kraiu osób uczyniło. Dnia 4. Września Król Stanisław Leszczyński publicznie na osiągnięcie Tronu Polskiego Listem Króla Francuzkiego był zalecony, y sam dnia 9. Września w Warszawie stanął, przejeżdżając całe Niemcy z Kawalerem Dandelot, za Kupca się udającym, którego się Stanisław Towarzyszem być twierdził.

Dnia 11. y 12. Września, Prymas
O4 obież-

obiecował Woiewództwa, które iedno-
stawnie głosy swoje na Stanisława da-
wały, nominowany zatym był
Prymasa Królem Stanisław Leszczy-
ński, dnia 21. Września. Przeciwna
partya na Pradze będąca, mani-
festała przeciw zaśłęcy Elekcji Stani-
sława, y postępuje ku Węgrowi, ażeby
się tym prędzey z woyskiem Moskiew-
skim ciągnącym ku Warszawie zbli-
czyła.

Król Stanisław dnia 21. Września
poprzyśiągłszy *Pacla Conventa*, gdy
się niebezpiecznym w Warszawie
z przyczyny zbliżającego się woyska
Rossyjskiego, być widzi, do Gdańska
Prymasem Potockim y partyą swoją
przenosi się. Partya Augustowska
zgroma-

zgromadza się pod Kamieniem wsią,
obranie niegdys Hentyka wstawioną,
y tam pod Laską Antoniego Poniń-
skiego Instygatora koronnego, Elekcya
składa, y dnia 5. Października, któ-
ry był ostatni Seymu Electionis od
Prymasa złożonego, Stanisław Hozy-
usz Biskup Poznański Królem Augu-
sta III. nominuje. Tamże oraz sta-
nęła *Konfederacya*, pod dyrekcyą
Ponińskiego Instygatora Koronnego,
na poparcie Elekcji Augusta. Posło-
wie Sascy dnia 1. Listopada *Pacla*
Conventa zaprzyśięgli.

August tym sposobem obrany,
dnia 9. Grudnia Roku 1733. z Saxo-
ni do Polski wyjechał, y dnia 6.
Stycznia w Tarnowicy na pograniczu
Słaskim

obieżdżał Woiewództwa, które ied-
 stajnie głosy swoje na Stanisław-
 wały, nominowany zatym był
 Prymasa Królem Stanisław Leszc-
 Ńki, dnia 21. Września. Przeci-
 partya na Pradze będąca, man-
 zanoś przeciw zaśłey Elekcyi Sta-
 śława, y postępuje ku Węgrowu, aż
 się tym prędzey z woyskiem Mosk-
 Ńkim ciągnącym ku Warszawie
 czyła.

Król Stanisław dnia 21. Wrześ-
 poprzyśiągłszy *Pacla Conventa*, g-
 się niebezpiecznym w Warszawie
 z przyczyny zbliżającego się woys-
 Rossyjskiego, być widzi, do Gdańka
 Prymasem Potockim y partyą swo-
 przenosi się. Partyą Augustowską
 zgroma-

zgrupadza się pod Kamieniem wsią,
 obraniem niegdyś Hentyka wstawioną,
 y tam pod Łaską Antoniego Ponii-
 Ńskiego Instygatora koronnego, Elekcyą
 składa, y dnia 3. Października, któ-
 ry był ostatni Seym Elektionis od
 Prymasa złożonego, Stanisław Hozy-
 usz Biskup Poznański Królem Augu-
 sta III. nominuje. Tamże oraz sta-
 ła *Konfederacya*, pod dyrekcyą
 Ponińskiego Instygatora Koronnego,
 na poparcie Elekcyi Augusta. Poślo-
 wie Sascy dnia 1. Listopada *Pacla*
Conventa zaprzyśięgli.
 August tym sposobem obrany,
 dnia 9. Grudnia Roku 1733. z Saxo-
 nii do Polski wyjechał, y dnia 6.
 Stycznia w Tarnowicy na pograniczu
 Śląski

Słaſkim od Lipſkiego Biſkupa Krakowſkiego y innych delegowanych byt witany, y tam oſobiſcie *Paſta* *venta* poprzyſiągł, Roku 1734. d. 17. Stycznia Król y Król od Biſkupa Krakowſkiego Koronowa w Krakowie. Seym Coronationis dſzczupłej liczby Poſtów do innego czasu był odłożony.

Tym czasem wóysko Moskiewſkie pod Kommendą Feld-Marſzałka de Munich, do Gdańſka, gdzie ſię Król Sta niſław zamknął, ſzturmować zaczęło. z Francyi, miasto liczące wóyska, które było deklarowane, dſtyſzące żołnierzy przybyło, którzy pod Mindą Fortecą wyſiadłszy, byli od nieprzyjaciela zciſnieni, i żadnego

żadnego oblężonym niemogli dać ratunku. Dnia 12. Czerwca Flotta Roſſyiſka z 15. okrętów złożona, pod Gdańſk przybyła, przez co bardziey ieſzcze zciſniona Forteca Minda, poddać ſię musiała, y woyſkiem Sakiem oſadzona była. Gdańſk też żadney dla ſiebie z nikąd pomocy nie mając, dnia 30. Czerwca do ugody przyſiąpił, y Auguſtowi poddał ſię. Król Sta niſław na trzy dni pierwey, przed poddaniem ſię miasta, tajemnie z Gdańſka uiechał, y do Prus Brandeburſkich, á potym do Królewca doſtał ſię.

Król Auguſt 19. Lipca w Oliwie przyſięgę wierności od Gdańſzczanów odebrał. Dnia 24. Stycznia Roku 1735. wielka

wielka rada w Warszawie złożona na której Konfederacya do *Symoniacarionis* przeciagniona który się w Warszawie dnia Września zaczął, lecz czas nieścisłoniedzielny na Seffyach upłynął gdy Posłowie nawet do obrania Stanisława przystąpić niechcieli, zaczęli by wojska cudzoziemskie z Polski niewyciągnęły, Konfederacya jednak do dalszego Seymu potwierdzona, y wakanse rozdane, osobliwie Buław y pieczęci tak Koronnych, iako y Litewskich.

Tym czasem Panowie party Stanisława trzymający, ieden po drugim z Królewca, zaiego zezwoleniem powracali do Polski. Zaczyn y Stanisław przez Traktat w Wiedniu zawar-

zawarty, otrzymawszy Xięstwo Lotaryńskie y Bariskie, y przy tytule Króla Polskiego będąc zostawionym, powrócił do Francyi, wszelkich do Korony Polskiej zrzekaiać się pretensyi. Seym więc *Pacificationis* Roku 1736. dwuniedzielny, pod Łaską Wacława Rzewuskiego Pisarza Polnego Koronnego, szczęśliwie doszedł, ieden szczególnie w przeciągu lat 30. panowania Augusta III. Tegoż Roku Jan Tarło Woiewoda Sandomirski z Nuncyuszem Kamilem Pauluccim Concordatun względem Opactw zawarł, mocą którego 12. Opactw y Probostwo Miechowskie do nominacyi Królewskiej wydzielono, w innych zaś Opactwach, moc zostawiona Zakonnikom obierania Klasztornych Opatów.

Roku

Roku 1737. na mieysce zmarłego Ferdynanda, Xiążęcia Kurlandzkiego ostatniego z Linii męskiej Ketlewskiej, Xiążęciem obrany od Szlachy Ernest Biron, Podkomorzy Nadworny, Anny Imperatorowy Moskiewskiej; Lubo Senatorowie przytoczyli na *Senatus Consilium* w Wschowie za nieważną tę jego Elekcyą poczynali, przecież na usilne Anny Imperatorowej instancye y żądania, Król Bironowi y Potomkóm jego płci męskiej, Xięstwo Kurlandzkie, leżącym prawem, pod pewnemi warunkami, dać musiał, mianowicie: aż do Rzeczypospolitey, podczas wojennej wyprawy, 500. piechoty á 100. iazdowców przystawiał, ażeby dobra stołowa Xiążąt

Xiążąt Kurlandzkich wykupił, y Katolikóm wszelką, w zachowaniu ich Wiary y nabożeństwa, wolność zostawił, y onymże Kościoł w Lippawie wystawił.

Roku 1739. 20. Marca Xiążę Biron, Inwestyturę przez Kanclerza Kurlandzkiego, Pana Fink odebrał. W krótcie iednak po śmierci Anny Imperatorowej, Biron wyzuty był, tak z Xięstwa Kurlandzkiego, iako z Regencyi y opieki, którą mu zmarła Cesarzowa zostawiła, nad Iwanem Synem Ulryka, Xiążęcia de *Brunswick Bevern*, y Anną Xiężniczką Meklemburgskiej, Siostry Starszey Anny Imperatorowej, y na Syberyą z Żoną y dziećmi odesłany. Kurlandczykowie więc

więc przez 19. lat, bez Xiążę-
zostający, niemaiąc nawet nadziei
o powrocie Birona, dopraszaia się
Króla y Rzeczypospolitey, o wyz-
czenie innego Xiążęcia. August wi-
za konsensem Elżbiety Imperator-
Rossyiskiey, po zasłonym *Senatu*
Consilium Roku 1759. inwestyowa-
na pomienione Xięstwo, Królewica
Karola Syna swego. Lecz ten, za
uwolnieniem Birona z aresztu, y po-
wrotem iego do Xięstwa Kurlandkie-
go, ustąpić prawa swego do wspo-
mianego Xięstwa musiał.

Roku 1748. Woysko Rossyiskie
na pomoc Austryakóm, przez Pol-
ku Granicóm Śląskim, przeszło, y
zawartym tegoż Roku w Aquisgran-
Trakta-

Traktacie, toż woysko tymże traktem
do Inflant powróciło. Roku 1749.
Trybunał Koronny niepraktykowa-
nym nigdy przykładem zerwany był.

Roku 1756. znowu Woysko Ros-
syiskie na odsiecz Austryakóm przeciw-
ko Królowi Pruskiemu idące, do Pol-
skich Krain wkroczyło. Kommissya
w Toruniu, na rozeznanie krzywd
Obywatelóm Polskim od tegoż wo-
yska poczynionych w Roku 1761.
agitowała się. Tegoż Roku dnia 12.
Września, Podskarbi Wielki Koronny
pierwszą złey Monety w Polszcze
ogłosił redukcya. Dnia 28. Paździer-
nika powtórna znowu objaśniająca
pierwszą stanęła redukcya. Król
August Roku 1763. przy końcu Mie-

fiąca Kwietnia do Drezna wyjechał
gdzie dnia 5. Października apoplexyą
rafinzony, z tym się pożegnał światem,
panując lat 30.

Po zmarłym Auguście III. Seym
Convocationis dnia 7. Maia Roku
1764. zaczęty, szczęśliwie doszedł
pod Laską J. O. Xiążęcia Adama
Czartoryskiego Generała Ziem Po-
dolskich. Seym *Electionis* 27. Sierpnia
tegoż Roku, pod Laską Józefa Sosno-
wskiego Pifarza Litewskiego, agitował
się, na którym Stanisław Augu-
stuski, szczęśliwie obrany, y Królem nomina-
wany był, dnia 7. Września. Korona-
wany jest w Warszawie dnia 2.
Listopada, przez Władysława Łubie-
ńskiego Prymasa Korony Polskiej y
Wiel-

Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Seym
Coronationis 3. Grudnia, pod Laską
Jacka Małachowskiego Referendarza
Koronnego zaczął się; po którego za-
kończeniu, Piotr Biron Dziedziczny
Xiążę Kurladski, dnia 31. Grudnia
osobiście Inwestyturę na Xięstwo
Kurlandskie odebrał. Roku 1766.
Seym ośmiędzielnny w Warszawie,
pod Laską Celestyna Czaplica Podko-
morzego Łuckiego odprawił się, na
którym Konfederacya generalna Sta-
now w Roku 1764. zawarta, była
rozwiązana.



GEOGRAFIA
 O
 POLSzcZE
 y
 W. X. LITEWSKIM.

P*olska* od pola ma Imię, ponie-
 waż prawie cała w ślicznych
 równinach położona jest.

Herb Królestwa Polskiego, jest
 Orzeł biały z rozciągnionemi skrzy-
 dłami, który Lech I. Fundator
 Monarchii Polskiej około Roku 550.
 od Chrystusa, za Herb Państwu swoie-
 mu nadał, dla tego: iż na tym miejscu,
 gdzie pierwsze Miasto umyślił zało-
 żyć, wiele miał znaleźć gniazd Orlich,
 od których Miasto założone, Gniez-
 nem nazwał.

P;

Gra-

Granice Królestwa Polskiego
te: Na północ Morze Bałtyckie, Prusy
Brandeburskie. Na Wschód Moława.
Na Południe Wołosy, Xiełst
 Siedmiogrodzkie, czyli Transylwa
 nia, y Węgry, od których nas
 Tatry, przez kilka mil oddzielają.
Na Zachód Śląsk y Pomorska Kraina.
 Polska ma na wzdłuż około 260
 mil, a w szerz około 150. *

Rząd Królestwa Polskiego jest
 złożony z Monarchicznego, Arysto-
 kratycznego y Demokratycznego
 ponieważ Król razem z Stanami Sena-
 torskim y Rycerskim znosić się musi
 w zachodzących Państwa interesach.
 Przed

* Polska jest między gradusem długości 33. y 57. w szerokości między 47. y 57. w Gradusie jednego mil 15. zawiera się.

Przed tym najwyższa y zupełna wła-
 dza była przy Xiążętach, a po tym
 przy Królach Polskich, których wola
 za Prawo stała. Wolno im było bez
 dołożenia się Rzeczypospolitey, woj-
 ny wypowiadać, w Traktaty z obce-
 mi Potencjami wchodzić, generalnie
 wszystko według swojej woli decydo-
 wać. Dopiero za Panowania Bolesła-
 wa Krzywoustego, pierwszy raz w
 Roku 1140. Panowie Swieccy y Du-
 chowni do Rady wezwani byli, dla
 ztwierdzenia podziału, który Król
 uczynił, dzieląc Polskę między czte-
 rech Synów swoich. Za Panowania
 Kazimierza Wielkiego nie tylko przed-
 niejszych Panów, czyli Senatorów,
 ale też y Urzędników, którzy niby na

ten czas osobę Połków reprezentowali, do rady wezwano na Sejm Wiślicki w Roku 1347. Dopiero jednak za Władysława Jagiellona w Roku 1404. najpierwszy raz Połkowie na Sejm wezwani byli, dla naradzenia się o wykupieniu Ziemi Dobrzyńskiej od Krzyżaków. Po Kazimierzu Wielkim, Ludwik Król Węgierski, Siewierze i Następca jego, więcej jeszcze nadał wolności Szlachcie, obróciwszy nawet znaczną część Dóbr Królewskich na Starostwa. Naywięcej zaś władza Stanów Rzeczypospolitey powiększona jest od Familij Jagiellońskiej, która ledwie nie ze wszystkich Prerogatyw Tronu, *in favorem* Rzeczypospolitey wyzuła się. Od Pano-

Panowania Henryka Walezyusza tym lepiej jeszcze sobie Polacy ugruntowali Przywileje wolności, od Familij Jagiellońskiej nadane, przez *Pacla Conventa*, czyli umowy, y Kondycye, pod któremi się Królom w rząd podają, a oni ie powinni przed swoją Koronacją Stanom poprzyśiądz, tak dalece: iż Król Powagą swoją, bez dołożenia się Stanów, niemoże ani wojny wypowiadać, ani pokoju y przymierza z żadną Potencją zawierać, ani podatków narzucać na Stany Rzeczypospolitey, ani Praw stanowić. Rozdawanie Wakanfów Duchownych y Świeckich, Starostw, y wszelkich Królewskich, Królowi zostawione, tudzież Administracya Mennicy, y bicie Monety. Trzy tedy

tedy są Stany w Polsce, Królewski, Senatorski, y Rycerski, z których Seym składa się, y Prawa formuie.

Religia panująca w Polsce jest Katolicka, Mieczysławowi Xiążęciu Polskiemu winniśmy początek, około Roku 963. iako fundowanie Arcy-Biskupstwa Gnieźnieńskiego, Biskupstwa Krakowskiego, Poznańskiego, Kujawskiego, Płockiego, y Chełmińskiego. *

Rzeki znaczniejsze w Polsce są następujące: *Wisła* wypływa z gór Tatrów, płynie wzdłuż Polski około Krakowa, Sandomierza, Kielecia, Warszawy, Torunia, a po

* Zamyka się w Polsce Arcy-Biskupstw 2. Biskupstw 15. Kościołów Parafialnych 4570. Zakonnych 1104.

Gdań-

Gdańskiem dzieli się na dwa koryta lub warty, jednym do Gdańska, drugim do Affy odnogi morskiej udaie się. Mieysce gdzie się Wisła na dwa koryta przedziela, zowią głową. Wisłę od Głowy aż do Morza zowią Leniwką, bo tam leniwo płynie, y Morze ją odbija. *Dniepr* początek ma w Moskwie, w Woiewództwie Smoleńskim, płynie przez znaczną część Litwy, około Mohylowa, Rohaczowa, y Rzeczy, potym odgraniczając nas od Moskwy, oblewa Kioów, Czerkassy y Kryłów, na koniec przez Tartaryą mnieyszą przebiegłszy, wpada w Morze Czarne. *Nieśr* który nas od Turków odgranicza, zaczyna się za Komarnem, płynie około Hali-

cza,

cza, Kamieńca Podolskiego, wpada w Morze Czarne. *Bug* ma początek w Wołyniu, płynie około Sokala, Włodzimierza, Chełma, Drohyczyna, a potem pod Zakroczymem łączy się z Wisłą. *Dźwina* zaczyna się w Małskwie, płynie około Witebska, Połocka, Duneburga, Rygi, wpada w Morze Bałtyckie. *Bog* bierze swój początek w Podolu, płynie około Winnicy, Braclawia, y Konięcpola, y wpada w Morze Czarne. *Niemen* w Litwie zaczyna się w Woiewództwie Mińskim, płynie około Grodna y Kowna, a potem wpada w Bałtyckie Morze. *Warta* ma swoje źródło w Woiewództwie Krakowskim, płynie około Wielunia, Sieradza, y Poznania, a potem

potem w Śląsku łączy się z Odrą. Inne pomniejszy rzeki są, *San* w Woiewództwie Ruskim, który pod Sandomierzem łączy się z Wisłą. *Dunaiec* w Woiewództwie Krakowskim, z Wisłą także pod Opatowem łączy się. *Wisłoka* w Woiewództwie Ruskim. *Pilica* Woiewództwo Krakowskie, Sandomirskie, y Mazowieckie oblewając, wpada w Wisłę pod Mniszewem. *Narew* oblewa Woiewództwa Podlaskie y Mazowieckie, łączy się z Bugiem.

Obstoć Kraiu Polskiego. jest bardzo wielka, na niczym albowiem Polscze do wygody potrzebnym niezbywa, zboża y bydła tak wiele, iż y insze go od nas zakupią Narody. Krusze

kruszcze rozmaite, iako to frebromiedź na wielu mieyscach, mianowicie zaś w górach Olkuskich w Woiewòdztwie Krakowskim, na pograniczu Śląskim. Znaydują się także w Polszcze marmury różnego Koloru, tudzież Rudy Żelazne, iakoto: Samsonowska, Końska, Przysuska w Sandomirskim Woiewòdztwie, y wielu innych.

Narod Polski jest naturalnie sposobny do pojęcia wszelkich Sztuk, y ięzyków; szczególny przywiązany szkrupulatnie do wolności, żarliwy o Religiją, wierny Królom swoim, w szczęściu nie-

po-

pomiarkowany. *

Polska dzieli się na trzy wielkie Prowincye, to iest: na Wielką Polskę, Małą Polskę, y Wielkie Xięstwo Litewskie.

Prowincya Wielkopolska.

W Prowincyi Wielkopolskiej zamyka się 12. Woiewòdztw y Ziemi dwie. I. Woiewòdztwo Poznańskie II. Kaliskie. III. Sieradzkie,

* Ludność Polski wychodzi do czterech millionów. Prócz Katolików, zayduje się na sto tysięcy przeszło Dyfidentów, na dwadzieścia tysięcy (mimo zakazu Konstytucyi Roku 1696) Mennonistów, czyli Anabaptistów, na siedm kroć sto tysięcy Żydów, na pięć tysięcy Ormianów, na million blisko Rusi Uniatów, na sto tysięcy Schyzmy, na pięćset Familij Tatarskich, które ieszcze pod Witoldem Xięciem Litewskim, Bratem Władysława Jagiellona w Litwie osiadły, Religij są Machometaniskiej. Cyganów też niemało tuła się w Polsce, którzy mają od Króla, wyznaczonego Pryncypała, czyli Szefa swojego. Szlachcica Polskiego, któremu oni dają tytuł Króla, y opłacają się. Rezydencya jego w Konstantynowie na Rusi.

kie, IV. Łęczyckie, V. Brzeż-
Kuiawskie, VI. Inowrocławskie, VII.
Płockie, VIII. Mazowieckie, IX.
Rawskie, X. Chełmińskie, XI. Ma-
borskie, XII. Pomorskie. Ziemi
dwie, Wieluńska, y Dobrzyńska.

Województwo Poznańskie.

To Województwo miało przed-
tym swoich udzielnych Xiążąt z
Familij Piaśta, lecz po śmierci Prze-
myśława Xiążęcia Poznańskiego, któ-
ry na Tron Polski około Roku 1294
wyniesiony był, wiecznemi czasami
Władysława Łokietka Następcy jego
do Polski przyłączone jest.

Ma za Herb Orła białego białej
korony, w Polu czerwonym. *Seno-
torów* 9. Większych czyli Krze-
śowych

śowych 3. to jest: Biskup, Woiewo-
da, y Kasztelan, Poznańscy. Mniej-
szych czyli Powiatowych 6. to jest:
Międzyrzecki, Rogoziński, Szremski,
Przemęcki, Krzywiński, y Santocki,
Kasztelanowie.

Powiatów y Grodów zamyka
w sobie 4. to jest: Poznański, Wschow-
ski, czyli Ziemia Wschowska, Kościań-
ski, y Wałecki.

Starostw Grodowych, jest 3.
Poznańskie, Wschowskie y Wałeckie.
Starosta Poznański, jest oraz Genera-
łem Wielko-Polskim, y ma pod swo-
ją Jurydykcyą siedm Grodów, to jest:
Poznański, Kaliski, Gnieźniński, Kcyń-
ski, Koniński, Kościański, y Pyzdrski,
Generałem Wielko-Polskim niemoże
bydź

bydź ani Woiewòda, ani Kasztelan
Poznański, lub Kaliski, niemoże też
trzymać inzego Starostwa Grodowe-
go przy Generalstwie.

Nie Grodowe Starostwa są to
znacznieysze: Niewodworowskie,
Rogożyńskie, Międzyrzeckie, Szredz-
kie, Szreniskie, Babimostskie, Kopay-
nickie, Obornickie &c. wszystkie
Imiona swoje od Miaszeczek Króle-
skich, tegoż nazwiska mają. *Staro-
stwo Drahimskie* na granicy Pomera-
nii zdawna do Woiewództwa Poznań-
skiego należące, przez Paśta Bydgo-
lskie Roku 1657. ustąpione
Fryderykowi Wilhelmowi Elektorowi
Brandeburkiemu w summie 120000
Talerów, która mu za różne, po-
panowa-

panowaniem Jana Kazimierza Pol-
szcze Woynami roztargnionej, doda-
wane woienne posiłki, na tym Staro-
stwie affekturowana była. Wykupno
Starostwa Drahimskiego Królowi
Michałowi y innym jego następcom
jest w Paktach Konwentach zalecone.
Na Seymie Grodzieńskim Roku 1726.
pozwolono Woiewództwom Poznań-
skiemu y Kaliskiemu składkę uczynić
na wykupienie pomienionego Staro-
stwa, co się y stało; ale Ministerium
Saskie pieniądze na inne potrzeby
obróciło, a Woiewództwom ustąpio-
na jest w summie rzeczoney: *Siera-
kowiszczyzna*.

Seymiki Poselskie y Deputackie
odprawia Woiewództwo Poznań-

skie wraz z Kaliskim, y Ziemią Wschowską w *Srzedzie*, gdzie obiera-
ią 12. Posłów na Sejm, á 4. Deputa-
tów na Trybunał Wielko-Polski, y
obydwóch na połowę.

Miasta znaczniejsze w tym
Województwie są: *Poznań* Stołeczne
Województwa, murowane, Kościoła-
mi pięknymi przyozdobione, w Ko-
ściele Świętej Maryi Magdaleny ciała
kilku Polskich Xiążąt y Królów spo-
czywają. W Poznaniu odprawia się
co drugi Rok, według Konstytucyi
Sejmu *Convocationis* 1764. Trybu-
nał Koronny Prowincyi Wielkopol-
skiej od Niedzieli Przewodney do
Świętego Tomasza, który się tam
Piotrkowa przenosi, pod tymże Prezy-
dentem

dentem y Marszałkiem Trybunałskim.

Wschowa czyli Fraustad Stołecz-
ne Ziemi Wschowskiej, porządne,
murowane, wstawione Senatús Konsul-
tami pod Augustem II. y III. Miasto
to Dyssydentami napełnione. Na
około iego jest wiele wiatraków zdo-
biących miasto. *Lesno* sławne boga-
temi Kupcami Niemieckimi y Rze-
mieślnikami różnemi, osobliwie Su-
kiennikami: pełno w nim Dyssyden-
tów. *Rydzyna* Rezydencya Xiążąt
Sułkowskich, Pałacem wspaniałym
przyozdobiona. *Przemęć* Opactwo
Cysterskie *Paradz* Opactwo Cyster-
skie, należy do Kollacyi Króleskiej.
Za panowania albowiem Augusta III.
stała między Stolicą Apostolską y

Dworem Warszawskim, za kooperacyą Jana Tarła Woiewody Sendomierskiego ugoda, przez którą pozwolony Królowi 12. Opactw y Probstw Miechowskie, według swego upodobania, komu zechce konferować. W tych tedy 12. Opactwach y trzynastym Probstwie są 2. Opaci, ieden Kłasztorny, Drugi od Króla postanowiony Świecki Xiądz, lub Biskup, który ma osobne sobie wydzielone dobra, y w rząd Kłasztorny nie miecza się. *Łubien* Opactwo Benedyktynińskie należy także do Kollacyi Królewskiej. *Biedzieiom* Opactwo Cysterskie. *Rogozno* Ekonomia Królewska. *Szroda* Miasteczko sławne Seymikiemi Wielkopolskiemi.

Woie-

Woiewództwo Kaliskie.

To Woiewództwo równie iak Poznańskie miało swoich Xiążąt z Familij Piaśta, potym zaś wraz z Poznzańskim do Polski jest inkorporowane.

Ma za *Herb* Zubrzą głowę z Pierścieniem w nozdrzach; ten Herb nazywa się *Wieniawa*.

Senatorów ma 8. większych 4. to jest: Arcy-Biskup Gnieźniński Prymas Królestwa Polskiego, Woiewoda Kaliski, Kasztelanowie Kaliski y Gnieźniński; mnieyszych 4. to jest: Łęcki, Nakielski, Biechowski, y Kamiński, Kasztelanowie.

Powiatów, 6. Kaliski, Gnieźniński, Kcyński, Koniński, Pyzdrowski y Nakielski. Z których pierwsze 5. należą

Q4

należą do Juryzdykcji Sądowej Generalnej Wielkopolskiej, iako się wyżej o tym namieniło. Nakielski zaś Powiat swego osobnego ma Grodowego Starostę.

Starostwa nie Grodowe są te: Uyskie, Powidzkie, Odolanowskie, Kleckie, Pobiedziskie, Kcyńskie, Konińskie, Pyzdrowskie, Kolskie &c.

Seymiki, to Województwo wraz z Poznańskim odprawia w *Szrodzie*, iako się wyżej rzekło.

Miasta znaczniejsze są te: *Kalisz* Stołeczne Województwa, z obydwóch stron *Prosną* Rzeką oblane. *Gniezno* Stołeczne niegdyś całego Państwa Polskiego przedtym wspaniałe, lecz teraz sam go tylko prawie Kościół Katedra-

Katedralny zdobi, w którym Ciało Świętego Woyciecha spoczywa. Prezydent y Vice-Prezydent Trybunału Koronnego Prowincji Wielkopolskiej zawsze bywa z Kapituły Gnieźnieńskiej. *Mogilno* Opactwo Benedyktynskie. *Wągrowiec* Opactwo Cysterńskie. *Trzemeszno* Opactwo pod dyрекcyą Kanoników Regularnych Świętego Augustyna; wszystkie 3. należą do Kollacji Królewskiej. Z tych dwóch Województw, właściwie mówiąc, składa się Wielkopolska. Województwo Sieradzkie.

To Województwo miało także własnych Xiążąt z Familij Piasta, aż do Władysława Łokietka Króla Polskiego, który ie do Polski przyłączył. Ma

Ma za *Herb* Pół Orła Czarne-
go w Czerwonym Polu, y pół Lwa czar-
nego w żółtym Polu, y w Koronie
złotej.

Ma Senatorów większych 2
to jest: Woiewodę y Kasztelana Sieradz-
kiego. Mniejszych zaś 3. Rospirskie-
go, Spicymirskiego, y Konarskiego
Sieradzkiego, Kasztelanów.

Powiaty ma 4. Sieradzki, Szad-
kowski, Piotrkowski y Radomski.

Starostwa Grodowe, Sieradzkie
y Piotrkowskie.

Starostwa niegrodowe, Radom-
skie, Szadkowskie, Klonowskie, Tu-
szyńskie, Wartckie &c.

Seymikuie w Szadku, gdzie obie-
ra Posłów 4. a Deputatów 2.

Miasta

Miasta znaczniejsze *Sieradz*
Stołeczne Woiewództwa, mocno zde-
zolowane. *Piotrkow* murem opasa-
ne, w nim agituie się Trybunał Koron-
ny Prowincyi Wielkopolskiej, od
Świętego Franciszka, aż do Soboty
przed Niedzielą Kwietną. *Probo-
stwo Piotrkowskie* inkorporowane
jest na zawsze Kapitułe Gnieźnińskiej
dla Sustentacyi Prezydenta Trybu-
nałskiego. *Wolborz* miasto y rezy-
dencya Biskupów Kuiawskich. *Sulejow*
Opactwo Cysterskie należy do Kolla-
cyi Króleskiej. *Witow* Opactwo
Norbertańskie. *Uniejow* Opactwo Be-
nedyktyńskie, *Widawa*, *Warta*,
Konieczpol.

Ziemia

Ziemia Wieluńska.

Ta Ziemia przyłączona jest do Woiewództwa Sieradzkiego, ale się osobno rządzi, na pospolitym ruszeniu podlega Juryzdykcji Woiewody Sieradzkiego.

Ma za *Herb* Baranka z chorągiewką y z krzyżem.

Senators ma jednego mniejszego, to jest: Kasztelana Wieluńskiego.

Powiaty 2. Wieluński y Ostrzeszowski.

Starostwa Grodowe 2. Wieluńskie y Ostrzeszowskie.

Nie Grodowe Starostwa, Boleśławskie, Grabowskie &c.

Seymikuie w Wieluniu, obiera
2.

2. Posłów y jednego Deputata.

Miasta znaczniejsze *Wieluń* Stołeczne Ziemi swojej. *Ostrzeszów*, *Wieruszów*, *Bolesławiec* &c.

Woiewództwo Łęczyckie.

To Woiewództwo podlegało także własnym Xiążętóm z Domu Piasta, ale od Władysława Łokietka do Korony przyłączone jest.

Herb jego jest pół Lwa czerwonego w białym polu, y pół Orła białego w czerwonym polu.

Senatorów 5. większych 2. Woiewoda y Kasztelan Łęczycki. Mniejszych 3. Brzeziński, Inowłocki, y Konarski Łęczycki, Kasztelanowie.

Powiaty 4. Łęczycki, Brzeziński, Orłowski, Inowłocki.

Staro-

Starostwo Grodowe Łęczyckie.

Nie Grodowe Inowłockie, Zgier-
skie, Kłodawskie &c.

Seymikuie w Łęczycy, obiera
Posłów 4. a Deputatów 2.

Miasta znaczniejsze: Łęczyca
Stołeczne Woiewództwa. Inowłoc,
Brzeziny, Kłodawa, Kutno, Łagiew-
niki mieysce bardzo wstawione cuda-
mi Świętego Antoniego &c.

Woiewództwo Brzeskie Ku- jawskie.

Woiewództwo to miało przedtym
Xiążąt swoich udzielnych z Familij
Piasta. Krzyżacy znaczną iego część
mocą osiedli. Dopiero od Władysła-
wa Jagiellona Króla Polskiego odzy-
skane, y od Woiewództwa Inowrocław-
skiego

skiego rozdzielone. Kray Kuiawki
jest bardzo obfitujący w zboże, w
ryby, handel wielki prowadzi z Toru-
niem y Gdańskiem Wisłą.

Ma za *Herb* pół Orła białego, y
pół Lwa czarnego w złotym polu.

Senatorów większych 3. Biskup
Kujawski, Woiewoda y Kasztelan
Brzeski Kujawski. Mniejszych 3.
Kruszewicki, Kowalski, y Konarski
Kujawski, Kasztelanowie.

Powiatow y Starostw Grodowych
5. Brzeski Kujawski, Radzieiowski,
Kruszewicki, Kowalski, y Przedecki.

Nie Grodowe Starostwa Duni-
nowskie, Nieszawskie.

Seymikuie Woiewództwo Brze-
skie Kujawskie wraz z Inowrocław-
skim

skim w *Radziejowie* z kąd wysyłał
4. Posłów na Sejm, y 2. Deputatów
na Trybunał.

Miasta znaczniejsze są te: *Brześć*
Kujawski, Stołeczne Woiewództwa,
Wrocławek Stolica y Katedra Bisku-
pów Kujawskich. *Kruszwica* nad
Gopłem Jeziorem. *Radziejów* mie-
sce Sejmików Kujawskich. Nieśza-
wa, &c.

Woiewództwo Inowrocławskie

To Woiewództwo wraz z *Brze-
skim* Kujawskim do Polski przyłączo-
ne jest.

Herbu więc tegoż z nim zażywa,
y razem *Sejmiku* w *Radziejowie*.

Senatorów większych ma 2
Woiewodę y Kasztelana Inowrocław-
skiego,

skiego, mniejszy 1. Kasztelan Byd-
goski.

Powiatów y Starostw Grodowych

2. Inowrocławski y Bydgoski.

Nie Grodowe Starostwa, Dybow-
skie, Gniewkowskie, Murzynowskie &c.

Miasta znaczniejsze: *Inowro-
cław* Stołeczne Woiewództwa, *Byd-
goszcz*, czyli *Bromberg* murowane,
sławne przez traktaty między Janem
Kazimierzem Królem Polskim, y
Rzeczpospolitą z iedney, a z dru-
giey strony Fryderykiem Wilhelmem
Elektorem Brandeburskim, zawarte w
Roku 1657. W tym Mieście także

podług Konfytucyi *Convocationis*
1764. agituie się Trybunał Prowin-
cyi Wielkopolskiej co drugi rok,

alternatą z Poznaniem, od Niedzieli Przewodney do Świętego Tomasz; przenosi się z Piotrkowa pod tymże Prezydentem y Marszałkiem Trybunałskim. *Dybow, Eubisyn Strzelno &c.*

Ziemia Dobrzyńska.

Ta Ziemia zawsze była złączona z Xięstwem Mazowieckim. Konrad Xiążę Mazowiecki, sprowadziwszy sobie Krzyżaków na pomoc przeciwko Prusakom, dał im ją być; ale Władysław Jagiełło odebrał ją Krzyżakom, y do Polski przyłączył.

Ma za *Herb* Głowę człowieczą z Koronami dwiema, iedna na głowie, druga pod gardłem, w polu czerwonym.

Sena-

Senatorow mniejszych 3. to jest: Dobrzyński, Rypiński y Słoński, Kasztelanowie.

Powiatow 3. Dobrzyński, Rypiński y Słoński.

Starostwo Grodowe Bobrownickie.

Nie Grodowe Dobrzyńskie, Lipińskie, Rypińskie &c.

Seymiki w Lipnie, obiera 2. Posłów y 1. Deputata.

Miasta: Dobrzyń Stołeczne Ziemi, Bobrowniki, Lipno, Rypin &c.

Województwo Płockie.

To Województwo miało przedtym udzielnych Xiążąt, po śmierci Jana Xiążęcia Płockiego, bezpotomnie umarłego, Roku 1495. do Polski wróciło się.

Rz

Ma za

Ma za *Herb* Orła Czarnego, na którego pierśnachu litera P. w czerwonym polu.

Senatorów większych 3. Biskup, Woiewoda, y Kasztelan. Płocki, mniejszych 2. Raciążki y Sierpki, Kasztelanowie.

Pomiatów 8. Płocki, Bielski, Raciążki, Sierpki, Płoński, Szeński, Niedźborski y Mławski, te trzy ostatnie czynią Ziemię Zawkrzyńską, którey przez Konstytucyą 1726. pozwoleni są Urzędnicy y Ziemstwa, które się agituie w Mławie.

Starostwo Grodowe Płockie.

Nie Grodowe Mławskie, Płockie &c.

Seymikuie w Płocku, obiera 4. Po-

Ślów y 2. Deputatów. Sądy Ziemskie w Płocku, Bielsku, y Sierpcu odprawiają się.

Miasta, Płocko Stołeczne Woiewództwa, Katedra Biskupstwa Płockiego zaścizycona Opactwem Benedyktynskim, należącym do Kollacyi Królewskiej. W Kościele Katedralnym, jest grób Świętego Wernera Biskupa Płockiego cudami słynącego. Tamże spoczywają ciała, Władysława Hermana, y Bolesława Krzywoustego Syna jego, wielkiego wojownika, Xiążąt Polskich. Proboszcz Katedralny Płocki, tytułuje się Xiążęciem Sieluńskim, w którym Xięstwie ma Jurydykcyą absolutną. *Zawkrzyń, Mława, Płońsk, Raciąż, Sieluń*, Stołeczne

ne Xięstwa tegoż Imienia.

Woiewództwo Mazowieckie.

To Woiewództwo zdawna miało udzielnych Xiążąt, po wygaścey bez potomnie linii Xiążęcey, na Stanisławie y Janie Xiążętach Mazowieckich, Zygmunt I. Król Polski przyłączył je w Roku 1529. do Polski.

Ma za *Herb* Orła białego w polu czerwonym bez korony.

Senatorow większych 2. Woiewoda Mazowiecki y Kasztelan Czerski. Mniejszych 6. Warszawski, Wizki, Wyszogrodzki, Zakroczyński, Ciechanowski, Liwski, Kasztelanowie.

Woiewództwo Mazowieckie dzieli się na 10. Ziem. 1. *Czerska* Powiaty ma 4. Czerski, Groiecki, Warecki, Garwoliński.

woliński. *Starostwo Grodowe* Czerskie. *Nie Grodowe* Groieckie, Wareckie, Garwolińskie, Latowieckie, Osieckie, Stromeckie. *Sejmiكية* w Czersku, obiera Posłów 2. Deputata zaś 1. co piąty rok, zaczym koley nieobeydzie po wszystkich ziemiach, ponieważ dwie ziemie co rok wysyłają dwóch Deputatów.

Miasta, Czersk Stołeczne Ziemi, Warka, Groiec, Garwolin, Góra &c.

2. *Ziemia Warszawska* ma Powiatów 3. Warszawski, Błotński, Tarczyński. *Starostwo Grodowe* Warszawskie. *Nie Grodowe* Błotńskie, Stanisławowskie, Piasieczynskie, &c. *Sejmiكية* w Warszawie, obiera 2. Posłów, Deputata zaś co piąty rok.

Miasto: Warszawa nad Wisłą, Rezydencya Królów, Mieysce Sejmów. Tu się agituia Kommissye, Skarbowa, Woyskowa dobrego porządku. Assessorckie, Marszałkowskie, Ziemskie, Grodzkie Sądy, Miasto to przyozdobione Kościołami, Pałacami pięknymi, publiczną Biblioteką y Arsenałem. Wiele mu ozdób przybyło za terażnieyszego Króla, iako to: *Moneta*, gdzie się bije Moneta, *Ludwisarnia*, gdzie Armaty y moździerze odlewaia. *Szkoła Publiczna* Rycerska dla Kadetów w Pałacu Kazimierzowskim. Przy Zamku *Magazyn* świeżo wymurowane. Powiększenie y przyozdobienie Zamku, tudzież Izby Senatorckiej y Poselskiej. *Pałac publicz-*

publiczny niegdyś zwany Krasinickich, w którym na cztery Jurydykcyę Sądowe, to iest: Kommissyi obywatelów, Sądów Assessorckich, y Marszałkowskich, Kancellarye y Izby wygodne do sądzenia gotuia. Przy tymże Pałacu Rzeczpospolitey Ogród Publiczny do spaceru służyć mający. Za miastem są *Kosbary* dla Gwardyi Króleskiej Koronney piechoty, tudzież na Przedmieściu Wielopolu dla Gwardyi Konney, *Kościół* Farne są 3. S. Jana Chrzciciela, Kolegiata w starey Warszawie; Panny Maryi na Nowym Mieście, Świętego Krzyża pod dozorem Xięży Missyonarzów na Nowym Swiecie. *Konwikty* publiczne 3. ieden pod dozorem Xięży Teatynów, drugi Xięży Jezuitów, trzeci Xięży

Xięży Piarów. Szkoły publiczne
 Jezuickie y Piarckie. *Szpital* także
 publiczne 3. S. Rócha, fundowany od
 Bartłomieja Tarła Biskupa Poznań-
 skiego, S. Łazarza Mieyski, y Szpital
 generalny, pod tytułem Dzieciątka
 Jezus, za staraniem X. Bodoué Mi-
 onarza erygowany. Po drugiej stronie
 Wisły, naprzeciw Warszawy, jest *Praga*,
 tam skład solny, y wiele Szlacheckich
 Dworków. Mieysca znakomitsze do
 promenady służące na około War-
 szawy są te: *Wola*, między nią y War-
 szawą Stany pod czas Interregnum
 obierał pod szopą, umyślnie na ten
 koniec wystawioną, Króla. *Willanow*
 Pałac wspaniały Xiążąt Czartory-
 skich. Tam Jan III. Sobieski Król Pol-
 ski

ski umarł Roku 1696. *Ujazdów* wspaniały Pałac, który Król terazniejszy nabył, y znacznym kosztem ozdobnie zreparował. Prócz tych są y inne iestże promenady publiczne, iako to: Marymont, Bielany, Młociny, Fawory, Stawki, Łazienki, Belweder. *Czerwińsk*, Opactwo Kanoników Regularnych należy do Kollacyi Króleskiej *Tarczyn*, *Piaseczno*, *Błonie*, *Stanisławów*, *Okuniew* y wiele innych iest Miaszeczek w Ziemi Warszawskiej.

3. *Ziemia Wizka* dzieli się na trzy Powiaty, Wizki, Wązowski, y Radziłowski. *Starostwo* Grodowe Wizkie, do którego należy także Gród Wązowski. *Seymiku* w Wiż-
 nie

nie, obiera 2. Posłów, Deputata zaś 1. co piąty rok. *Miasta, Wizna* Stołeczne Ziemi nad rzeką Narwą *Wąsosz, Radziłów, &c.*

4. *Ziemia Wyszogrodzka*, nie ma żadnego Powiatu *Starostwo Grodowe Wyszogrodzkie. Seymiki* w Wyszogrodzie; wysyła na Sejm 2. Posłów, Deputata 1. co piąty rok. *Wyszogrod* Stołeczne Ziemi, tu się agituja Sady Ziemskie y Grodzkie.

5. *Ziemia Zakroczymska*, dzieli się na trzy Powiaty: Zakroczymski, Serocki, y Nowomieyski. *Starostwo Grodowe Zakroczymskie. Seymiki* w Zakroczymiu, obiera 2. Posłów, Deputata 1. co piąty rok. *Miasta, Zakroczym* Stołeczne Ziemi, Serock, Nowe

Nowe Miasto. Sady Ziemskie w tych trzech Miastach odprawiają się.

6. *Ziemia Ciechanowska* ma 3. Powiaty: Ciechanowski, Sączociński, y Praśnyski. *Starostwo Grodowe Ciechanowskie*, obiera w Ciechanowie 2. Posłów, Deputata 1. co piąty rok. *Miasta, Ciechanów* Stołeczne Ziemi, *Praśnysz &c.*

7. *Ziemia Łomżyńska* dzieli się na 4. Powiaty, Łomżyński, Kolniński, Zambrowski y Ostrołęcki. *Starostwo Grodowe Łomżyńskie*, do którego też należą Grody, Kolniński, Zambrowski, Ostrołęcki. Za osobnym Przywilejem Królewskim chodzi Leśnictwo Łomżyńskie, do którego należą Miasteczka, Kolno, Nowogród, y wiele innych przyle-

przyległości. *Nie Grodowe Starostwo* Ostrołęckie, Miastków Królewiczyczna &c. *Seymiki* w Łomży, obiera 2. Posłów y Deputata 1. co piąty rok. Powiat Zambrowski ma swoje osobne Ziemstwo. *Miasto* Łomża Stołeczne Ziemi, *Zambrów*, *Kolno*, *Nowogrod*, *Ostrołęka*, *Stawiski*, *Sniadowo* &c.

8. *Ziemia Rożańska*, ma 2 Powiaty Rożański y Makowski. *Seymiki* w Rożanie, obiera 2. Posłów y Deputata 1. co piąty rok. *Starostwo Grodowe* Rożańskie, do którego także należy Gród Makowski. *Miasto*, Rożańskie Stołeczne Ziemi, *Maków* &c. W tej Ziemi jest *Putusk* Miasto nad Narwią zaszczycone Powiatem własnym intendentu.

intendentem Biskupa Płockiego Xiążęciem Pułuskim, do którego Jurydykcyi zupełney należy. Tytuł mu jednak Xiążęcia prywatne tylko osoby dać mogą, a nie Rzeczpospolita. W Pułusku Biskup ma Kollegiatę piękną, złożoną z Prałatów y Kanoników, y Zamek w pięknym y wesółym miejscu, który jest ordynaryną Rezydencyą Biskupów Płockich.

9. *Ziemia Liwska* nie ma żadnego Powiatu. *Starostwo Grodowe* Liwskie. *Nie Grodowe* Korytnickie. *Seymiki* w Liwie, obiera 2. Posłów y Deputata 1. co piąty rok. *Miasto* Liwo Stołeczne Ziemi, nad Rzeką Liwiem. *Wągrow* jedno z przedniejszych Miasteczek w Polsce.

10. *Ziemia Nурска* dzieli się na
3. Powiaty, Nurski, Kamieńczy-
kowski, Ostrowski, *Starostwo Grodowe*
Nurskie, do którego też należą Grody,
Kamieńczykowski, y Ostrowski *Mia-
sta, Nur* Stołeczne Ziemi, Kamień-
czyk, Ostrowia, Wyżkowo z wielo-
innemi przyległościami należy do Bi-
skupa Płockiego. *Seymik* w Nurze,
2. Posłów y 1. Deputata. W tych wszy-
stkich dzieściu Ziemiach Pifarz
Ziemski, jest oraz Pifarzem Grodzkim.

Woiewództwo Rawskie.

To Woiewództwo podobnież jak
y Mazowieckie należało do Xiążąt
Mazowieckich, po wygaśnięciu linii wraz
z Mazowieckim, do Polski jest przy-
łączone.

Ma

Ma za *Herb* Orła Czarnego w polu
czerwonym, na Pierśiach Litera R.

Senatorów większych 2. Woie-
woda y Kasztelan, Rawscy. Mniey-
szych także 2. Sochaczewski y Co-
słyński, Kasztelanowie. Dzieli się te
Woiewództwo Rawskie na 3. Ziemie.

1. *Ziemia Rawska* własna, Po-
wiaty w niej dwa: Rawski, y Bielski.
Starostwo Grodowe Rawskie. *Sey-
miki* w Rawie, obiera 2. Posłów, Depu-
tatów zaś 2. co trzeci rok * bo z każ-
dey

* Woiewództwu Rawskiemu przez Konstytucyą Sey-
mu 1766. przywrócony jest Generał, czyli Generalny
Woiewództwa Seymik, y to tylko co do Seymików
Deputackich y Gospodarskich, albo do dobrego w
Woiewództwie porządku, bo Posłi i Seymik każda
Ziemia u siebie osobno odprawia; Deputatów więc
nie u siebie już (jak w tym skrypcie napisał, przed
zaśniętą Konstytucyą w Roku 1766.) Ziemia każda
obiera, ale się całe Woiewództwo ziędzia na Gene-
rał do Bolimowa, y tam kolejno z każdej Ziemi
dwóch Deputatów obierają. Kadencya wysyłania
Deputatów na Trybunał Koronny, co trzeci rok
przypada dla każdej Ziemi.

dey Ziemi co rok koleyno 2. Deputatów bywa.

2. *Ziemia Sochaczewska*, Powiaty w niey dwa: Sochaczewski y Mszczonowski. *Starostwo Grodowe* Sochaczewskie. *Seymiki* w Sochaczewie, obiera 2. Posłów, Deputatów zaś dwóch co trzeci Rok.

3. *Ziemia Gostyńska*, Powiaty w niey dwa Gostyński y Gąbiński. *Starostwo Grodowe* Gostyńskie. *Seymiki* w Gąbinie, obiera 2. Posłów, Deputatów zaś co trzeci Rok 2. *Starostwa nie Grodowe* w Woiewództwie Rawkim są te: Bolemskie, Gąbińskie, Guzowskie, Kapinowskie, Długosłęckie &c.

Miasta znaczneyse: Rawa Sto-
łeczne

łeczne Woiewództwa, znacznie niedawno ogniem zdezolowane. *Biała*, tam się sądzi Ziemstwo Rawkie. *Sochaczow*, *Gostyń*, *Bolemow*, *Skiernewice*, Rezydencya Xiążąt Prymasów.

W Ziemi Sochaczewskiej położone jest *Xięstwo Łowickie* wiecznemi czasami Arcybiskupom Gnieźnińskim, od Konrada Xiążęcia Mazowieckiego ustąpione y zapisane. Za które Xięstwo obliża włożona na Arcybiskupów, żeby się mianowali Kanonikami Płockimi, co się po dziś dzień zachowuje. *Łowicz*, Stołeczne Miasto Xięstwa nad Rzeką Bzurą, erygowane na Miasto przez Skotnickiego Arcybiskupa. Przyozdobione Zamkiem

Prymasowski, y wielą pięknymi Kościołami, osobliwie Kollegiackimi; Kapituła Łowickiey dała się Tytuł *Insignis Collegiata*. Na około Kollegiaty są Kanonicze Rezydencye murywane, Reparacyi y ozdób to miasto najwięcej winne Teodorowi Potockiemu Prymasowi. Na instancję teraźniejszego Prymasa przez Konstytucyą *Convocationis* 1764. Grod pozwolony miastu Łowiczowi, gdzie wszelkie w Interessach Prymasa uczynione tranzakcy, za ważne mają być poczytane.

Prowincya Pruska, czyli Prussy Królewskie.

Przedtym w tym Kraju, gdzie teraz są Prussy, tak Polskie, iako też Brande-

Brandeburskie, Prusacy mieszkali, z którymi Xiążęta y Królowie Polscy częste prowadzili wojny, y do płacenia hołdu ich kilkakrotnie przymusili. Oni iednak nieprzestawali granic Polskich, a zwłaszcza Mazowsza najeżdżać y pustoszyć. Konrad Xiążę Mazowiecki niemogąc się im oprzeć, wezwał sobie na pomoc w Roku 1227. Krzyżaków czyli Kawalerów *Ordinis Teutonici*, pod ten sam prawie czas od Saracenów z Jeruzalem y Ziemi Świętey wygnanych, którzy pokonawszy Prusaków, całe prawie Prusy opanowali; ale wdawszy się w wojnę z Polską, znacznie od Władysława Jagiellona, a najbardziej od Kazimierza IV. Królów Polskich

S;

pora-

porażeni, ustąpić musieli Polscy znaczną część Prus, z której się trzy dzisiejsze Województwa, Chełmińskie, Malborskie, Pomorskie, y Xięstwo Warmińskie składają. Druga zaś część Prus została się przy Krzyżakach, którą Zygmunt I. Król Polski Roku 1525. oddał lennym Prawem Albertowi Margrabi Brandeburskiemu, ostatniemu Mistrzowi Krzyżackiemu, którego Potomkowie Tron Pruski po dziś dzień posiadają. Obligowani są na znak hołdu Rzeczypospolitej, według Traktatu Welawskiego w Roku 1657. zawartego, przystawiać podczas wojny Infanteryi 1500. a Kawaleryi 500.

Prussy tedy Polskie czyli Kró-
skie

skie z 3. następujących Województw składają się, y oprócz Herbu każdemu Województwu osobnego, mają Prussy *Sigillum Magnum* pieczęć wielką, którą Instrukcyę Posłom na Sejm y Lauda albo ustawy swoje roborują. Herb ten jest, Orzeł czarny, na szyi Koronę mający, a z prawego skrzydła wychodzi zbrojna ręka mieczem uzbroiona, w polu białym; pieczęć ta leży w depozycie na Ratuszu Elbląskim, w worku iedwabnym zapieczętowana od Prezydenta Ziem Pruskich Biskupa Warmińskiego, na Generał ią przywołą, a po skończonym znowu składają w Elblągu.

Województwo Chełmińskie.

Ma za Herb Orła białego w czerwonym

wonym polu na szyi mającego koronę,
a w zbroynę ręce trzymającego miecz
goły, na cięcie zamierzony.

Senatorów większych 3. Biskup,
Woiewoda y Kasztelan Chełmiński.

Dzieli się na 7. *Powiatów*. Cheł-
miński, Toruński, Grudziądzki, Ra-
dzyński, Kowalewski, Brodnicki, Nowo-
mieyski.

Starostwo Grodowe Kowalewskie
należy do Woiewody, który sobie kre-
uje Podwoiewodzkiego y Pisarza Grodz-
kiego, ci sądzą Sądy swoje Grodzkie
w Kowalewie co miesiąc.

Nie Grodowe: Brodnickie, Gru-
dziądzkie, Lipińskie, Golubskie, Pokrzy-
wnickie, Radzyńskie, Lonkorskie. &c.

Seymikuie w Radzynie, a drugi
raz

raz w Kowalewie, wysyła na Seym
Posłów 14. z każdego Powiatu po 2.
Deputatów zaś na Trybunał 2.

To Woiewództwo zamyka w so-
bie *Ziemie Michałowską* złączoną
w zupełnym z sobą rządzie, ma
jednak osobnego swego Chorążego y
Sędziego Ziemskiego z Assessorami,
Michałowskich, który odprawia Sądy
Ziemskie w Brodnicy y Nowym mie-
ście.

Miasta znaczniejsze w tym
Woiewództwie są te: *Chełmno*, Sto-
łeczne Woiewództwa, przyozdobione
wielą Kościołami wspaniałemi, sławne
niegdyś Trybunałem całych Prus, co
się pokazuje z dawnych Praw Pru-
skich rzeczonych *Jura Culmensia*.
Chełm-

Chełmża, tu Katedra Biskupa Chełmińskiego. *Luhawa* Rezydencya Biskupa Chełmińskiego. *Grudziądz* sławne Generałami Pruskiemi, które się alternatą, raz tu a drugi raz w Malborku y w Gniewiu odprawiają. *Brodnica* albo *Strasbourg* porządne y piękne. *Kowalewo* czyli *Schonsée* zaszczytne Sądami Grodzkiemi całego Woiewództwa. *Radzyn* czyli *Reden* wstawione Sądami Ziemskimi tego Woiewództwa. *Nowemiasto* albo *Neumarck*, Golub y inne.

Woiewództwo Malborskie.

Herb iego Orzeł czerwony, w złotym polu, na szyi mający Koronę, a w zbrojney ręce trzymający miecz goły wymierzony na cięcie.

Senatorów większych ma 3
Biskup

Biskup Warmiński, Woiewoda Malborski, y Kasztelan Elbląski.

Dzieli się na 4. *Powiaty*: Sztumski, Kiszporski, Elbląski y Malborski.

Starostwo Grodowe Kiszporskie, które do Woiewody należy, ten podobnie kreuje sobie Podwoiewodzego, y Pisarza, którzy sądy Grodzkie sądzą w Kiszporku. *Nie Grodowe Starostwa* są te: Sztumskie, Tolmickie &c.

Seymikuie to Woiewództwo w Sztumie, wysyła na Seym Posłów 8. z każdego Powiatu po 2. Deputatów zaś 2, na Trybunał.

Miasta znaczniejsze: *Malborg* czyli Marienburg stołeczne Woiewództwa, położone nad Nogatem odnoga Wiślaną, fundowane wraz z Zamkiem

kiem od Krzyżaków, których Mi-
strzowie mieli tu Stolicę Rezydency-
alną. W okolicy Malborka są *Zuławy*
czyli kępy żyzne, które się aż ku
Gdańskowi ciągną, gdzie na łęgach
jest wiele Wsi porządných, osadzonych
Holendrami, y grunta żyzne, a w
pastwiskach liczne stada bydła konfer-
wujące. *Zuławy* te są większe, y
łączą się z żuławami mniejszemi
zwanemi, które się ciągną pod Gdańsk.
Te żuławy są położone iak na wyspie,
bo z obydwóch stron oblانة wodą, to
jest Wisłą, która się przy Montaw-
skiej kępie dzieli na dwie odnogi,
jedna zowie się Nogat, idzie ku Mal-
borkowi, a druga Wisły odnoga płynie
ku Gdańskowi; Klin ziemi wpadający
między

między Nogat y Wisłę, zowie się
Szpica Montawska na której konfer-
wacyą Rzeczpospolita znaczne już
Summy łożyła, ale się co raz bardziey
ruynuje, y ciężką czyni ku Gdańskowi
defluitycyą. Ekonomia Malborska
należy do dóbr Stołowych Króle-
skich. *Sztum* zaszczycone Seymika-
mi y Sądami Ziemskimi. Woiewódz-
twa Malborskiego. *Kiżpork* czyli
Chryst-Bourg, *Tolkmitz* albo Tol-
ckemit y inne.

Xięstwo Warmińskie.

Przy Woiewództwie Malborskim
jest Xięstwo Warmińskie. Biskup
Warmiński jest absolutnym Jego Pa-
nem, sądzi bowiem sprawy wszystkie
bez appellacyi. Kray żyzny, miasta
piękne,

piękne, ładne, y bogate. Całe jest napełnione Katolikami; Dyssydency żadney w nim nie mają tolerancyi. Biskup Warmiński żadnego Arcybiskupa Juryzdykcyi niepodlega, ale tylko Stolicy Apostolskiej. Wolno mu zażywać Palliusza y Krzyża Arcybiskupiego w swoiey Dyecezyi.

Miast Warmińskich znacznieszcych 12. *Helsberg* Rezydencya Biskupów Warmińskich. *Brunsborg* czyli *Brausberg*. *Framburg* czyli *Frauenburg*, przyozdobione Kościołem Katedralnym. *Orneta* czyli *Wormit*, *Ressel* albo *Ressel*, *Bispynek* lub *Bistein*, *Zeburg* lub *Seeburg*, *Biskupiec* czyli *Bisburg*, *Olstyn* czyli *Altenstein*, *Wartemberg*, *Melzak*, *Gutstad* &c. *Kapi-*

Kapituła Warmińska ma za *Herb* Bramę żelazną y pół krzyża, a nad *Herbem* *Mitra* *Papieska*, y nad *Mitrą* krzyżyk. Ma *Przywilej* od *Zygmunta* I. Roku 1512. sobie nadany wolney *Elekcyi* Biskupów. Królowie Polscy zwykli podawać 4. *Kandydatów*, którzy ieżeli nie są rodowitą *Szlachtą* *Pruską*, lub w *Kapitulie* nie mają *stallum*, tedy muszą się starać o *Indygenat* *Pruski*, a dopiero prawo mają do *Elekcyi*. *Kapituła* Warmińska według *Konstytucyi* 1764. powinna wysyłać *Deputata* 1. na *Trybunał* *Prowincyi* *Wielko-Polskiej*. *Kanonicy* obligowani są do *Rezydencyi* przy *Katedrze*, co miesiąc *dystrybuty* między *Kanoników* rezydujących dzielą y tylko

y tylko 60. dni wolnych w Roku do wylazdu mają.

Woiewòdztwo Pomorskie.

Pomerania czyli kray nad morzem Bałtyckim położony, na dwie się dzielił części, na Wschodnią y zachodnią Pomeranią. Zachodnia w Niemczech, w Cyrkule Saxonii Wyższej położona, należy prawie cała do Elektora Brandeburskiego. Wschodnia zaś Pomerania, czyli Pomerellia należy do Polki, y z niej się właśnie składa Woiewòdztwo Pomorskie.

Ma za *Herb* Gryffa czarnego z złotemi pazurami w polu białym.

Senarorów większych 2. Woiewoda Pomorski y Kasztelan Gdański.

Dzieli się na 10. *Powiatów*: Tczewski,

wski, Nowski, Gdański, Swiecki, Tucholski, Człuchowski, Mirachowski, Pucki, Kościerzynski, Skarszewski: Powiaty Lęburski y Bytowski od Roku 1657. w ręku Króla Pruskiego zostają.

Starostwo Grodowe Skarszewskie należy do Woiewody, który ma swego Podwoiewodzego y Pisarza Grodzkiego. Ci sądy Grodzkie sądzą w Skarszewie. Nie Grodowe są te: Białemburskie, czyli Baldenburg, Borzechowskie, Człuchowskie, Gniewskie czyli Mawe, Hamersztyńskie, Mirachowskie, Nowskie, Osieckie, Parchowskie, Puckie, Sobowickie, Starogardzkie, Swieckie, Tucholskie, wszystkie od Miasteczek tegoż Imienia mające

nazwiska, *Tczewo* Ekonomia Kró-
lewska Dóbr Stołowych.

Ma swoje *Seymiki* Woiewòdztwo
Pomorskie na 4. mieyscach, to iest: w
Pucku, Tucholi, Człuchowie, y Swie-
ciu, dopiero na Generalik zgromadza
się do Starogardu y zamtąd wysyła
zo. Posłów na Sejm, po dwa zkaż-
dego Powiatu, Deputatów zaś 2. na
Trybunał. Sądy Ziemskie tamże
bywają gdzie y Seymiki: w Starogar-
dzie zaś trzy Powiaty, Nowski,
Gdański, y Tczewski, sądzą się.

Miasta w tym Woiewòdztwie
znacznieysze: *Tczewo* czyli Dirschau,
Peplin Opactwo Cyfsterskie, *Chojnice*,
Koronow, *Oliwa* o mile od Gdańska,
mieysce wstawione Opactwem Cyfster-
skim

skim y Traktatami między Polską y
Szwecyą w Roku 1660. zawartemi.
Skarżew czyli Schönek.

Trzy Pruskie Woiewòdztwa po
odprawionych u siebie Seymikach, iadą
na Generał Pruski, raz do Grudzią-
dza, drugi raz do Malbarga, á trzeci
raz do Gniewiu czyli Mawe. Jeżeli
który Seymik w 3. Woiewòdztwach
niestanie, Generał niebywa, albo ieże-
li się zerwie Generał, Posłowie na
Sejm nie iadą. Na Generale Prezy-
dentem iest Xiążę Biskup Warmiński,
á w niebytności Jego Chełmiński.

Odnogi morza Bałtyckiego przy
Prusach są te: 1. Odnoga Gdańska. 2.
Affa czyli Frisch Haff. 3. Pucka Zatoka.

Trzy Wielkie Miasta Pruskie.

Gdańsk w Woiewództwie Pomorskim, Miasto Anzeatyckie o mile od morza Bałtyckiego nad Motławą, y Radawnem Rzekami, blisko Wisły ziedney, á z drugiey strony przy górach wielkich położone, mocno ufortyfikowane, przyozdobione licznemi Strukturami wspaniałemi, osobliwie Ratuszem, Giełdą, gdzie Schadzki swoje miesza Kupcy, po niemiecku *Artushoff*, wspaniałym Kościołem Panny Maryi, który Katolikom Dyssydenci wydarli. Przy Kaplicy Króleskiej rezyduje Officyał Gdański, y kilku Xięży Societatis Jesu. Miasto to może się mieścić między najpierwszemi w Europie, tak dla rzędu piękne-

go,

go, iako y bogactw z handlu ustawicznego, który prowadzi z całą prawie Europą, dodając kraiom Północnym, y Zachodnim Polskiego zboża, á biorąc od nich Sukna, Materye, Korzenia, Ryby zamorskie, Wina Francuzkie y Hiszpańskie. Magistrat Gdański, cały jest Luterski. Przy mieście jest Góra zwana Biskupia, do Kapituły Kujawskiej należąca, którą także za dozwoleństwem Kapituły Gdańskiej ufortyfikował, bo z niej najłatwiejczyby nieprzyjaciel do Miasta miał przystęp. Za miastem po nad Wisłą są piękne y rozwlekle równiny, gdzie się Zławy ciągną, napełnione wsiami ludnemi y konserwującemi liczne stada bydła. Na około zaś

T₃

miasta

miasta są, Pałace y Rezydencye liczne Gdańszczanów z ogrodami obszernemi y pięknymi. W Gdańsku Cudzoziemców z różnych Krajów podosta-tek prawie zawsze napatrzeć się można, osobliwie zaś pod czas Jarmarku wielkiego na Święty Dominik. Żydom w Gdańsku mieszkać ani handlować niegodzi się, tylko pod czas wielkiego Jarmarku, który zaś ma iaki interes być w mieście, musi codziennie płacić dwa złote dobrej monety. Z młynów Gdańskich intrata na skarb idzie Królewski. Przedmieście nazwane Schotland, należy w części do Miasta w części do Biskupa Kujawskiego, w części do Opata Peplińskiego, na każdej zaś Juryzdykcji osobny Sędzia. Omile od Gdańska jest Forteca

teca zwana *Munda*, czyli *Wessel-munda*, albo Latarnia morska, na Morzu Bałtyckim erygowana, przy wpadku Wisły w morze, dla bezpieczeństwa Okrętów do *Rudy* czyli Portu Gdańskiego wchodzących. Gdańsk Ojczyzna sławnego Astronoma Haveliusza Konsula Gdańskiego, y Lengnicha Pisarza Historii Polskiej y Prawa Polskiego.

Toruń w Woiewództwie Chełmińskim, nad Wisłą, murem wokoło opasane, y zmocnione wałami y Fossami, w wesolej pozycyi, przyozdobione pięknymi Kościołami y Kamienicami. Większa połowa Magistratu Luterskiej sekty, reszta Katolicy. W Roku 1724. Lutrzy podnieśli bunt

przeciwko Katolików, y Kościół im Panny Maryi odebrali, ale od Jerzego Lubomirskiego Podkomorzego Koronnego, Prezydenta Kommissyi wyznaczoney od Rzeczypospolitey na roztrząśnienie tej sprawy, ukarani, powrócić Kościół, y szkody poczynione musieli. Karol XII. Król Szwedzki w R. 1703. Toruń po czteromiesięcznym oblężeniu wziął, y znacznie zruynował. Toruń Oycyzna Mikołaja Kopernika Kanonika Warmińskiego, wielkiego Matematyka y Astronoma, który sławne Systema w Astronomii wymyślił, iako się nie Słońce koło Ziemi, ale Ziemia koło Słońca obraca; tego Systema po dziś dzień Matematycy w obserwancyach Astronomicznych zażywają.

Elbląg

Elbląg w Województwie Malborskim, umocnione, handlowne, bogate, ma y wiele pięknych Fabryk. Przedmieścia y Powiat Elbląski w zastawie u Króla Pruskiego w summie 300000. Talerów.

Mówią pospolicie o tych 3. miastach: Toruń piękny, Elbląg mocny, Gdańsk bogaty. Miasta te wchodzi do Rad Prowincyi Pruskiej, y wysyła delegowanych na Generał Pruski.

Urzędnicy Ziemscy w Województwach Pruskich, ci tylko są: Podkomorzy, Chorąży, Sędzia Ziemski, Ławnicy, czyli Sądowi, którzy są Assessorami na Sądach Ziemskich, Pifarz Ziemski. Sami Podkomorzowie w Senacie czyli w wyższej Izbie

na

na Generale Pruskim zasiadają. Prócz wymienionych Urzędników jeszcze są Podskarbi y Miecznik Ziem Pruskich: pierwszy ma także w Senacie miejsce, inni wszyscy Urzędnicy mają swoje stalla w niższej Izbie; wszystkie te Urzędy Pruskie idą za osobnym Przywilejem Króleskim.

W innych zaś Województwach Koronnych, Urzędnicy Ziemscy są ci: y tym idą porządkiem: Podkomorzy przez Elekcyą, Starosta Grodowy, Chorąży, Sędzia Ziemski przez Elekcyą, Stolnik, Podczafzy, Podśędek przez Elekcyą, Podstoli, Cześnik, Łowczy, Woyski większy, Piśarz Ziemski przez Elekcyą, Woyski mniejszy, Miecznik, Skarbnik.

Elek-

Elekcyą Deputatów na Trybunał według Konstytucyi Seymu *Convocationis* 1764. a przez Konstytucyą Seymu Roku 1766. y Pośków odprawiać się ma *Pluralitate Votorum*, większością głosów czyli kresiek. Osoby które się o Funkcyą starają, mają mieć w tymże Województwie lub Powiecie Posessyą dziedziczną, lub zastawną przed rokiem. *Liberum Veto*, to jest: opposycya iedney osoby, przeciwko tym tylko wolna, którzy są pod Processsem, lub Possessye nie według Prawa mają, albo też Prawem są o iakie kryminały przekonani, albo infamią notowani. Obrani Deputaci zaraz na miejscu Elekcyi nieodstępnie w obecności obierających przysięgać

sięgać mają, y iuz iey nieponawiać w Trybunale. Przy końcu Trybunału Deputat każdy odprzysięga się, iako korupcyi żadney niebrał, alerzetelnie y sumiennie sądził.

Woiewòdztwa Wielko-Polskie tym się sądzą porządkiem: *W Piotrkowie* gdzie bywa Elekcyja Marszałka Trybunałskiego Prowincyi Wielko-Polskiej od Poniedziałku po Świętym Franciszku Asyzyjskim, sądzą się do Kwietney Niedzieli Woiewòdztwa Sieradzkie, Ziemia Wieluńska. Łęczyckie, Płockie, Mazowieckie, Rawskie. *W Poznaniu* pod tymże Prezydentem y Marszałkiem iedną Kadencyą sądzą się, od Poniedziałku do Przewodney Niedzieli aż do Świętego

Toma-

Tomasza. Woiewòdztwa Poznańskie, Ziemia Wschowska, Kaliskie, Brzeskie Kujawskie, Inowrocławskie, Ziemia Dobrzyńska, Chełmińskie, Malborskie y Pomorskie. Drugą Kadencyą na drugi rok też same Woiewòdztwa, co y w Poznaniu, sądzą się w Bydgoszczy.

Prowincya Małopolska.

W Prowincyi Małopolskiej zamyka się Woiewòdztw XI. Xięstw 3. y Ziem 2. osobnych. I. Woiewòdztwo Krakowskie y w nim 3. Xięstwa, Zatorskie, Oświęcimskie, Siewierskie. II. Sandomirskie III. Lubelskie IV. Podlaskie. V. Ruskie. y w nim osobne Ziemie, Halicka y Chełmska. VI. Bełskie. VII. Wołyńskie. VIII. Podolskie. IX. Bracławskie. X. Kijowskie. XI. Czerniechowskie.

Woie-

Woiewództwo Krakowskie.

To Woiewództwo od początku ufundowaney Monarchii Polskiej, zawsze przy Xiążętach Tron Polski posiadających zostawało. Kray ledwie nienayobfitszy w Polsce we wszystko; bardzo albowiem urodzayny w zboże, osobliwie Powiat Proszowski w pszenicę, bogaty w kruszce, w sól, y marmury różnego koloru &c.

Herb Woiewództwa Krakowskiego, Orzeł biały w złotej Koronie w czerwonym polu z złotą linią.

Senatorów większych czyli Krześlowych ma 4. Biskup Krakowski, Kasztelan Krakowski, Woiewoda Krakowski y Kasztelan Woynicki.

To Woiewództwo dzieli się

8.

8. *Powiatów*. Krakowski, Sądecki, Biecki, Proszowski, Xięski, Czchowski, Lelowski, Szczrzycki.

Starostwa Grodowe: Krakowskie, Starosta Krakowski jest Generałem Małopolskim, y ma pod swoją Jurysdykcją, prócz Grodu Krakowskiego, Powiaty, Proszowski, Lelowski, y Xięski. *Starostwa Grodowe*, Sądeckie, Bieckie. *Nie Grodowe* Spizskie, Bądzynskie, Czchowskie, Czorsztynskie, Dębowieckie, Dobczyńskie, Grzybowskie, Jadownickie, Jodłowskie, Jasielskie, Krzeczowskie, Łanckorońskie, Lelowskie, Libuskie, Mszzańskie, Nowotargkie, Olsztynskie, Oycowskie, Rabstzynskie, Uymskie, Wolbromskie, Żarnowieckie, &c.

Seymiki

Seymiki Województwa w Proszowicach: obiera na Seym Posłów 2. Deputatów zaś 2. na Trybunał Prowincyi Mało-Polskiej, Sądy Ziemskie w Krakowie y Czchowie.

Miasta znaczniejszy Kraków nad Wisłą, Stolica Królestwa, mieysce Koronacyi, Terazniejszyemu Królowi pozwoliła Rzeczpospolita w Warszawie Koronować się, ale zaraz ostrzeżono Konstytucyą, że to niema pójść in prejudicium Krakowowi. Miasto to zaszczycone pięknymi Kościołami, osobliwie Katedralnym przy Zamku, gdzie się Królów koronacye y pogrzeby odprawować zwykły. Grób Świętego Stanisława w pośrodku tego Kościoła bardzo wspaniały; tudzież

dzież Kaplica rzeczona Zygmuntowska y Kazimierzowska, przy teyże Katedrze na Zamku iest Kolegiata Świętego Michała. Kościół Świętego Jerzego y Seminarium pod Dyrekcyą Xięży Misyonarzów. Między wspaniałemi ieszcze y bogatemi Kościołami liczyć się mogą: Kościół Farny Panny Maryi w Ryńku, Kościół Świętego Piotra Jezuicki, Kolegiata Świętej Anny, Akademicki Kościół, gdzie grób wspaniały Błogosławionego Jana Kantego, y wiele innych. Miasto to podwòynemi murami y fossą opasane, handlowne we wszystko y opatrzone. Rządzi się pod Raycami y Prezydentem, wysyła też Deputatów na Seym, którzy się na Konstytucyach

cyach podpisują. Przy Zamku Krakowskim, gdzie Korony y Kleynoty Rzeczypospolitey konserwują się, powinni by według prawa zawsze mieszkać Burgrabiowie. Klucze od Archiwum Krakowskiego, gdzie Korony y Kleynoty Rzeczypospolitey są złożone, konserwują: Kasztelan Krakowski, Woiewodowie, Krakowski, Poznański Wileński: Sendomirski, Kaliski, Trocki y Kustosz Koronny. Miasto to ieszcze przyozdobione jest Akademią, która wielkimi bardzo zaszczyca się Przywilejami, Kanclerzem iey jest zawsze Biskup Krakowski. Na okolo miasta tego są przedmieścia przyozdobione wielą pięknymi Kamienicami, zwane Stradom, Piasek, Kleparz

parz, Wesoła, Zwierzyniec, Kazimierz osobne miasteczko, mają tu Żydzi swoją osobną kwaterę, czyli część miastem Żydowskim nazwaną, gdyż im niewolno mieszkać, ani nocować w Krakowie. Za Kazimierzem nad Wisłą jest Góra nazwana Skałka, na której jest Kościół Świętego Pawła Pustelnika, w którym jest miejsce y Ołtarz, gdzie Święty Stanisław Biskup Krakowski przy Mszy Świętej był rozsiekany. W wigilią Koronacyi na Skałkę odprawiać powinien drogę Król każdy z Processyą. Pod Kazimierzem jest most składany na wiśle, a za wisłą jest Mogiła Krakusa Fundatora Miasta Krakowa.

Wielkorządy Krakowskie należą

Uz

do

do Dòbr Stołowych Kròleskich.
Promnik miejsce przyozdobione
 Pałacem Biskupim. *Bielany* albo
 Srebrna Góra pod dyrekcyą Kamedu-
 łów. *Tyniec* Opactwo Benedyktyn-
 kie, należy do Kollacyi Kròleskiej.
 Opactwa Tynieckie y Paradyckie po-
 spolicie Kròlowie Polscy Prymasom
 daią, dla szczupłości dochodów Pry-
 masowskich. *Mogila* Opactwo Cy-
 sterkie, należy także do Kollacyi
 Kròleskiej. *Olkiß* wstawione Kruż-
 cami srebrnymi, cynowymi, y ołowia-
 nymi w górach swoich. Szyby te wy-
 nalezione są pod Kazimierzem W.
 teraz ie wody zalały. Komisya
 Skarbowa znaczną nadgrode offiaru-
 temu, któryby sposób łatwy y pewny
 obmy-

obmyślił do wypompowania wody z
 Szyb Olkuskich. *Bochnia* wstawione
 żupami Solnemi wynalezionemi za
 panowania Bolesława Wstydlwego w
 Roku 1251. przez interpozycyą Świę-
 tej Kunegundy, w rok w *Wieliczce*
 znów pokazały się, y teraz sławniey-
 sze są od pierwszych. W Roku 1648.
 w Szybie Wielickiej zaiął się był o-
 gień, który ledwie w drugim roku był
 ugaszony. Dochody z Żup idą na
 Skarb Kròleski. Z tychże Żup Krò-
 lowy Polskiej należy się podarunek
 2000. Czerwonych Złotych. *Niepołomice*
 Ekonomia Kròleska Dòbr Sto-
 łowych. Puszcza Niepołomska Krò-
 lóm na polowanie od Rzeczypospo-
 litey warowana. *Myślenice* z atty-
 nency-

nencyami należą do Kasztelanii Krakowskiej. *Jędrzejów* Opactwo Cyfsterskie. *Hebdom* Opactwo Norbertańskie. *Miechów* Probstwo Kanoników Regularnych Grobu Pańskiego; wczyskie 3. należą do Kollacyi Królewskiej. *Częstochowa* albo *Żasna Góra*, miejsce wstawione Cudownym Najświętszej Panny Obrazem. Fortecę Częstochowską Szwedzi za Jana Kazimierza w Roku 1655. atakowali, ale z klęską ustąpić musieli, Konstytucya Seymu Koronacyi 1764. ubezpieczyła wszystkie dobra nadane dawnemi czasy na utrzymanie Fortecy Częstochowskiej, tudzież nakazała: ażeby Komendant Fortecy, który ma być rodowity Polski Szlachcic, Katolik, ob

Króla

Króla uprzywileiowany, co rok Komissyi Woyskowej donosił o stanie y sytuacyi tej Fortecy, y iak dochody z dóbr na iey utrzymanie wyznaczonych obracał się, sprawował się. *Szadecz Stary y Nowy*, w nowym Sądy Grodzkie odprawia się. Stary przyozdobiony Klasztorem y Kościołem bogatym Panien Franciszkanek, w którym ciało Świętej Kunegundy cudami słyne. *Biecz* tu Grodzkie Sądy Biecki. *Ruszcza* Hrabstwo Branickich.

Xięstwa Oświęcimskie y Zatorskie. Te Xięstwa wraz z innemi należały do Śląska, y miały swe udzielne Xiążęta. Kazimierz IV. Król Polski Xięstwo Oświęcimskie od Janusza Xiążęcia w Roku 1457. za

U₄

50000

50000. grzywien groszy szero-
Praskich. Jan zaś Albert Król Polski
Xieństwo Zatorskie od tegoż Janusza w
Roku 1494. za 80000. Czerwonych
Złotych kupił; Zygmunt zaś August
inkorporował je do Polski w Roku
1564. Pierwsze ma za Herb Orła
czerwonego w błękitnym Polu z lite-
rą O. na pierśiach, a drugie Orła bia-
go w podobnymże polu z literą Z.
Senatora mają 1. Mnieyszego, Kalu-
lana Oświęcimskiego. Dzielą się na
2. Powiaty, Oświęcimski y Zatorski
Starostwo Grodowe Oświęcimskie.
Nie Grodowe Zatorskie, Berwaldzkie.
Seymiki w Zatorzu, obierają 2. Po-
stów na Seym y 1. Deputata. Miasta,
Oświęcim, Zator, Żywiec, Berwald,
Kenty

Kenty, Oycyzna Świętego Jana Kan-
tego.

Xieństwo Siewierskie To Xieństwo
także należało do Śląska. Zbigniew
Oleśnicki Biskup Krakowski nabył je
w Roku 1448. od Wacława Xiążęcia
Tefzyńskiego za 6000. grzywien
groszy szero-Praskich, y do Polski
przyłączył, darowawszy je wiecznemi
czasą Biskupstwu Krakowskiemu, y
odtąd Biskupi Krakowscy tytułują się
Xiążętami Siewierskimi, rządząc się
absolutnie w tym Xieństwie. Trybu-
nały sądzą bez appellacyi, Urzędni-
ków y Szlachtę kreują &c. Miastecz-
ka są te: Siewierz, Stołeczne Xieństwa,
Ślawków &c.

Starostwo Spizkie, Zygmunt
Król

Król Węgierski á potym Cesarz za-
wił w Roku 1412. Starostwo Spizkie
Władysławowi Jagiellonowi Królowi
Polskiemu w 37000. Kóp groszy
szerokich Praskich, z tą kondycją: że
ieżeby pomienionej Summy Zyg-
munt za rok niepowrócił, tedyby na
drugi rok wedównasób ią miał od-
dać, y tak co rok miała bydz podwyż-
szana, tak dalece: że do tych czas y
całe by iuż Węgry na wykupienie
Spizu niewystarczyły. Starostwo Spiz-
kie idzie za Przywileiem Królewskim,
składa się z 13. Miast, prócz wielu
Wsi porządnych. Wiele w nim
Dyffydentów. Stany Rzeczypospoli-
tey na Seymie Roku 1766. Garnizon
w Starostwie Spizkim od 120. ludzi
nakła-

nakładem Skarbu Koronnego trzymać
nakazały. *Lubowla, Podoleniec,*
Gniazd, Druzbak lubo zdawna za
osobnym Przywileiem chodziły, teraz
iednak przyłączone są zupełnie do
Starostwa Spizkiego. *W Lubowli*
piękny Zamek na Górze. *w Druzbaku*
wody zdrowe y pomocne na różne
defekta. Znaydują się tam miejsca-
mi wody, które kamienie z siebie
robią, znaydują się y takie, których
napiwszy się gardło puchnie. *Tatry*
Góry, zwane *Karpackie* dzielą nas
w części od Węgier, śniegi na nich
prawie zawsze leżą. Maią się w nich
znaydować różne Kruszce, Kamienie,
Diamenty, Srebro, Ołowie, y inne
minerały.

Woie-

Woiewództwo Sandomirskie.

To Woiewództwo miało swoich osobnych Xiążąt, ale za Władysława Łokietka przyłączone jest do Korony Polskiej, obfituje w zboże, osobliwie w pszenice, zwane Opatowki, w Kruśce różne, a naywięcej w żelaza, Kredę, y marmury.

Ma za *Herb* Tarczę na dwie przedzieloną, na iedney połowie po prawey ręce są trzy pola czerwone, a trzy białe w alternatę, na drugiej połowie trzy gwiazdy trzema rzędami.

Senatorów większych ma 2. Woiewoda y Kasztelan Sandomirski. Mniejszych 7. Wiślicki, Radomski, Zawichwoński, Zarnowski, Małagostski, Połaniecki, Czechowski, Kasztelanowie.

Dzieli

Dzieli się na 7. *Powiatów* Sandomirski, Wiślicki, Pilzński, Radomski, Stężycki, czyli Ziemia Stężycka, Opoczyński, Chęciński. Te wszystkie Powiaty mają swych Urzędników Ziemskich, prócz Podkomorzego, który jest ieden tylko na całe Woiewództwo Sandomirskie.

Starostwa Grodowe są te: Sandomirskie, Nowomieyskie; w Nowym mieście czyli w Korczynie sądzi się Powiat Wiślicki, Pilzński, zaś pod tymże Officium Grodzkim w Pilźnie, Radomski, Stężycki, Opoczyński, Chęciński. *Nie Grodowe* Wiślickie, Pilzńskie, Stobnickie, Sołeckie, Zawichwońskie, Szydłowskie, Przedborskie, Robczyckie, Ryczywolskie, Rado-

Radofzyckie, Małagofkie, Ryckie,
Zwoleniſkie, Gołębskie &c.

Seymiki w Opatowie, obiera na
Seym Poſtów 7. y Deputatów 2.
Ziemſtwa ſą 3. w tym Woiewódz-
twie. *Sendomiſkie* w którym ſię
ſądzą Powiaty: Sendomiſki, Wiſlicki
y Pilzniński, Elekcyja Ziemſtwa w
Sendomirzu. *Radomskie* w którym
ſię ſądzą Powiaty Radomski, Opo-
czyński, y Chęciński, Elekcyja Ziem-
ſtwa w Radomiu. *Stężyckie* na ſamę
Ziemie Stężycką, Elekcyja w Stężycy.

Miaſta znacznieſze: *Sendo-
mierz* Stołeczne Woiewództwa, nad
Wiſłą, przyozdobione Kollegiatą pię-
ną y bogatą. Sławne 40. Męczenni-
kami od Tatarów zamordowanemi
Roku 1241. Ekonomia Sendomiſka
należy

należy do Dobr Stołowych Króle-
ſkich. *Wiſlica, Pilzna, Opoczno,
Chęciny, Radom* ſławne przedtym
Kommiſſyą Skarbową, *Stężyca* Sto-
łeczne ſą Miaſta Powiatów ſwoich. *Opa-
tow* ſławne Seymikami Woiewództwa
Sendomiſkiego. Święty *Krzyż* albo
Łyſa Góra Opactwo Benedyktyńskie.
Rakon Stolica niegdyś y ſtek Arya-
nów y Socynianów. *Pińczow* Sto-
łeczne Margrabſtwa y Ordynacyi
Myſzkowskich, która teraz należy do
Wielopolskich. *Kielce* Rezydencyja
Zimowa Biſkupów Krakowskich. *Sam-
ſonow* ſławne Kuźnicami żelaznemi.
Kunow należy do Biſkupa Krakowskie-
go, ſławne Marmurami różnego koloru
w górach ſwoich. *Wąchocko* Opa-
ctwo

ctwo Cysterkie należy do Kollacyi Króleskiej. *Przysucha* miasteczko nowo erygowane wstawione wśhelkim Rzemieślnikiem z Niemców samych *Kozienice* Ekonomia Króleśka, *Bezzęcin* y *Itza* z Zamkiem na górze wysokiej, Rezydencye Biskupów Krakowskich. *Końskie*, iedne z porządniejszych Miasteczek, sławne Kuźniami żelaznemi, y wśhelkim Rzemieślnikiem; Rezydencya Małachowskich. *Drzewica* piękne y porządne Miasteczko dopiero się muruje. *Kolbuszowa* sławne manufakturami Stolarskimi y Snycerskimi. *Baranów* nad Wisłą *Staśów* Miasteczko murowane, Fabryka, Papierni y Szabel wstawione. *Głogów*, *Dzików*, *Gielniów*, *Skrzysów*

no, *Sieciechów* Opactwo Benedyktyńskie, *Piotrowin* nad Wisłą, tam Święty Stanisław Biskup Krakowski wskrzesił Piotrowina Dziedzica miejsca tego. *Szydłowiec* Hrabstwo Xiążąt Radziwiłłów, *Stobnica*, *Dukla*, *Zmigrod* y wiele innych.

Województwo Lubelskie.

Herb iego Jeleń biały rogaty, y na iego szyi Korona Króleśka, á przednie nogi, iak do lotu zapędzone, w polu czerwonym.

Senatorów, większych ma 2. Woiewoda y Kasztelan Lubelski.

Dzieli się na 3. *Powiaty*, Lubelski, Łukowski, czyli Ziemię Łuk, y Urzędowski.

Starostwa Grodowe Lubelskie y
W Łukow=

Łukowskie. *Nie Grodowe* Urzędow-
skie, Kazimirskie, Parczowskie, Wą-
wolnickie, Kąkolownickie, Zbuczyn-
skie &c.

Seymikuie w Lublinie, obiera
Posłów 6. Deputatów dwóch.

Miasta znaczniejszy, *Lublin*
Stołeczne Woiewództwa, murem opa-
sane, wstawione Trybunałem Prowin-
cyi Małopolskiej, który się tu poczyna
w pierwszy Poniedziałek po Świętym
Franciszku, y sędzi się do Niedzieli
Kwietney, a potem przenosi się do
Lwowa. W Lublinie sędzą się Woie-
wództwa Krakowskie, Xięstwa Zator-
skie, y Oświęcimskie, Sandomirskie,
Ziemia Chełmska, y Powiat Krasnosto-
wski, Lubelskie y Podlaskie. W Lubli-
nie

nie także odprawiają się Sądy Ziem-
skie y Grodzkie Lubelskie. *Łukow*,
Stołeczne Ziemi Łukowskiej, tu się
agituja Sądy Ziemskie y Grodzkie
Łukowskie, wstawione Jarmarkami
wielkimi na konie y bydło Ukraińskie
y Poleskie. *Urzędow* Stołeczne, Po-
wiat Urzędowski, *Puławy* nad Wisłą,
wstawione Pałacem pięknym y ogro-
dem; Rezydencya Xiążąt Czartory-
skich. *Łęczna* miasteczko wstawione
wielkimi Jarmarkami na konie y
bydło Ukraińskie. *Kazimierz*, nad
Wisłą, zaszczycone niegdyś wielkimi
Szpichrzami, do których Gdańsk po
zboże zaieżdżał. *Piaski* miasteczko
drewniane, w którym jest Zbór Luter-
ski. *Siedlce* miasteczko porządne
Wz pięk-

pięknym kościołem y Ratuszem za-
fzczycone. *Opole, Radzyn* Miasieczka
pięknemi Pałacami przyozdobione.
Kock, Kurow, Lewarion, Pałac Lewar-
towski w Roku 1766. ogień pochłonął.

Woiewództwo Podlaskie.

Kray Woiewództwa Podlaskiego
oblany wielą rzekami, osoblwie Ba-
giem y Narwą, obfituje w znaczną
krescencyą.

Ma za *Herb* Orła białego w czter-
wonym polu, z iedney strony, a z dru-
giey Pogonią Litewką, to jest: iedź-
ca na koniu z dobytym pałaszem.

Ma *Senarorów* większych 2.
Woiewoda y Kasztelan, Podlascy.

Dzieli się na 3. *Ziemie* Drohyc-
ką, Mielnicką, y Bielską, które mają
swoich

swoich Podkomorzych y innych
Urzędników Ziemskich.

Ziemia Drohycka Seymikuie w
Drohyczynie, obiera Posłów 2. y 1.
Deputata. Sądy Grodzkie w Drohy-
czynie, Ziemskie zaś w Drohyczynie,
Sokołowie, w Miedzny, y Makobo-
dach agitują się.

Ziemia Mielnicka Seymikuie
w Mielniku, obiera 2. Posłów y 1.
Deputata, Sądy Ziemskie y Grodzkie
tamże.

Ziemia Bielska ma 3. Powiaty,
Brański, Tykocki, y Surazki. Seymi-
kuie w Brańsku, obiera 2. Posłów y 1.
Deputata. Sądy Ziemskie y Grodz-
kie tamże. Trakt Zatykocki dla
złych przepraw przez Narew, ma
W₃ sobie

sobie pozwolony Gród przez Konfytucyą Seymu *Coronationis* 1764. w Goniędzu, y tam się sądzi przez Officjum Brańskie Grodzkie.

Starostwa Grodowe w tym Woiewództwie są 3. Drohyckie, Mielnickie, y Brańskie, w Ziemi Bielskiej. *Nie Grodowe* są te: Bielskie, Knyshynskie, Augustowskie, Narewskie, Ravgrodzkie, Klefzczelewskie, Łosickie. Leśnictwo Bielskie za osobnym idzie Przywileiem.

Miasta znaczniejszy, *Drohyca* nad Bugiem, Stołeczne Ziemi Drohyckiej. *Mielnik* Stołeczne Ziemi Mielnickiej. *Bielsk*, Stołeczne Ziemi Bielskiej, *Brańsk*, tu Gród Ziemi Bielskiej. *Tykocin* nad Rzeką Narwą przed-

przedtym Królewsczyzna, potym za Jana Kazimierza Roku 1661. dane było dziedzicznym Prawem od Rzeczypospolitey Stefanowi Czarnckiemu Woiewodzie Ruskiemu, za wiadome całemu światu iego wojenne akcye. Jan Klemens Branicki Kasztelan Krakowski Hetman Wielki Koronny przyozdobił to Miasto wpasniał Statuą kamienną, którą temuż wielkiemu Woioownikowi z pięknym napisem erygował; tudzież ozdobnym Kościołem y Kłafztorem Missyonarskim. Dòm Inwalidów, który Stefan Czarncki Woiewoda Ruski z Fundacyą na 12. Towarzystwa Inwalidów erygował, tenże Jan Klemens Branicki Kasztelan Krakowski Hetman Wielki

Wielki Koronny kosztownie odnowił, powiększył, y właśnie na tychże 12. Towarzystwa nowy fundusz uczynił. August II. w Tykocinie wznowił Order Orła Białego w Roku 1705. *Knyśyn* Miasteczko sławne śmiercią Zygmunta Augusta Króla Polskiego w Roku 1572. *Białystok* iedno z najpięknieyszych Miasteczek w Polsce, przyozdobione wspaniałym, pięknym, y wesołym Pałacem, ogrodem, y wielkimi innemi kosztownymi strukturami. *Choroszcza* wesołym y pięknym Pałacem zaszczycona. *Boczki, Zabłudów, Suraz, Supraśl, Goniądz* &c.

Woiewództwo Ruskie.

Rus ta, gdzie są Woiewództwa Ruskie, Bełzkie, Wołyńskie, zowie się

się Ruś czerwona. Miała niegdys swoich Xiążąt Udzielnych, z którymi ustawicznie wojny Polacy prowadzili. Na koniec Kazimierz Wielki przymusił ich do posłuszeństwa, y przyłączwszy Ruś do Polski, na Woiewództwa ją podzielił. Kray Woiewództwa Ruskiego iest w Gruntach żyznych, oblany rzekami: Sanem, Wisłoką, y wielu innemi, ma także wiele wód słonych, z których sól wyrabiaią, iako y stawów obszernych, z których sławne szczupaki Lwowskie.

Herb iego Lew złoty w Koronie złotej w polu błękitnym.

Senatorów większych ma 4. Arcy-Biskup Lwowski, Biskup Przemycki, Woiewoda Ruski, y Kasztelan Lwo-

Lwowski. *Mnieyſych* 2. Przemyſki y Sanocki, Kaſztelanowie.

Dzieli ſię na 3. *Ziemie*, Lwowſka, przy ktòrey Powiat Zydaczewſki, *Przemyska*, y *Sanocka*.

Seymik Poſelski y Relacyiny, czyli General Woiewòdztwa Ruſkiego odprawia ſię w *Wiſni Sądowej*, z kąd wyſyłaiz 7. Poſtów, z kaźdey Ziemi po 2. á z Powiatu Zydaczewſkiego 1.

Seymiki Deputackie y Goſpodarſkie kaźda Ziemia u ſiebie w Stołecznym ſwoim mieſcie odparwia. Ziemia Lwowſka z Powiatem Zydaczewſkim obiera we Lwowie 2. Deputatów, Przemyſka w Przemyſlu 1. Sanocka w Sanoku 1.

Staroſtwa Grodowe, Lwowſkie, Zydaczewſkie,

Zydaczewſkie, Przemyſkie, Sanockie. *Nie Grodowe w Ziemi Lwowſkiej*, Kamionackie, Kamiennopolſkie, Szczerzeckie, Dolińskie, Grodeckie, Janowski, Gliniańskie, Jaworowski. W tym Staroſtwie, we wſi zwaney Skło, ſą wody bardzo zdrowe, y naròżne defekta pomocne. *W Ziemi Przemyſkiej* Drohobyckie, Leżayſkie, Krzeczowski, Mościckie, Stryiſkie, Wiſznińskie, Medyckie, Liſiatyckie &c. *W Ziemi Sanockiej* Kroſnińskie, Mrzygłodzkie &c. Wſzystkie od Miaſteczek tegoż Imienia nazwiſka ſwoie mają.

Miaſta znaczneyſze: *Lwów* Stołeczne Woiewòdztwa y całey Ruſi, między gòrami połoźone, Miaoſto wiel-

wielkie, obszerne, y handlowne, przyozdobione dwiema Zamkami, iednym w mieście, drugim na przedmieściu na górze, zaśczycone pięknymi Kościołami, osobliwie Katedralnym pod tytułem Najswiętszey Panny, y drugą Katedrą *Ritus Graci Uniti*, a trzeci Katedrą Ormiańską. Tedwie ostatnie mają swoich Arcy-Biskupów. Kościół Bernardyński, w którym Świętego Jana z Dukli grób iest, może się między naypięknieyszymi w Polsce liczyć. Z Kapituły Lwowskiej bywa Prezydent, y Vice-Prezydent na Trybunał Prowincyi Mało-Polskiej, dla których sustentacyi pod czas funkcyi, inkorporowała Rzeczpospolita Probstwo Trembowolskie. Jest we

Lwowie

Lwowie wiele pięknych Pałaców, których wystawieniu y konserwacyi daią okazyż Kontrakty Lwowskie na trzy Króle, otwierające się. Tu się także sądzi Trybunał Prowincyi Mało-Polskiej od Przewodney Niedozieli do Świętego Tomasza pod tymże Marszałkiem y Prezydentem co y w Lublinie. Sądzą się Woiewództwa Kijowskie, Ruckie, Ziemia Halicka, Wołyńskie, Podolskie, Belskie, Bracławskie, Czerniechowskie. *Przemysł* Stołeczne Ziemi Przemyskiej, przyozdobione Katedrą *Ritus Graci* y drugą *Latini*. *Jarosław* nad Sanem, piękne w murach niegdyś bardzo handlowne y bogate, teraz ruynuje się. *Sanok* Stołeczne Ziemi

Sanoc-

Sanockiey. *Zydaczow* Stołeczne Powiatu swego. *Samborz* Ekonomia Krolewska Dóbr Stołowych. *Przeworsk*, *Tyczyn*, *Rześów*, przyozdobiony wspaniałym Zamkiem Xiążąt Lubomirskich, tu za Regiment Gwardyi Koronney Konney erygowany iest Dóm na Inwalidów, Xiążąt Lubomirskich kosztem. *Zalcut*, *Kraszczyn*, *Zborów*, *Tarnowiec*, *Zółkiew*, *Złoczow*, *Białymień*, *Podhorce* Pałac Rzewulskich na górze, w pięknym bardzo y wielkim położeniu, zaszczycony Architektura przednią Włoską.

Ziemia Halicka.

Ta Ziemia iest w Woiewództwie Ruskim, ale że się osobno ^{razdzielnie} przeto też udzielną Ziemią ^{nazwać się}

się może. Inaczej zowie się *Pokuciem*. Ma za *Herb* Kawkę czarną w Koronie złotey z rozciągnionemi skrzydłami w Polu białym. Dzieli się na 3. *Powiaty* Halicki, Trembowolski, y Kołomyjski, Ma *Senarora* iednego mnieyszego. *Starostwa* *Grodowe* Halickie y Trembowolskie. *Nie Grodowe* Kołomyjskie, Buczniewskie, Tłumackie, Rohatyńskie, Kałuskie, Jabłonowskie, Sniatyńskie, Sołotwińskie, Krasnopolskie, Mogilnickie &c. *Seymikuie* w Haliczu, obiera 6. Posłów y 1. Deputata. *Miasta* znacznieysze: *Halicz* Stołeczne Ziemi, tu przedtym było Arcybiskupstwo, ale potym przeniesione do Lwowa. *Trembowla*, *Kołomyia* Stołecz-

Stołeczne swych Powiatów. *Stanisławow* Miasto nowo erygowane, obrotne, przyozdobione Pałacem pięknym y wspaniałym, Potockich. *Żezupol*, *Sniatyn*, *Buczniow*, *Robatyn*, *Tymienica*, &c.

Ziemia Chełmska.

Ta Ziemia podobnież iak y *Policka* należy do Woiewództwa *Raskiego*, ale się osobno rządzi. Ma za *Herb* Niedźwiadka białego między trzema drzewami w polu zielonym *Senatorów* 2. *Krzeńcowych*, *Biskupa* *Chełmski*, a mniejszy *Kasztelan* *Chełmski*. Dzieli się na dwa *Powiaty*, *Chełmski* y *Krasnostawski*. *Staw* *Grodowe* *Chełmskie* y *Krasnostawskie*. *Nie Grodowe* *Lubomirski* *Ratneńskie*.

Ratneńskie, *Hrubieszowskie*, &c. *Seymikuie* w *Chełmie*, obiera 2. *Posłów* y 1. *Deputata*. *Miasta* znaczniejsze: *Chełm* Stołeczne Ziemi, tu Katedra Biskupstwa *Ritus Graci*. *Krasnostaw* Murem opasane, Fossami, y Zamkiem obronne: Zamek ten wstawiony w *Historii* *Polskiej* aresztem dwuletnim *Maxymiliana* *Arcy-Xiążęcia* *Austryackiego*, poymanego w *Batalii* pod *Byczyną* na *Słasku* przez *Wielkiego* *Zamoyskiego*. Tu Katedra Biskupa *Chełmskiego*. *Zamość* Miasto Stołeczne *Ordynacyi* *Zamoyskiej*, położone w obszernych polach, y równinach pięknych, na około Murem opasane, Wałami y Fossami głębokimi obwiedzione, Zamkiem zmocnione

przy którym jest Kolegiata, a w niej Dziekan Infułat, Prałatami zaś Kanonikami Akademicy z tamieczney Akademii, którey Fundator Wielki Zamoyski. W Zamościu Unia Ruci Polskiej z Kościołem Łacińskim potwierdzona jest Roku 1720. W Ziemi Chełmskiej są 2. wielkie Jeziora jedno zwane *Switach* na 2. mil wzdłuż, a wszczeg na mile ciągnące się drugie *Białe* dosyć także znaczne.

Woiewództwo Bełzkie.

Ma za *Herb* Gryffa białego na Koronie złotej w polu czerwonym.

Senatorów większych 2. Woiewoda y Kasztelan, Bełzcy. Mniejszych 2. Lubaczewski y Buski, Kasztelanowie.

Dzieli

Dzieli się na 5. *Powiatów*: Bełzki, Grabowiecki, Horodelski, Lubaczewski.

Starostwa Grodowe 4. Bełzkie, Buskie, Grabowieckie, Horodelskie. *Nie Grodowe* Lubaczewskie, Sokalskie, Mostowskie, Korytnickie, Tyfzowieckie, Tarnogórskie, Szczurówieckie. &c.

Seymikuie w Bełzie, obiera 3. Posłów, y 2. Deputatów.

Miasta znaczniejsze: *Bełż* Stołeczne Woiewództwa, wstawione przed kilko set lat obrazem cudownym Najświętszey Panny, przeniesionym przez Bolesława Xięcia Opolskiego do Częstochowy. *Sokal* nad Bugiem, sławne Klasztorem y Kościołem Bernardynów, a w nim cudownym Obrazem

X2

Nay-

Najświętszey Panny. *Tariatko*
wstawione Jarmarkami. *Kryszanpol*
przyozdobiony pałacem pięknym
y wspaniałym Potockich. *Magierow*,
Rubieszow, *Waręż* &c.

Woiewództwo Wołyńskie.

Kray Woiewództwa tego nazwa
można nayobfitszym w Polsce
wszelką krescencyą, a zatym y na-
tańszym.

Ma za *Herb* Krzyż biały w czern-
wonym polu, a wśród Krzyża orzeł
biały.

Senarorow większych 3. Biskop
Łucki, Woiewoda y Kasztelan Wo-
łyński.

Dzieli się na 3. *Powiaty*: Łucki,
Włodzimierski, y Krzemieniecki.

Staro-

Starostwa Grodowe 3. też same
Łuckie, Włodzimierskie, Krzemie-
nieckie. *Nie Grodowe* Kowelkie,
Drohomyłskie, Hnidawskie &c.

Seymikuie w Łucku, obiera 6.
Posłow y 3. Deputatow.

Miasta znaczniejsze: *Łuck* Sto-
łeczne Woiewództwa, przyozdobione
Zamkiem y dwoiaką Katedrą, iedną
Ritús Latini, a drugą *Ritús Graci*.
Włodzimierz Stołeczne Powiatu swe-
go; tu Woiewództwo Czerniechowskie
Seymikuie. *Krzemieniec* Stołeczne
Powiatu swego. *Dubno* y *Ostrog*
Stołeczne *Miasta* Ordynacyi Ostrog-
skiej czyli Dubieńskiej. *Korzec*,
Stołeczne Xięstwa Koreckiego. *Zbaraż*
Stołeczne Xięstwa Zbarażskiego. *Ołyka*
Stołecz-

X3

Stołeczne Ordynacyi Ołyckiej. *Brodz*
flawne Jarmarkami. Konstantynow,
Wiśniowiec, Równe, Podkamienie
flawne cudownym Obrazem Najświęt-
szej Panny Maryi w Kościele Domi-
nikańskim. Międzyrzecz, Ostrogski,
Korecki, Warkowice, Bereseczko,
Zasław, Połonne, Zwiabel, Klew,
Czartorysko, Alexandrya, Annopol,
Olesko flawne urodzeniem Jana III
Sobieckiego. Lachowce pięknym na
 gorze Zamkiem ozdobne; Rezydencya
 Xiążąt Jabłonowskich.

Woiewództwo Podolskie.

Kray tego Woiewództwa obfitu
 y żyzny bardzo, w polach wielkich,
 y obszernych pastwiskach, w których
 żywi wielką moc bydła, y koni stada,
 zagę-

zagęszczony nieprzeliczonemi pasie-
 kami, z których obywatele tameczni
 największy handel y bogactwa mają,
 tym czasem Woiewództwo Podolskie
 naypodlegleysze najazdom Kozackim,
 Tureckim, Tatarskim.

Ma za *Herb* Słońce złote w bia-
 łym polu,

Senatorow większych 3. Biskup
 Kamieniecki, Woiewoda Podolski, y
 Kasztelan Kamieniecki,

Dzieli się na 3. *Powiaty*, Kamie-
 niecki, Latyczewski, Czerwonogrodz-
 ki. *Starosta* Generał Ziem Podolskich
 ma pod swoją Jurysdykcyą dwa
Grody, Kamieniecki, y Latyczewski.
Nie Grodowe Starostwa są te: Czer-
 wonogrodzkie, Barłkie, Chmielnickie,

Kopaygrodzkie, Mukarowskie, Płoski-
rowiekie, Skalskie, Salnickie, Smotry-
ckie, Dzwynogrodzkie, Domanio-
skie, Ulanowskie, Lityńskie, Chrep-
teiwskie.

Seymikuie w Kamieńcu Podol-
skim, obiera 6. Posłów y Dwóch De-
putatów.

Miasta znaczniejsze są: *Kamie-
niec Podolski* nad rzeką Smotryczem
Stołeczne Woiewództwa, Forteca y
obrona Polski od Turków, między
wielkimi y niedostępniemi skałami
położone. Machomet IV. Sułtan Tu-
recki w Roku 1672. Kamieniec mocą
wziął, który w ręku Tureckich aż do
Roku 1699. zostawał, y dopiero przez
Traktat Karłowicki, gdy wieczny
pokój między Polską y Turkami
stał

stał, oddany był. Król terazniejszy
w Roku przeszłym mury około Ka-
mienickiej Fortecy odnowić znacz-
nie kazał, tudzież Artyleryą powięk-
szył. Od Kamieńca trzy mile, są
Okopy Świętej Trójcy, Forteca prze-
ciw Tureckiej granicy nad Dnie-
strem, za staraniem y kosztem teraz-
niejszego Króla zreparowana. *Lary-
czow, Bar, Batow* sławne klęską
Wójfka Polskiego w Roku 1652. od
Chmielnickiego Kozackich buntów
pryncypała, porażonego. *Paniowce,
Zwaniec, Buczacz, Ufiatyń, Tarno-
pol, Czorstków, Jazłowiec, Zalesz-
czyki* sławne Fabryką sukien y mate-
ryi, osoblwie Kamlotów, y *Mal-
czyce* &c.

Woie-

Woiewództwo Podolskie ma 2. *Sędziów pogranicznych*, którzy wraz z Sędzią y Pisarzem Grodzkiemi Kamienieckimi, tudzież Kommissarzami od Porty Ottomańskiej, sądy pograniczne w sprawach Obywatelów Polskich z Tureckimi sądzą: Sędziemu każdemu po 2000. Złotych Skat Koronny płaci corocznie. Starostwie Pograniczni na Ukrainie, równie iak y Grodowi, przysięgają Królowi na wierność; y takie Starostwa niepodpadają *Juri Communicativo, Cessji* na Białegłowy.

Woiewództwo Bracławskie.

Ma za *Herb* Xieźyc niepełny w Krzyżu.

Senatorów 2. większych, Woiewoda

woda y Kasztelan Bracławski.

Dzieli się na 3. *Powiaty* Bracławski, Winnicki, y Zwinogradzki.

Starostwo Grodowe Winnickie, *Nie Grodowe* Zwinogradzkie, Niechorowskie, Dymidzkie, &c.

Seymikuie w Winnicy; obiera Posłów 6. y Deputatów Dwóch.

Miasta znaczniejsze: *Bracław* Stołeczne Woiewództwa, nad rzeką Bògiem, erygowane od Alexandra Króla przeciw inkursyom Tatarskim, Roku 1492. *Winnica* nad rzeką Bògiem, Stołeczne Powiatu swego. *Ko-niecpole, Humañ, Targowice, Niemierów, &c.*

Woiewództwo Bracławskie, podobnie iako y Podolskie, ma swoich Pogra-

Pogranicznych Sędziów, którzy wraz z Kommissarzami od Porty, y Hana Tatarskiego zeszaniemi, rozstrzygają sprawy y kłótnie zachodzące między obywatelami tych dwóch Potencyi.

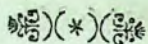
Woiewództwo Kijowskie.

To Woiewództwo przedtym bardzo obszerne było, całą bowiem prawie Ukrainę w sobie zamykało, teraz znaczna jego część odpadła do Moskwy. Roku albowiem 1686. przez Traktat Grzymułtowski, oddana Moskwie wszystka Ukraina za Dnieprem, y te osady: Pułtawa (tam Piotr Wielki, Car Moskiewski zbił na głowę Karola XII. Króla Szwedzkiego w Roku 1709. który z tamtąd do Benderu uciekać musiał pod Protekcją

Porty

Porty Ottomaniskiey) Perewołodcznia, Peryesław, Mirograd, Lubny, Przyłusk, Hadziacz, Ostroz, Baturyn, Niżyn aż do Putywla. A z tej strony Dniepra, oddano Moskwie Kijów, Pieczary, Trypol, Stayki, Wasilków, y wszystkie grunta między rzeczkami: Stulmą y Irpienią, na 5. mil od Kijowa, aż do Stayków. W dole po nad Dnieprem zostały przy Polszcze te osady: Ryszczów, Trechtymierów, Kaniów, Moszna, Sokolnica, Czerkasy, Borowica, Buzyn, Kryłów, Czehryn, aż do Tasmyny Rzeki. Od Tasmyny znowu rzeki począwszy, należy do Moskwy, Zaporohy, czyli brzegi Dniepru niedostępne, samemi kamieniami opasane, od których zowią się

Koza-



Kozaki: *Zaporomscy*; Sicz czyli Kozacy Siczowi. Dzikie Pole, czarny Las, Kudak, y inne Siedliska, y kępy Kozackie, aż do wpadku rzeki Dniepru w Morze Czarne.

Woiewòdztwo Kijowskie ma za *Herb* Anioła białego wczzerwonym polu, z mieczem dobytym.

Senatorów większych 3. Biskup
Woiewoda, y Kasztelan Kijowski.

Dzieli się na 3. *Powiaty*: Kijowski
Zytomirski, y Owrucki.

Starostwa Grodowe: Zytomirskie, y Owruckie. Nie Grodowe Białocerkiewskie, Bohusławskie, Czehryńskie, Czerkaskie, Kaniowskie, Korsunskie, Trechtymirowskie, &c.

Seymikuie w Zytomierzu, lab
Owru-

Owuczu, obiera Poſtów 6. y Depu-
tatów 2.

Miasta znaczneyſze: *Zyromierz* Stołeczne Powiatu ſwego, tu *Katedra* Biskupſtwa Kijowſkiego. *Owrucz*, *Białacerkiew*, *Bohuſław*, *Berdyczow* wſławione cudownym Obrazem Nayſwiętſzey Maryi Panny w Koſciół Karmelitański, Koſciół y Kłaſztor zaſtania od inkurſyi Kozaków Buntowników czyli Haydamaków, Forteczka; tu ſkład Obywatelów całego prawie Woiewództwa przed niażdżami Kozackimi.

Województwo Czernichowskie

Całe to Województwo za Jana
Kazimieza przez Traktat Grzymuś-
towski Moskwie jest uступione, imię więc
tylko

tylko iego przy Polszcze zostało.

Ma za *Herb* Orła o dwóch głowach pod iedną Koroną.

Senatorów większych 2. *Woiewoda* y *Kasztelan* *Czerniechowski*.

Powiaty 2. *Czerniechowski* y *Nowogródzki* *Siewierski*.

Starostwa Grodowe, *Czerniechowski*, do *Woiewody* należy, y *Nowogródzkie*.

Seymikuie w *Włodzimierzu*, obiera *Possów* 4. y *Deputatów* dwóch.



PROWIN.

PROWINCYA

Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

Wielkie Xięstwo Litewskie miało swoich udzielnych *Xiążąt*. *Władysław Jagiełło* *Wielki Xiąże Litewski* pojąwszy w Roku 1385. za *Zonę* *Jadwigę Królową* *Polkę*, *Córkę młodszą* *Ludwika Króla Węgierskiego* y *Polskiego*, przyłączył *Litwę* do *Polski*. *Zupełna* iednak iey z *Koroną* *Unia* co do praw y wszelkich *Prerogatyw*, dopiero za *Króla* *Zygmunta Augusta*, ostatniego z *Familij Jagiellońskiej* *Potomka*, na *Seymie* *Lubelskim* w Roku 1569. stanęła.

Wielkie Xięstwo Litewskie graniczy na *Północ* z *Kurlandją*, *Infanta-*

Y

mi

mi Rosyjskimi, y Moskwą, na
Wschód z Moskwą, na *Południe*
 z Woiewództwem Wołyńskim, na
Zachód z Woiewództwem Podlaskim,
 z Prusami Brandeburskimi, y morzem
 Bałtyckim. Ma na wzdłuż około 120-
 mil, na szerz prawie tyleż. Położona
 jest w powietrzu miernym, ale zi-
 mnieyszym od Polski; całe prawie w
 lasach obszernych, gdzie zwierza
 wszelkiego rodzaju podostatek, Obla-
 ne jest rzekami. *Niemnem*, na któ-
 rym handel prowadzi na Wicinach &
 Królewcem. *Dźwina*, przez tę han-
 dluie z Rygą, *Wilią*, *Prypeciem*,
Dnieprem, *Syrem*, *Berczyną* &c.
Narod Litewski teyże jest indu-
 stryi y geniuszu iak Polski. *Religia*
Kato-

Katolicka od Roku 1386. w Litwie
 kwitnie. *Herb* Xięstwa Litewskiego
 jest Pogonia, albo Kawaler siedzący
 na koniu rozpędzonym, z Szablą do-
 bytą na pogonienie nieprzyjaciela.
 Xięstwo Litewskie erygowane jest na
 trzecią Prowincyą Rzeczypospolitey
 Polskiej. Co trzeci Seym daie z
 między siebie Marszałków Seymo-
 wych, y ten trzeci Seym odprawować
 się powinien, według Prawa, w Grod-
 nie.

Prowincya Litewska zamyka
 w sobie XI. Woiewództw. I. Wileń-
 skie, II. Trockie, III. Xięstwo czyli
 Starostwo Zmudzkie, IV. Smoleńskie,
 V. Połockie, VI. Nowogródzkie,
 VII. Witebskie, VIII. Brzełskie Litew-
 Yz skie

skie IX. Mściwawskie, X. Mińskie.
XI. Infantzkie.

Woiewództwo Wileńskie.

Ma *Herb* tenże, co y Xięstwo Litewskie.

Senatorów większych 3. Biskup, Woiewoda, y Kasztelan; Kasztelan Wileński ma krzesło w Senacie między Woiewodami, Sandomirskim y Kaliskim.

To Woiewództwo dzieli się na 5. *Powiatów*: Własny Wileński, Oszmiański, Lidzki, Wilkomirski, Braślawski.

Starostwa Grodowe: Wileńskie należy do Woiewody Wileńskiego, Oszmiańskiego, Lidzkiego, Wilkomirskiego, Braślawskiego. *Nie Grodowe* w Wileńskim, Bystrzyckim, Inturskim, Kiernowskim,

skie,

skie, Meyszagolskie, Ławaryskie, Trokinowskie, Rakanciszkie &c. *W Powiecie Oszmiańskim* Dawgilewskie, Dudzkie, Dziewieniskie, Hubskie, Jakubskie, Krewskie, Lipniskie, należy do Artylleryi Wielkiego Xięstwa Litewskiego, Markowskie, Miadziolskie, Trabskie, Wileyskie, Pokretonskie &c. *W Powiecie Lidzkim* Borciańskie, Dubiskie, Eyszyskie, Koniawskie, Nowodworskie, Ostryńskie, Raduńskie, Wasiliskie &c. *W Powiecie Wilkomirskim* Bolnickie, Kupiskie, Oniksztańskie, Pieniańskie, Subockie, Uczpolskie &c. *W Powiecie Braślawskim* Opełskie &c. Wszystkie te Starostwa biorą imię od miasteczek lub wsi tegoż nazwiska.

Y₃

Woie-

Woiewództwo czyli Powiat Wileński *Seymiku* w Wilnie, á Powiaty w swoiey Stolicy; z każdego Seymiku wysyłaia na Seym po 2. Posłów. Na Deputackim zaś Seymiku w Poniedziałek po Gromnicach, obieraią po 2. Deputatów na Trybunał Główny Wielkiego Xięstwa Litewskiego, iednego na Kadencyą Wileńską, á drugiego na Kadencyą Ruską. Summa Posłów 10. Deputatów 10. Sądy Ziemskie y Grodzkie w Stołecznym Miastach Powiatowych. Oszmiański Powiat sádzi się w Miadziolu.

Miasta znaczneyse: *Wilno* nad rzeką Wilią, Stołeczne całego Xięstwa, fundowane od Gedymina Xiążęcia Litewskiego, murem opasane, przyozdobione

bione wspaniałemi Kościołami, osobliwie Katedralnym Biskupa Wileńskiego, w którym iest Grób Świętego Kazimierza Królewica Polskiego. Akademia Wileńska iest pod dozorem Xięży Jezuitów. W Wilnie agituie się Trybunał Główny Wielkiego Xięstwa Litewskiego, poczyna się w Poniedziałek po Świętym Stanisławie Biskupie, y sádzi się przez 22. Niedziel nieprzerwanie. Marszałka Trybunałskiego obieraią Deputaci Kadencyi Wileńskiej, maią iednak prawo wotowania na niego y Deputaci z Repartycyi Ruskiey, ci, którzyby się w Wilnie na ten czas znaydowali. Po skończoney kadencyi Wileńskiej, Deputaci, którzy na niey sádzili, iuż nie są obligo-

wani do sądzenia Kadencyi Ruskiej, która się raz w Mińsku, a drugi raz w Nowogròdku alternatą odprawia, ale tylko Marszałek Trybunału Głównego w Wilnie obrany. Po skończonym Trybunale Ziemskim w Wilnie, wyznaczeni przez Marszałka z Koła Deputackiego w liczbie 8. Deputaci z tylaż Deputatów Duchownych, których 3. z Kapituły Wileńskiej 2. z Zmudzkiej, a 1. z Smoleńskiej bywa, złączywszy się y z pomiędzy siebie wybrawszy Marszałka świeckiego, Sądy Trybunału Duchownego, czyli *Compositi Judicii* przez Niedziel 6. nieprzerwanie sądzą. Pisarzami zaś Trybunałskimi w Litwie nie Pisarze są Ziemscy, iak w Koronie

każdy

każdy z swego Woiewòdztwa lub Ziemi, ale Deputaci *per turnum* Woiewòdztw y Powiatów. Na kadencyi Wileńskiej w Wilnie sądzą się Woiewòdztwa: Wileńskie z swemi Powiatami, Trockie z swemi Powiatami, Xięstwo Zmudzkie, Woiewòdztwa Smoleńskie, Połockie, y Brzeskie Litewskie z swemi Powiatami. *Ośmiana, Lida, Wilkomierz, Braślaw, Stołeczne Miasta* swoich Powiatów, zaszczyczone Seymikami y Sądami. Ekonomia Lidzka należy do Dóbr stołowych Królewskich.

Woiewòdztwo Trockie.

Ma za *Herb* Pogonią w czerwonym polu.

Senatorów 2. Większych, Woiewoda

woda y Kasztelan Trocki. Kasztelan ma miejsce między Woiewodami Sieradzkim y Łęczyckim.

Dzieli się na 4. *Powiaty*: Trocki własny, Grodzieński, Kowieński, y Upitski.

Starostwa Grodowe, Trockie, należy do Woiewody, Grodzieńskie, Kowieńskie, Upitskie. *Nie Grodowe w Trockim Powiecie*: Dawgowskie, Przecławskie, Łozdzieyskie, Mereckie, Metelskie, Niemonoykie, Zosielskie, Żyzmorskie &c.

W Powiecie Grodzieńskim Berznickie, Przewalskie, Wasilkowskie, Filipowskie &c. *W Powiecie Kowieńskim* Dorfuńskie, Kormiałowskie, Pilwskie, Puńskie, Preńskie, Stoklińskie, Wilkowskie, Wisztynieckie &c.

W Po-

W Powiecie Upitskim Gulbińskie, Szymańskie, Szadowskie, Stęgwilskie, Wobolnickie, Zydeykańskie &c. od Miasteczek, lub wiosek nazwiska biorą.

Woiewództwo Trockie *Seymiku* w Trokach. Powiat Grodzieński w Grodnie, Kowieński w Kownie, Upitski w Poniewiezu. Na każdym Seymiku po 2. Posłów y po 2. Deputatów obieraia. Summa Posłów 8. Deputatów 8. Deputatów połowana Trybunał Kadencyi Wileńskiej, a druga na Trybunał Kadencyi Ruskiej.

Miasta znaczniejsze: *Troki*, miasto Stołeczne Woiewództwa, *Grodno* Stołeczne Powiatu swiego, nad rzeką Niemnem, zaśczycone Seymami z kadencyi na Wielkie Xięstwo Litewskie

skie znacznie ogniem po kilka razy zdo-
 zolowane. Tu się agituia Kommissye,
 Skarbowa, y Woyskowa Wielkiego
 Xięstwa Litewskiego. Ekonomia
 Grodzieńska należy do Dóbr Stoło-
 wych Króleskich. *Kowno* Stołeczne
 swego Powiatu, między Niemnem y
 Wilią Rzekami. *Upisz* Stołeczne
 swego Powiatu. *Wygry* miejsce za-
 szczycone Klasztorem y Kościołem
 Kamedułów. *Pozasie* góra, zwana
 Mons Pacis, wstawiona Kościołem
 Kamedułów. *Merecz*, *Ponie-
 wiecz*, *Olita* Ekonomia Króleśka.
Olkieniki sławne Konfederacya
 Olkienicką, czyli bardziey krwi oby-
 watelskiej rozlaniem, w Roku 1700.
 niegodnym wspomnienia.

Xięstwo

Xięstwo Zmudzkie.

Kray Xięstwa Zmudzkiego ma
 grunta żyzne, y urodzayne; graniczy
 na *Północ* z Xięstwem Kurlandzkim,
 na *Wschód* z Woiewództwem Wileń-
 skim, na *Południe* z Woiewództwem
 Trockim, na *Zachód* z Prusami Bran-
 deburskimi, y z morzem Bałtyckim.

Herb Xięstwa, Pogonia na Cho-
 rągwi białey w Polu czerwonym na ie-
 dney, a na drugiej stronie niedźwiedź
 czarny z białą obrużą. Ponieważ zaś
 Xięstwo Zmudzkie na Xiążąt Litew-
 skich było rządzone przez Starostów,
 dla tego ciż Starostowie nie odmienili
 dotąd swego tytułu na Woiewództwo,
 lubo są Senatorami Krześłowemi.

Ma tedy to Xięstwo *Senatorów*
 Krześło-

Krzeńowych 3. Biskup, Starosta, y Kasztelan Zmudzki. Starostwo Zmudzkie idzie przez Elekcyą, Król iednego z podanych sobie Kandydatów potwierdza. Starosta Zmudzki ma miejsce w Senacie między Woiewodami, Łęczyckim y Brzeskim Kujawskim.

Dzieli się to Xięstwo na 28. *Pomiarów* to iest: Eyragolski, Wilkowski, Wieloński, Rosieński, Widukleski, Krozki, Tendziagolski, Jaswoński, Szawelski, Wielkich Dyrwian, Małych Dyrwian, Berżański, Uzwętski, Telszewski, Retowski, Pojurski, Wieszniański, Korczewski, Szaudowski, Gondyński, Twercki, Potumszewski, Bierzyniański, Połongowski, Powondziński, Medyn-

Medyngiański, Konklański, Zorański, z których pierwsze 13. Sądy Ziemskie y Grodzkie mają w *Rosieniach*. Powiaty Wielkich Dyrwian, y Małych Dyrwian, przez Konstytucyą Seymu Roku 1766. wyłączone są z repartycyi Rosieńskiej, y inkorporowane do repartycyi Telszewskiej. Drugie zaś 15. w *Telszewie*. Grody obydwu Rosieński y Telszewski należą do Sądowej Juryzdykcyi Starosty Zmudzkiego. *Starostwa Nie Grodowe* w Xięstwie Zmudzkim są te: Wielońskie, Jurborgskie, Beylagolskie, Skirsztymońskie, Jaswońskie, Rosieńskie, Botockie, Wieszniańskie, Tryskie, Chweydańskie, Telszewskie, Tyrkiszlewskie, Retowskie, Plungiańskie, Gorzdowskie,

dowskie, Połongowskie, Plotelskie &c. Ekonomia Szawelska należy do Dóbr Stołowych Królewskich.

Seymiki to Xięstwo w Rosi-
niach, obiera 3. Posłów na Sejm y
4. Deputatów na Trybunał Wielkie-
go Xięstwa Litewskiego, 2. na Kaden-
cyą Wileńską, a 2. na Kadencję
Ruską, w Mińsku lub w Nowogródku
agitującą się.

Miasta znaczniejsze *Miedniki*
Miasto Stołeczne Xięstwa, przyozdo-
bione Katedrą Biskupstwa Zmudz-
kiego. *Rosiennie* zaśczycone Sey-
mikami, Sądami Grodzkimi y Ziem-
skimi, *Telszew.* tu się także Sądy
Ziemskie y Grodzkie odprawiają. *Bi-
rze, Polangen,* czyli *Plongow* port
niegdys

niegdys sławny na morzu Bałtyckim.
Król terazniejszy zamyśla go wzno-
wić, y w tey intencji kazał probować
Panu Czakiemu Geografowi swo-
iemu, iezeliby wygodny mógł być
przystęp dla Okrętów do lądu, co się
w rzeczy samey pokazało, y owšem
znaleziono w morzu poznaiki muru
dawnego, który okręty od nawalno-
ści morskich zaścianał. Port ten od
Szwedów Kamieńmi zarzucony był
dla przeszkodzenia handlem Polskim
na morzu Bałtyckim, *Willeia, Fur-
borg, Uzwera &c.*

Woiewództwo Smoleńskie.

To Woiewództwo całe prawie
do Moskwy należy, ustąpione przez
Traktat Grzymułtowski, imie ied-

nak Woiewództwa zachowuie.

Ma za *Herb* Łaskę złotą na Chorągwi czerwoney w Szarym Polu. *Senatorow* 3. Krzeńowych: Biskup, Woiewoda y Kasztelan Smoleński.

Dzieli się na dwa *Powiaty*, Właśny Smoleński y Starodubowski.

Starostwa Grodowe, Smoleńskie należy do Woiewody y Starodubowkie, obydwu Tytularne, ponieważ attynencye do nich, w ręku Moskiewskich.

Seymiki Exulantkie Woiewództwo Smoleńskie odprawuie w Wilnie u Xięży Bernardynów. Powiat Starodubowski u Karmelitów Bosych pod ostrą bramą; obierają na każdym Seymiku po 2. Posłów, y po 2. Deputa-

Deputatów. Summa Posłów 4. Deputatów 4.

Woiewództwo Połockie.

Ma za *Herb* Pogonią w białym Polu.

Senatorów Krzeńowych 2. Woiewoda y Kasztelan, Połoccy. Woiewodę Szlachta przez Elekcyą obiera, a Król iednego z podanych Kandydatów potwierdza.

Starostwo Grodowe, Połockie należy do Woiewody. *Nie Grodowe* Dziśnińskie y inne Królewszczyny.

Seymikuie w Połocku, obiera 2. Posłów, y 2. Deputatów, iednego na Kadencyą Wileńską, a drugiego na Kadencyą Ruską.

Miasta znaczniejsze: Połock
Zz Stołecz-

Stołeczne Woiewództwa, ma swego Arcy-Biskupa *Ritus Graci*; Zafszczone Elekcyami Woiewodów, Połków y Deputatów, tudzież Sądami Ziemijskimi y Grodzkimi. Przyozdobione Kościołem y Klasztorem Xięży Jezuitów, y obfzarnemi majątnościami, od Stefana Batorego nadanemi. Cerkiew Bazylianów Unitów sławna Grobem Świętego Jozafata Arcy-Biskupa Połockiego. *Dieśna, Sokol, &c.*

Woiewództwo Nowogródzkie.

Ma za *Herb* Pogonią z iedney, á z drugiey strony Anioła w czerwonym Polu.

Senatorów 2. Krześlowych, Woiewoda y Kasztelan Nowogródzki.

Dzieli się na trzy *Powiaty*, własny

fny Nowogródzki, Słonimski, Wołkowyski.

Starostwa Grodowe: 3. od tegoż Imienia, Nowogródzkie, należy do Woiewody. *Nie Grodowe w Nowogródzkim Powiecie*: Cyryńskie y inne Królewsczyny. Ekonomia Nowogródzka należy do Dóbr Stołowych Króleskich. *W Powiecie Słonimskim* Sokołowskie, Zdzitowskie &c. Ekonomia Słonimska należy do Dóbr Stołowych Króleskich. *W Powiecie Wołkowyskim*, Mściboskie, Jaśłowskie, Wolpińskie, &c.

Seymikuie to Woiewództwo w Nowogródku. Powiaty w Słoniemiu y Wołkowysku, wszędy obierają po 2. Połków y po 2. Deputatów. Summa:
Z3 Po-

Posłów 6. Deputatów 6. połowa na Kadencyą Wileńską, a druga na Ruską.

Miasta znaczniejsze: *Nowogrodek* Stołeczne Województwa, tu się agituie Trybunał Główny Wielkiego Xięstwa Litewskiego Kadencyi Ruskiej, pod tymże Marszałkiem, co y w Wilnie, lecz pod innemi Deputatami, na Kadencyą Ruską od Województw Powiatów destynowanemi, zaczyna się w Poniedziałek po Trzech Królach, sędzi się przez 22. Niedziel nieprzerwanie, y to, co drugi tylko rok: ponieważ jest alternata z Mińskiem. *Sto- nim* stołeczne Powiatu swego, blisko tego Miasta jest Monaster, y *Kawna* Cerkiew Zyrowicka Bazylianów Unitów. *Wołkowysko* Stołeczne swego Po-

Powiatu. *Stuck* stołeczne Xięstwa Stuckiego Xiążąt Radziwiłów, przyozdobione Pałacem wspaniałym. *Nie- smież* przyozdobione Pałacem wspaniałym Rezydencyalnym Xiążąt Radziwiłów, tudzież Klasztorem Xięży Jezuitow y Benedyktyńskim. *Kleck* Stołeczne Ordynacyi Kleckiej Xiążąt Radziwiłow. *Ustron*, *Mys* Hrabstwo Massalskich. *Lachowice*, *Lubieszon*, &c.

Województwo Witebskie.

Ma za *Herb* Pogonią na Chorągwi Zieloney w polu Czerwonym.

Senatorów Krześkowych 2. Woiewoda y Kasztelan Witebski, Woiewodę Szlachta obiera, Król potwierdza.

Dzieli się na 2. *Powiaty*: Witebski y Orszański. 24 Sta-

Starostwa Grodowe, Witebskie należy do Woiewody, y Orszańskiego. *Nie Grodowe w Witebskim Powiecie*. Jezierzyskie, Koziańskie, Uświat-skie, Wielizkie, Zasurańskie &c. w *Powiecie Orszańskim*, Borysowlkie, Luboszańskie. Ekonomia Orszańska należy do Dóbr Stołowych Króle-skich.

Seymikuie to Woiewództwo w Witebsku, a Powiat Orszański w Or-szy, obieraia po 2. Posłów, y 2. Depu-tatów. Summa Posłów 4. Deputa-tów 4.

Miasta znaczniejszy: *Witebsk* Stołeczne Woiewództwa, nad Rzeką Dźwiną, zastrzycone Sądami Grodz-kiemi y Ziemskimi, tudzież Ele-
kcy-

kcyami Woiewodów: *Orsza* Stołeczne Powiatu swego nad Dnieprem. *Bor-ysław, Ulla, Radziwiłł, Szkłów* Hrabstwo Xiążąt Czartoryskich. *Mo-hyłów*, tu *Dysunia* ma swego Wła-dykę czyli Biskupa. Ekonomia Mo-hyłowska należy do Dóbr Stołowych Króleskich.

Woiewództwo Brzeskie Li-tewskie.

Ma za *Herb* Pogonią w błękit-nym Kolorze, w Polu czerwonym.

Senatorów 2. Krześńowych, Wo-iewoda y Kasztelan, Brzescy Litew-scy.

Dzieli się na 2. *Powiaty* Brzeski Litewski, y Piński.

Starostwa Grodowe Brześciań-skie,

skie, y Pińskie. *Nie Grodowe w Brze-
skim Powiecie* Szereszowskie, Kamie-
nieckie, Ziołowskie. Ekonomia Brze-
ska Litewska z Kobryniem należą do
Dobr Stołowych Królewskich. W
Pińskim, Drużyłowickie &c. Ekono-
mia Pińska należy do Dobr Stoło-
wych Królewskich.

Seymikuie to Woiewództwo w
Brześciu Litewskim, á Powiat Piński
w Pińsku, obieraiaż po 2. Posłów y
po 2. Deputatów. Summa 4. Posłów
y 4. Deputatów.

Miasta znaczniejszy: *Brzeście*
Litewskie, Stołeczne Woiewództwa
nad Bugiem. *Pińsk* Stołeczne swego
Powiatu. *Biata* Miasto przyozdo-
bione Pałacem wspaniałym Rezyden-
cyal-

cyalnym Xiążąt Radziwiłów, tudzież
Akademią dependującą od Akademii
Krakowskiej, która tam wysyła
Professorów. *Kodeń* nad Bugiem
Hrabstwo Sapieżyńskie. *Wołczyn*
przyozdobione Pałacem wspaniałym
Xiążąt Czartoryskich; Kaplica Woł-
czyńska między najpiękniejszymi
Architektoniki wynalazkami liczyć
się może. Seminarium dla Ducho-
wienstwa *Risus Graci*, pod dyrekcyą
XX. Bazylianów, kosztem Xiążąt w
różnym guście funduje się. Wołczyn
sławny urodzeniem Stanisława Augu-
sta Króla Polskiego dnia 17. Stycznia
1732. *Wysokie Litewskie*, Miasto
Stołeczne Jarmarkami na konie y
bydło Ukrainkie, *Tereşpol* jedne z
porząd-

porządnieyszich miasteczek w Polszcze, *Izabelin* od Imienia Xiężny Jey Mości Generałowy Ziemi Podolskich nazwisko mające, miasteczko porządne. *Pratulín* sławne Jarmarkami, *Dąbrowica*, *Stawiatycze*, *Kamieniec Brzeski Litewski*. Ten kraj po polowie nazywa się *Polissem*, wielka w nim moc lasów, błót, rzek, jezior, ryb, ptactwa rozmaitego. Rzeka *Prypec* na dwie go połowy, północną y południową, dzieli.

Województwo Mściśławskie.

Ma za *Herb* Pogonią na chorągwi żółtej w czerwonym Polu.

Senatorów 2. Krześlowych, Woiewoda y Kasztelan Mściśławski.

Starostwa Grodowe Mściśławskie, *Nie Grodowe* Radomyślskie, Krzyczewskie,

czewskie, Korczanńskie, &c.

Seymiki w Mściśławiu, obiera 2. Posłów y 2. Deputatów.

Miasta znaczniejszye, *Mściśław* Stołeczne Woiewództwa, *Krzyczew*, *Bobrow*, *Radomyśl*, &c.

Województwo Mińskie.

Ma za *Herb* Pogonią w cielistym Kolorze.

Senatorów 2. Krześlowych, Woiewoda y Kasztelan, Mińscy.

Dzieli się na 3. *Powiaty*, własny Miński, Mozyrski, y Rzeczycki.

Starostwa Grodowe, Mińskie, Mozyrskie, y Rzeczyckie. *Nie Grodowe* w Mińskim, Krasnosiełskie, Radoszkowskie, &c. w Mozyrskim Powiecie, Zahalskie. W Powiecie Rzeczyckim Bobruj-

Bobruyskie, Czeczerskie, Homelskie,
Rohaczewskie, Propoyskie, &c.

Seymikuie to Woiewòdztwo w
Mińsku, Powiaty zaś w Miastach, od
których nazwiska mają, wszędy obie-
rają 2. Posłów y po 2. Deputatów.
Summa Posłów 6. Deputatów 6.

Miasta znaczniejsze: *Mińsko*
Stołeczne Woiewòdztwa, mieysce
Trybunału Wielkiego Xięstwa Litew-
skiego na Kadencyą Ruską, który się
po skończoney Kadencyi Wileńskiey,
do Mińska, a drugiego Roku do
Nowogródka. pod tymże Marszałkiem
przenosi, y sędzi się od Poniedziałku
po Trzech Królach przez 22. Nie-
dziel nieprzerwanie. Zowie się zaś
dla tego Trybunałem Kadencyi Ru-
skiej,

skiej: bo Woiewòdztwa, które tu się
sądzą, iako to Woiewòdztwo Nowo-
gródzkie z swemi Powiatami, Witeb-
skie z swym Powiatem, Mściśławskie,
Mińskie z swemi Powiatami, składają
Ruś Białą. *Mozyr y Rzeczycę* Stołe-
czne swych Powiatów. *Brabin, Ho-*
mel, Rohaczem, &c.

Woiewòdztwo Inflantkie.

Inflanty, albo Inflandy należą do
Litwy oraz y do Polski, dla tego z
Kancellaryi pod dwiema pieczęciami
Koronną y Litewską expedycye y
Przywileie dla nich wychodzą. In-
flanty niegdyś należały do Polski, y
zamykały w sobie 3. Woiewòdztwa,
Derpskie, Wendeńskie, y Parnawskie,
ale gdy te nayprzód do Szwecyi przez

Tra-

Traktat Oliwski w Roku 1660, po-
tym od Szwedów do Moskwy, za
panowania Piotra Wielkiego, odpadły,
część tylko Inflant bardzo mała przy
Polszcze została się, czyli Powiat
Dyneburski pod Imieniem Woiewódz-
twa Inflantkiego, które ma za *Herb*
Gryffa białego w czerwonym Polu,
w nodze prawey miecz dobyty trzy-
mającego, á na pierśiach Litery S.
y A. związane, z Koroną złotą na
głowie.

Senatorów Krzeńowych 3.
Biskup, Woiewoda, y Kasztelan In-
flantscy.

Starostwo Grodowe: Dyneburskie.
Nie Grodowe, Lucyńskie, Rzeczyckie,
Maryenhauzkie, &c.

Seymiki

Seymiki y Sądy w Dyneburgu,
obieraiaż Posłów 6. których 2. z In-
flant samych, y ci są obligowani być
na Seymiku, 2. zaś z Korony, y 2.
z Litwy Król nominuje. Woiewódz-
twa Inflantkie żadnego Deputata na
Trybunał Wielkiego Xięstwa Litew-
skiego nieposyła, bo z Dyneburga
idzie appellacya nie do Trybunału,
lecz do Assesoryi Koronney. Kom-
missarzów zaś 2. obiera, y wysyła na
Kommissyą Skarbową Wielkiego
Xięstwa Litewskiego do Grodna,
którzy wraz z innemi Kommissarza-
mi, co 2. lata na Seymie kreowane-
mi, zasiadają w Kommissyi Skarbo-
wey Wielkiego Xięstwa Litewskiego;
pensya zaś nie ze skarbu im Litew-
skiego,

Aa

skiego, iak innym Kommissarzom, ale podług dawnego zwyczaju, od Woiewództwa należy się, y nie wdają się w inne Kommissyi sprawy, tylko w te, które dawniey należały do Trybunału Skarbowego Wielkiego Xięstwa Litewskiego, przez ustanowienie Kommissyi Skarbowych zkasowanego.

Miasta znaczniejsze: w Inflantkim Woiewództwie *Dyneburg* Stoleczne Woiewództwa nad rzeką *Dzwina*, *Marienhauz* *Lucyn* czyli *Ludsen* &c.

Urzędy Ziemskie w Litwie, różne są od Urzędów Ziemskich w Koronie, y tym idą porządkiem: nayprzód *Ciwonowie*, ci zaś tylko w Wileńskim są y Trockim, Woiewództwach poie-

po iednemu. W Xięstwie Zmudzkiem jest ich 14. *Eyragolski*, *Wielkich Dyrwian*, *Małych Dyrwian*, *Retowski*, *Uzwętski*, *Pojurki*, *Twerki*, *Szawdowski*, *Berzańki*, *Tendziagolski*, *Korszewski*, *Wieszniański*, *Gondyński*, *Birzyniański*. Obligacya Ciwonów Zmudzkich jest, sądzić sprawy Podkomorskie, iako to na Kondescensjach, y to tylko w granicach Xięstwa Zmudzkiego; Przyśięgać więc muszą *Rotą Podkomorską*, przed Ziemstwem *Rosieńskim* na sprawiedliwe sądzenie spraw do Sądu Podkomorskiego zciągających się, y mogą sobie po iednym Komorniku kreować. Wolna iednak od ich sądu do Starosty lub Kasztelana Zmudzkiego *appellacya*

lacya. Po Ciwonach idą *Marzałkowicze Powiatowi*, Ci zaś są tylko w 14. Powiatach Woiewództw Litewskich, y tym idą porządkiem: *Ofszmiański, Lidzki, Wilkomirski, Brańskowski, Grodzieński, Kowieński, Upitki, Starodubowski, Stonimski, Wołkowyski, Orszański, Piński, Mozyrski, Rzeczycki*, y są Dyrektorami Seymików w swych Powiatach. Po *Marzałkach* idą *Podkomorzowie, Chorażowie, Sędziowie*, 4. *Ziemskich, Pisarz Ziemski, Wòyski, Stolnik, Podstoli, Podwoiewodzy*, lub *Podstarosta Grodzki, Sędziowie* 3. *Grodzcy, Pisarz Grodzki, Horodniczy, Podczasz, Cześnik Łowczy, Skarbnik, Miecznik, Koniusz, Strażnik, Oboż-*

Obożny, Krayczy, Mostowniczy, Budowniczy. &c.

Xieństwo Kurlandzkie.

Xieństwo Kurladzkie wraz z Infantami od Zygmunta Augusta zawoiowane, y oddane było od tegoż Króla w hołd Gottardowi Ketlerowi, y iego Sukcessorom, za to: że pomieniony Ketler Mistrz Krzyżaków Infantkich znacznie dopomógł Królowi do podbicia, á po części do dobrowolnego poddania się Infant. ! Gdy Familia Ketlerowska na ostatnim Ferdynandzie Xiążęciu Kurlandzkim ustawała, Szlachta Kurlandzka zabiegając skutniom, po iego śmierci nastąpić mającym, wcześniej obrali sobie w Roku 1726. sekretnie Xiążęciem Graffa Maury-

Maurycego de Saxe. Ale Kommissya od Rzeczypospolitey przez Konstytucyą Seymu Roku 1726. wyznaczona, zkasowała nieprawą Mauryca Elekcya, a na jego miejsce, na usilną Anny Imperatorowy Rossyiskiey promocyą, inwestowała w Roku 1739. na Xięstwo Kurlandzkie Ernesta Birona. Lecz gdy ten wkrótce dysgracyowany y na Syberyą odesłany był, Stany Kurlandzkie przez 19. prawie lat bez Xiążęcia zostawały. Dopiero po zasławnym Senatūs Consilium, August III. za konsensem Dworu Petersburskiego w Roku 1759. inwestował na Xięstwo Kurlandzkie, Xiążęcia Karola de Saxe Syna swego; Lecz gdy po śmierci Elżbiety Imperatoro-

ratorowy Rossyiskiey. Biron do Łaski u Dworu Petersburskiego przywrócony został, Xiążę Karol odstąpić musiał pretenzyi do Xięstwa Kurlandzkiego; a zatym Stanisław August Król Polski Roku 1764. Piotra Birona Starszego Syna Ernesta Birona, na Xięstwo Kurlandzkie inwestował.

Xiążę Kurlandzki przysięga na werność Królowi y Rzeczypospolitey, łórey w czasie Woyny według Konstytucyi Seymowej Roku 1736. achwaloney 500. Infanteryi czyli Piechoty, na 200. Kawaleryi czyli jazdy przystawiać powinien. Od sądów Kurlandzkich ostatnia appella-cya idzie do Króla y Rzeczypospoli-

tey

tey na Sądy Relacyine. Religia w
Xieństwie panująca Luterika.

Xieństwo Kurlandzkie dzieli się na
Kurlandya y Semigallia. W *Semigal-
lii Miasta* znaczniejsze: *Mitau* albo
Nitawa Stołeczne Semigallii, Rezy-
dencya Xiążąt Kurlandzkich, *Bauski*
albo *Bowsk*, *Zelberg* albo *Seelberg*,
Dalen &c. W *Kurlandyi* zaś *Gol-
dyngen* Stołeczne Kurlandyi, *Piltyn*,
Lipawa albo *Libau*, *Alfwangen*,
Angermund, &c.



A Monsieur
Monsieur de Trossat
Colonel au Roi
de Pologne et
de la Republique
de Lemberg, a Lvov

